

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

Dragana M. Petrašinić

**DIJAHRONIJSKA ANALIZA
PARTICIPA I GERUNDA U
ENGLISKOM JEZIKU**

doktorska disertacija

Beograd, 2016

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Dragana M. Petrašinović

**DIACHRONIC ANALYSIS OF
PARTICIPLE AND GERUND IN THE
ENGLISH LANGUAGE**

Doctoral Dissertation

Beograd, 2016

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
БЕЛГРАДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Драгана М. Петрашинович

**ДИАХРОНИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ
ПРИЧАСТИЯ И ГЕРУНДИЯ В
АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ**

докторская диссертация

Белград, 2016 г.

Podaci o mentoru i članovima komisije

Mentor: doktor filoških nauka, Biljana Čubrović, vanredni profesor,

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

Članovi komisije:

1. _____

2. _____

3. _____

Datum odbrane:

_____

ACKNOWLEDGEMENTS

I would like to thank my supervisor, Professor Biljana Cubrovic from the University of Belgrade for her infinite patience, kindness, guidance and constructive advice concerning this work. I owe a great debt to my former supervisor, Professor Gordana Korac from the University of Belgrade who has generously given of her time during this and the previous period of my research. She taught me Old English and Middle English when I was a graduate student and since then she has motivated and helped me continually. I am also grateful to Professor Olga Fischer from the University of Amsterdam who has made invaluable suggestions on two chapters in this analysis.

I acknowledge here debts to the scholars from whose printed work on Old English, Middle English and Modern English syntax I have profited, especially to Gordana Korac, Radmila Djordjevic, Nenad Pejic, Olga Fischer, Bruce Mitchell and David Denison.

I am sincerely grateful to dr Aleksandra Pavlovic, the Head of Interlibrary Loan Department and her skillful team from Belgrade University Library 'Svetozar Markovic'. She has always been there to provide solutions on every occasion and without her knowledge, experience and good humour this work would have been incomplete.

I am also deeply grateful to my dear friend and colleague, Professor Milica Lazovic from the University of Regensburg, who has kindly provided me with material and helped me with German translations during this research. I also wish to thank many dear friends, colleagues and students who have devoted much time to encouraging me as I have struggled through these chapters.

I would like to thank my caring parents for their sacrifices and support that got me through the difficult stages and above all to my partner who has put up with my laughter and tears and succeeded in providing my Island in the Sun, without which I could never have finished this work.

D.P.

DIJAHRONIJSKA ANALIZA PARTICIPA I GERUNDA U ENGLESKOM JEZIKU

Rezime

Predmet ovog rada je morfosintaksička analiza nefinitnih oblika sadašnjeg i prošlog participa, i gerunda u engleskom jeziku kako u sinhronijskoj tako i u dijahronijskoj perspektivi. Participi su od najranije epohe razvoja engleskog jezika vršili brojne funkcije koje su prevashodno bile adjektivalne. Tokom vremena poprimili su i verbalne karakteristike i na taj način postali su deo glagolskog sistema u savremenom engleskom jeziku. Gerund, koji poreklo vodi od apstraktne deverbativne imenice koja znači radnju, takođe je pretrpeo značajne promene na svom putu ka gramatikalizaciji.

Primarni cilj ove analize je da istraži i objasni morfološku strukturu i opiše sintaksičke funkcije engleskog participa i gerunda kroz staroengleski (StE) i srednjeengleski (SrE) period. Drugi cilj je da se ustanovi do kojih je promena došlo prilikom dijahronijskog poređenja forme i funkcija engleskog participa i gerunda. Konačno, cilj je i da se objasni u kom periodu istorijskog razvoja participa i gerunda njihove verbalne karakteristike postaju dominantne. Za metodološki okvir rada koriste se deskriptivni metod i metod dijahronijske komparacije.

Ovaj rad obuhvata pet poglavlja. Nakon uvoda, drugo poglavlje bavi se detaljnom morfološkom i sintaksičkom analizom sadašnjeg participa i prošlog participa, pojedinačno, u staroengleskom jeziku. Posebna pažnja se poklanja pitanju porekla forme engleskog participa pri čemu se analizira niz njihovih sintaksičkih funkcija, koje su ilustrovane primerima iz originalnih književnih dela. Treće poglavlje pokazuje razvoj forme i funkcija srednjeengleskog sadašnjeg i prošlog participa, i opisuje burne dijahronijske morfofonološke procese koji su imali dalekosežne posledice na morfosintaksičku strukturu SrE participa. Ovde se takođe ističe istorijski razvoj konstrukcija progresiva,

pasiva i perfekta u engleskom jeziku i nastoji se dati odgovor na pitanje da li su ove konstrukcije već u SrE iskazivale gramatičke kategorije stanja i aspekta. Četvrto poglavlje bavi se poreklom engleskog gerunda, pri čemu se u ovoj analizi zauzima stav da je StE deverbativna imenica daleki predak ovog oblika. Ovo poglavlje potom opisuje istorijske promene u formi i funkcijama gerunda, a posebno one koje su ukazivale na činjenicu da je došlo do gramatikalizacije gerunda. Rezultati ove analize izloženi su u petom poglavlju. Tokom srednjeengleskog perioda participi su počeli da gube svoje adjektivalne osobine i da razvijaju karakteristike glagola. U ovom periodu uočava se i pojava sve većeg broja perifrastičnih konstrukcija. Konačno, SrE period predstavlja i početak razvoja gramatičkih kategorija stanja i aspekta što ukazuje na činjenicu da je glagol 'to be' u ovom periodu već zadobio status pomoćnog glagola. Naša analiza takođe pokazuje da je engleski gerund počeo da razvija glagolske osobine usled morfološkog i sintaksičkog mešanja pojedinih oblika u SrE.

Pokušali smo, dakle, da ustanovimo do kojih je promena u pogledu forme i funkcije došlo tokom istorijskog razvoja tri veoma značajna nefinitna oblika. Iskreno se nadamo da će ovaj rad dati skromni doprinos nekoj budućoj sveobuhvatnijoj studiji nefinitnih kategorija u engleskom jeziku, koje će se proučavati na planu sinhronije i dijahronije.

Ključne reči: particip, gerund, morfologija, sintaksa, dijahronijski, staroengleski, srednjeengleski.

Naučna oblast: Lingvistika

Uža naučna oblast: Istorija engleskog jezika

UDK broj: 811.111(01.04)

DIACHRONIC ANALYSIS OF PARTICIPLE AND GERUND IN THE ENGLISH LANGUAGE

Summary

The subject matter of this work is morpho-syntactic analysis of English non-finite structures, the present participle, past participle and gerund in both synchronic and diachronic perspective. The participles were already in use in the earliest stages of the English language and performed a number of functions which were mostly adjectival. In the course of time they have acquired verbal properties and become integrated within the verb system of the Present-day English. The gerund, originally an abstract deverbal noun of action, has also undergone significant changes on its path to grammaticalisation.

The main objective of this analysis is to investigate and explain the morphological structure of the English participle and gerund as well as to describe their syntactic functions throughout the Old English (OE) and Middle English (ME) period. The other objective is to determine the changes that emerged in ME on the basis of historical comparison of form and functions of the English participle and gerund. The final objective is to clarify in which moment of the historical development of the participle and gerund the acquisition of their verbal features started to gain ground. The approach combines detailed description and method of diachronic comparison.

The work is divided into five chapters. After the introductory chapter, chapter two deals with the detailed morphological and syntactic analysis of the present participle and past participle, respectively, in the Old English language. This chapter focuses on the origin of both of these forms and encompasses a range of their functions, illustrated with examples from original literary works. Chapter three reveals the development of form and functions of ME present and past participles and describes dramatic diachronic morpho-phonological processes which caused far-reaching changes in the morpho-syntactic structure

of ME participles. This chapter also puts emphasis on the historical development of English progressive, passive and perfect constructions focusing on the question whether these constructions indicated the grammatical categories of voice and aspect in ME. Chapter four treats the issue of the origin of English gerund, arguing for an OE deverbial noun to be the ancestor of gerund. It focuses on the historical changes in the form and functions of the gerund including the most important indicators of its grammaticalisation. The results of the analysis are presented in chapter five. In the course of Middle English participles started to increasingly lose their adjectival properties and develop verbal characteristics. A very rapid increase in the use of periphrastic constructions is also seen in this period. Finally, Middle English marks the beginning of the development of grammatical categories of voice and aspect indicating that verb 'to be' has already got auxiliary status in this period. The analysis also showed that English gerund began to develop verbal characteristics due to morphological and syntactic confusion in Middle English.

We have therefore attempted to determine the historical changes occurring in the form and functions of the three very important non-finite forms. We sincerely hope that this work will serve as a contribution towards a more comprehensive study of the synchrony and diachrony of non-finite structures in the English language.

Key words: participle, gerund, morphology, syntax, diachronic, Old English, Middle English

Scientific field: Linguistics

Narrow Scientific Field: History of the English Language

UDC number: 811.111(01.04)

S A D R Ź A J

Rezime	i
Summary.....	iii
1. UVOD	1
1.1. Dijahronijsko proučavanje jezika.....	1
1.2. Cilj, metod i struktura rada.....	3
1.3. Periodizacija.....	5
2. STAROENGLLESKI PARTICIP	7
2.1. Poreklo participa.....	7
2.2. Forma StE sadašnjeg participa.....	9
2.3. Forma StE prošlog participa.....	12
2.3.1. Prošli particip jakih glagola.....	12
2.3.2. Prošli particip slabih glagola.....	16
2.3.3. Prošli particip preterito-prezentskih glagola.....	19
2.3.4. StE prefiks ge-	20
2.4. Sintaksičke funkcije staroengleskog sadašnjeg participa.....	24
2.4.1. StE sadašnji particip kao adjektival	26
2.4.1.1. Atributivna upotreba StE sadašnjeg participa.....	26
2.4.1.2. Predikativna upotreba StE sadašnjeg participa.....	31
2.4.1.2.1. StE sadašnji particip kao komplement subjektu.....	32
2.4.1.2.2. StE sadašnji particip kao direktni objekat.....	37
2.4.2. StE sadašnji particip kao verbal.....	44

2.4.2.1. StE konstrukcija beon/wesan + V-ende.....	44
2.4.3. StE sadašnji particip kao nominal.....	54
2.5. Sintaksičke funkcije staroengleskog prošlog participa.....	56
2.5.1. StE prošli particip kao adjektival.....	57
2.5.1.1. Atributivna upotreba StE prošlog participa.....	58
2.5.1.2. Predikativna upotreba StE prošlog participa.....	62
2.5.1.2.1. StE prošli particip kao komplement subjektu.....	62
2.5.1.2.1.1. Kategorija glagolskog stanja u StE.....	63
2.5.1.2.1.2. StE konstrukcija beon/wesan + prošli particip.....	65
2.5.1.2.2. StE prošli particip kao direktni objekat.....	71
2.5.2. StE prošli particip kao verbal.....	74
2.5.2.1. StE konstrukcija habban + prošli particip.....	75
2.5.2.2. StE konstrukcija beon/wesan + PPintr.....	80
2.5.3. StE prošli particip kao nominal.....	82
2.6. Konstrukcije StE participa sa subjektom.....	85
2.6.1. StE Apozitivni particip.....	85
2.6.2. StE Apsolutni particip.....	91
3. PARTICIP U SREDNJEENGLJESKOM PERIODU	95
3.1. Forma SrE sadašnjeg participa.....	95
3.2. Forma SrE prošlog participa.....	98
3.3. Sintaksičke funkcije SrE sadašnjeg participa.....	101
3.3.1. SrE sadašnji particip kao adjektival.....	101
3.3.1.1. Atributivna upotreba SrE sadašnjeg participa.....	102
3.3.1.2. Predikativna upotreba SrE sadašnjeg participa.....	105
3.3.1.2.1. SrE sadašnji particip kao komplement subjektu.....	105
3.3.1.2.2. SrE sadašnji particip kao direktni objekat.....	107
3.3.2. SrE sadašnji particip kao verbal.....	112

3.3.2.1. SrE konstrukcija be + sadašnji particip.....	112
3.3.2.1.1. Razvoj SrE konstrukcije be + sadašnji particip.....	113
3.3.2.1.2. Forma SrE konstrukcije be + sadašnji particip.....	117
3.3.2.1.3. Funkcije SrE be + sadašnji particip.....	122
3.3.3. SrE sadašnji particip kao nominal.....	128
3.4. Sintaksičke funkcije SrE prošlog participa.....	130
3.4.1. SrE prošli particip kao adjektival.....	130
3.4.1.1. Atributivna upotreba SrE prošlog participa.....	131
3.4.1.2. Predikativna upotreba SrE prošlog participa.....	134
3.4.1.2.1. SrE prošli particip kao direktni objekat.....	134
3.4.2. SrE prošli particip kao verbal.....	139
3.4.2.1. SrE konstrukcija be + prošli particip.....	140
3.4.2.2. SrE konstrukcija have + prošli particip.....	150
3.4.3. SrE prošli particip kao nominal.....	160
3.5. Konstrukcije SrE participa sa subjektom.....	162
3.5.1. SrE apozitivni particip.....	162
3.5.2. SrE apsolutni particip.....	168
4. ISTORIJSKI RAZVOJ GERUNDA U ENGLESKOM JEZIKU.....	173
4.1. Poreklo i forma gerunda.....	174
4.2. Sintaksičke funkcije SrE gerunda.....	177
4.2.1. Funkcije SrE gerunda kao nominala.....	177
4.2.1.1. SrE gerund kao subjekat.....	180
4.2.1.2. SrE gerund kao imenski deo predikata.....	182

4.2.1.3. SrE gerund kao objekat glagola.....	182
4.2.1.4. SrE gerund kao komplement predlogu.....	184
4.2.1.5. SrE gerund kao imenički atribut.....	188
4.2.2. Funkcije SrE gerunda kao verbala.....	189
4.2.2.1. Subjekat SrE gerunda.....	189
4.2.2.2. Objekat SrE gerunda.....	191
4.2.2.3. Adverbijalni adjunkti SrE gerunda.....	193
5. ZAKLJUČAK	195
5.1. Razvoj forme participa.....	195
5.2. Razvoj funkcija participa.....	197
5.3. Razvoj forme gerunda.....	203
5.4. Razvoj funkcija gerunda.....	204
Lista skraćenica i simbola.....	207
Literatura.....	209
Biografija autora.....	218
Izjava o autorstvu	
Izjava o istovetnosti štampane i elektronske verzije doktorskog rada	
Izjava o korišćenju	

1. UVOD

1.1. Dijahronijsko proučavanje jezika

Jezik je putnik kroz vreme i svaki njegov aspekt na tom putu izložen je delovanju istorije koja ga neprestano oblikuje i menja. Promena je permanentna evolucionarna karakteristika jezika, kao što je strukturalista Ferdinand de Saussure (1989:117) odavno primetio: *''Time changes all things: there is no reason why language should escape this universal law.''* Promene u jeziku su uvek pravilne, sistematične i dosledne. Elementi različitih nivoa jezičke strukture, međutim, ne menjaju se kao nezavisne i izolovane kategorije već se međusobno prožimaju i jedni na druge uzajamno deluju. Tako, na primer, ako određeni jezik posmatramo tokom dužeg vremenskog perioda možemo uočiti da izvesne fonološke promene podstiču promene morfoloških elemenata, a zatim se proces promena dalje odražava na sintaksičke odnose ili na semantički nivo jezika.

Proučavanjem promena u jeziku kroz vreme bavi se dijahronijska lingvistika. Sinhronijsko proučavanje jezičkog sistema podrazumeva pristup u kojem se oblici jednog ili više jezika istražuju u određenoj epohi njihovog razvoja pri čemu se sagledava trenutno stanje u jeziku u datoj tački u vremenu, a ne i promene koje su se u tim jezicima dogodile ili su u toku. S druge strane, dijahronijska proučavanja usmerena su na promene kroz koje jezik prolazi tokom dužih razdoblja istorije, pa se mogu porediti jedan ili više srodnih jezika u različitim fazama razvoja. Zadatak dijahronijskog istraživanja je da na osnovu prikupljenih istorijskih podataka iz različitih izvora o nekom jeziku objasni način na koji se dati jezik promenio i uzroke koji su do tih promena doveli. Kada se komparativna analiza vrši na osnovu podataka iz različitih etapa razvoja istog jezika pri čemu se razmatraju oblici samo tog jezika, takva analiza

se naziva internom istorijskom rekonstrukcijom.

Značajne mehanizme jezičkih promena predstavljaju dva tipa dijahronijskih procesa, a to su glasovne odnosno fonološke promene i procesi analogije. Glasovne promene su postupene i nesvesne, a pod njihovim dejstvom povezanost fonološke i gramatičke strukture jezika može biti narušena. Ovakva nepravilnost podstiče proces analogije da modifikuje postojeće ili stvori nove jezičke oblike i na taj način vrati u pravilan odnos fonološke oblike i gramatičku funkciju. Theodora Bynon (1977:34) razlikuje dva tipa analoških procesa, analošku promenu (*analogical change*) i analoško stvaranje (*analogical creation*). Analoško stvaranje generiše nove oblike i proširuje postojeću međusobnu povezanost forme i funkcije dok se analoškom promenom smanjuju ili proširuju morfofonološke alternacije čime se ponovo uspostavljaju prekinuti odnosi među elementima različitih nivoa jezičke strukture. Tipična analoška promena je tzv. jednačenje (*levelling*), kojom se potpuno ili delimično mogu eliminisati morfološke alternacije unutar paradigmi. Tako se ponovo uspostavlja morfološka pravilnost procesom koji nije trenutno već se proteže dugi niz vekova u razvoju nekog jezika.

Različiti nivoi jezičke strukture mogu biti predmet istorijskog proučavanja jezika – fonološki, morfološki, sintaksički ili semantički nivo. Morfologija je često polazna tačka u istorijskoj analizi jezika. Međutim, morfologija ne čini celokupnu gramatiku datog jezika jer se jezički oblici uvek pojavljuju u sastavu rečenica u kojima vrše neku funkciju, te je za celovitiju sliku složenog mehanizma jezika neophodna i sintaksa. Oba nivoa jezičke strukture su jednim delom čvrsto povezani, pa se ta oblast može označiti kao morfo-sintaksa. U dijahronijskim morfo-sintaksičkim studijama, ako se želi posmatrati razvoj nekog jezičkog elementa od najranijeg perioda do savremenog doba, polazna tačka u istorijskoj analizi mora biti forma koja se menja, a opis treba da obuhvati i kretanje i promenu sintaksičkih funkcija datog oblika. Predmet razmatranja u ovom radu biće upravo morfologija i sintaksa dva nefinitna glagolska oblika, participa i gerunda u engleskom jeziku, koji se nastoje ispitati u svetlu dijahronijskih procesa.

1.2. Cilj, metod i struktura rada

Nefinitni glagolski oblici u engleskom jeziku, particip i gerund, zauzimaju značajno mesto u strukturi engleskog jezika i to u svim etapama istorijskog razvoja. Ovi oblici su do sada izučavani u sinhronijskim studijama jezika i izuzetno retko su posmatrani u dijahronijskoj perspektivi. Ozbiljne rasprave o engleskom participu javljaju se već krajem XIX i početkom XX veka u gramatikama autora među kojima su najpoznatiji Callaway (1901), Mossé (1938), Mustanoja (1960) i Visser (1973) dok se u novijoj literaturi proučavanjem participa bave Mitchell (1985), Fischer (1992), Denison (1993) i Ringe (2014). Callaway, u svojim iscrpnim studijama, istražuje poreklo apsolutnog i apozitivnog staroengleskog participa dok Denison u *Istoriji engleske sintakse* (1993) raspravlja i daje korisne podatke o istorijskom razvoju oblika pasiva. Olga Fischer, u poglavlju o sintaksi, daje iscrpan pregled razvoja konstrukcija pasiva i perfekta u engleskom jeziku, a Ringe na jasan i koncizan način predstavlja formu staroengleskog participa. Podaci o srednjeengleskom participu su oskudni i još uvek se čini malo napora da se ovaj oblik istraži.

Od najranijeg perioda engleski particip je vršio veliki broj funkcija i imao je promenljivu formu koja se u srednjeengleskom periodu preklapala sa drugim imensko-glagolskim oblicima, kao što je gerund. Morfofonološke i sintaksičke promene koje su uticale da gerund poprimi karakteristike glagola glavna su tema rasprave među lingvistima, kao što su Curme (1912), Poutsma (1923), Langenhove (1925), Callaway (1929), Mustanoja (1960) i Fanego (2004). Među ovim lingvistima koji gerund posmatraju parcijalno i pominju samo neka od sintaksičkih obeležja, Tauno Mustanoja (1960) nakon kratkog osvrta na formu gerunda, proučava i različite upotrebe ovog oblika ilustrujući ih brojnim primerima.

Ovaj rad je zamišljen kao sistematski uvod u istoriju engleskog participa i gerunda sa namerom da se sagledaju morfo-sintaksičke osobine

svakog od ovih oblika ponaosob, sa povremenim osvrtom na njihovo značenje, kako na planu sinhronije tako i u dimenziji istorijske evolucije, dijahronije.

Primarni *cilj* ovog rada je da sistematski ispita i pokaže morfološku strukturu i da opiše sintaksičke funkcije engleskog participa i gerunda kroz dva razdoblja najvećih promena u istoriji engleskog jezika – staroenglesko i srednjeenglesko doba. Drugi cilj je da se na osnovu poređenja dijahronijskih opisa forme i analiza upotrebe sadašnjeg i prošlog participa, i gerunda uoče promene nastale tokom više od petnaest vekova jezičkog razvoja. U radu se nastoji utvrditi kada je u pogledu sintaksičkih funkcija došlo do značajnog pomeranja i razdvajanja verbalne funkcije ovih oblika od njihove adjektivne, odnosno, nominalne funkcije. Paralelnom morfo-sintaksičkom analizom kroz dva glavna istorijska perioda nastojaćemo da ustanovimo da li su stariji oblici i pojedina svojstva participa i gerunda prisutni u savremenom engleskom jeziku.

Ovaj rad obuhvata dve celine. U prvoj celini, nakon uvodnog poglavlja, analiziraju se morfo-sintaksičke osobine sadašnjeg i prošlog participa, i to svakog participskog oblika pojedinačno, u staroengleskom i srednjeengleskom periodu. Posebna pažnja posvećena je problemu utvrđivanja perioda jezičke istorije u kojem su predikativno upotrebljeni participi počeli da obrazuju analitičke glagolske konstrukcije. U drugom delu rada istražuje se pitanje porekla engleskog gerunda sa posebnim naglaskom na opisu njegovih morfoloških odlika i sintaksičkih funkcija u srednjeengleskom periodu.

Istraživanje je teorijski zasnovano na strukturalno-funkcionalnom proučavanju jezika jer smatramo da sinhronijska lingvistika predstavlja komplementarnu dimenziju dijahronijskom pristupu, i omogućuje bolje razumevanje istorijskog razvoja datih kategorija. Za metodološki okvir rada koriste se deskriptivni metod i metod dijahronijske komparacije, odnosno, opis i poređenje koji se vrše na morfološkom i sintaksičkom nivou u površinskoj strukturi kroz dve glavne epohe razvoja participa i gerunda u engleskom jeziku.

1.3. Periodizacija

Periodizacija određenog jezika zasniva se jednim delom i na vanjezičkim činionicima. Zato je i podela engleskog jezika na staroengleski (*Old English*), srednjeengleski (*Middle English*) i savremeni engleski jezik (*Present-day English*) delimično vanjezička obzirom da se temelji na društvenim i istorijskim činjenicama. Klasično delo engleskog teologa i istoričara Bede Venerabilis, pod nazivom *Historia ecclesiastica gentis anglorum* (“Crkvena istorija engleskog naroda“) sadrži različite podatke o crkvenoj ali i političkoj i društvenoj istoriji Britanije, grupisane po hronološkom redu. U ovoj istoriji (1999:25) navodi se da je 449.godine, jedan od keltskih kraljeva Britanije, pozvao germanske poglavice tri tada najmoćnija naroda, Angla, Sasa i Juta, da odbrane Britaniju od napada paganskih Škota i Pikta sa severa. Ova godina se tradicionalno smatra datumom kada je nastao engleski jezik koji zatim nastavlja svoj razvoj prožet dubokim strukturnim promenama dugi niz vekova do danas.

Iako se granice razdoblja utvrđuju delom na osnovu vanjezičkih činilaca, to ne znači da nema izrazitih jezičkih razlika u navedenim razdobljima. Više od petnaest vekova jezičkog razvoja tradicionalno se deli na tri glavna perioda: staroengleski, srednjeengleski i savremeni engleski. Ako se prilikom periodizacije uzmu u obzir jezički činiooci, kao što je na primer sistem flektivnih nastavaka, tada su ova tri razdoblja ekvivalentna, sukcesivno, periodu pune fleksije, periodu redukovane fleksije i periodu izgubljene fleksije. U ovom radu koristili smo detaljnu periodizaciju koju je dao Sweet (1924:1):

- ❖ 700 – 900 rani StE (jezik Alfreda)
- ❖ 900 – 1100 kasni StE (jezik Ælfrica)
- ❖ 1100 – 1200 prelazni StE (jezik Layamona)
- ❖ 1200 – 1300 rani SrE (jezik Ancrene Riwlea)
- ❖ 1300 – 1400 kasni SrE (jezik Chaucera)
- ❖ 1400 – 1500 prelazni SrE (jezik Caxtona)
- ❖ 1500 – 1650 rani Mod (jezik Shakespere-a)

Ova periodizacija je zbog potreba analize dalje modifikovana pa se doba od (1650 – 1900) smatra kasnim Mod a period od 1900. godine do danas savremenim dobom (SvE). Povremeno se u ovom radu pozivamo na PGms i na PIE obzirom da je gramatički sistem StE jezika rezultat evolucije PIE fonološkog, morfološkog i sintaksičkog sistema. Iz StE i SrE perioda datiraju i reprezentativna poetska i prozna književna dela iz kojih smo u ovoj analizi navodili primere i u pojedinim segmentima ih koristili za statističke podatke.

2. STAROENGLESKI PARTICIP

2.1. POREKLO PARTICIPA

PIE je imao više različitih imenskih oblika izvedenih od glagolskih osnova koji su se koristili da iskažu one sadržaje koje u kasnije nastalim IE jezicima uglavnom prenose zavisne rečenice. Ovi apozitivni oblici, koji su nazvani *participima*¹, čuvali su svu semantičku vrednost glagolskih osnova iz kojih su izvedeni, kao i gramatičke opozicije između prezenta / aorista i perfekta, odnosno između aktiva i medija, a tonski akcent je u njima zauzimao istu poziciju kao kod odgovarajućih ličnih oblika. S druge strane, oni nisu mogli funkcionisati kao lični glagolski oblici jer su svojim flektivnim nastavcima, pored broja, iskazivali i kategorije padeža i roda, tako da su pripadali imenskim oblicima sa izrazitim glagolskim karakteristikama.

Kada je PGms razvio konjugacioni sistem, u njega su uključeni i neki od ovih oblika, tačnije **aktivni** ili **sadašnji** i **pasivni** ili **prošli particip**. Ovi oblici su u PGms isprva zadržali originalnu imensku fleksiju, ali kada su participi, usled sintaksičkih promena, prestali da se upotrebljavaju kao apozicije, i ova originalna promena je napuštena. Participi u PGms funkcionišu prvenstveno kao pridevi, bilo atributivno, bilo predikativno, pa su zato usvojili jaku i slabu pridevsku promenu po analogiji sa pridevima čija se osnova završavala PIE sufiksom ***-jo-**, koji je u PGms pravilno postao ***-ja-**. Upotrebljeni atributivno, oba participa su, kao i pravi pridevi, teoretski imala sposobnost da izraze pozitiv, komparativ i superlativ, i tada su menjani po slaboj deklinaciji. U praksi, međutim, ovu sposobnost prvenstveno realizuje prošli particip, dok su oblici komparativa i superlativa sadašnjeg participa izuzetno retki. Razlog tome je u činjenici da uprkos svojim tradicionalnim nazivima

---

¹ Termin 'particip' vodi poreklo od latinske imenice *participium*, koja je izvedena od glagola *participo* sa značenjem 'deliti nešto sa nekim', a sam glagol izveden je od imenice *pars, partis* 'deo, rod, vrsta'. Otuda termin 'particip' označava nešto što ima dvojnu prirodu i delom pripada jednoj, a delom drugoj klasi pojava.

sadašnji i prošli, ovi oblici ne izražavaju glagolsko vreme, već *aktivno stanje / nesvršeni vid* i *pasivno stanje / svršeni vid*.

Shodno tome, StE particip je imao dva oblika, sadašnji i prošli particip², koji su ispoljavali uglavnom karakteristike adjektivala ali i posedovali izvesne osobine verbala³. Iako pojedini autori⁴ ističu da kod StE participa glagolska priroda dominira nad pridevskom, osnovano se može pretpostaviti da jezgro StE participa čini pridev mada sa već ugrađenim pojedinim glagolskim karakteristikama. Ovu tvrdju mogu potkrepiti etimološke činjenice kao i funkcije koje su oba oblika StE participa imala u rečenici.

---

² Za prošli particip autori koriste različite termine, kao što su: *second participle* (Mitchell, 1985), *preterite participle* (Callaway, 1901) ili *passive participle* (Campbell, 1959). Smatramo da nijedan od ovih termina nije sasvim odgovarajući, kada se uzmu u obzir struktura i sintaksičke funkcije participa, zbog čega smo odlučili da u ovoj studiji zadržimo tradicionalni termin, 'prošli particip' (*past participle*).

³ Ovo gledište prihvataju sledeći autori: Mitchell, 1985; Korać, 1993; Mustanoja, 1960; Curme, 1931; Campbell, 1959; Callaway, 1901.

⁴ Mossé, 1938; Scheffer, 1975.

2.2. FORMA StE SADAŠNJEG PARTICIPA

PGms sadašnji particip nastao je od PIE aktivnog participa sadašnjeg vremena i aorista koji je obrazovan dodavanjem sufiksa ***-nt-** na tematsku, odnosno sufiksa ***-ont-** na atematsku prezentsku ili aoristnu osnovu glagola. Ovaj sufiks je u PGms trpeo promene, što je rezultiralo ZGms oblikom ***-and-**.

PIE ***bhér-o-nt-** > PGms ***βir-anP-** > ***βir-anǵ-** > ZGms ***βer-and-**

Ovako nastaloj osnovi priključivani su zatim odgovarajući flektivni nastavci. Originalna PIE imenska fleksija zadržala se kod malog broja oblika i oni su do istorijskog perioda potpuno izgubili vezu sa glagolskim sistemom, postavši imenice tipa *nomina agentis*. Najviše ovakvih oblika očuvalo se upravo u StE, npr. *āg-end*, *fēo-nd*, *frēo-nd*, *hæl-end*, *help-end*, *hett-end*, *hlyst-end*, *rīd-end*, *sell-end*, *wig-end*, i druge⁵.

Većina PGms sadašnjih participa je, međutim, usvojila slabu i jaku promenu prideva izvedenih sufiksom ***-ja-**, pri čemu je ovaj sufiks sa odgovarajućim padežnim nastavkom dodavan na participsku osnovu izvedenu sufiksom ***-anǵ-**. To je izazvalo fonetske promene: poluvokal **j** dovodio je do geminacije finalnog dentala iz osnove **-dj-** > **-ddj-**, a i do mutacije tematskog vokala **a** > **æ** u StE, gde je geminata simplifikovana, a **j** se potpuno vokalizovalo i postalo **i**, koje je iz medijalne pozicije nestalo još u praistoriji, dok je u finalnoj poziciji opstalo i u VII veku postalo **e**. U najranijim tekstovima može se naći mutirani tematski vokal **æ**, ali je u VII veku i on postao **e**, čime je ovaj sufiks dobio oblik **-end-**. Na primer:

- nominativ jednine muškog roda jake deklinacije:
PGms ***-anǵ-j-az** > ZGms ***-andd-iz** > StE **-ænd-i** > **-end-e**

---

⁵ Od ovih oblika još uvek su u upotrebi samo SvE fiend < StE feond, nekadašnji sadašnji particip StE glagola feogan < PGms *fijejanan ('to vex'), i SvE friend < StE freond, nekadašnji sadašnji particip StE glagola freogan < PGms *frijojanan ('to honour, to love'), dok su ostali oblici danas zamenjeni onima sa sufiksom **-er**, npr. *owner*, *healer*, *helper*, *listener*, *rider*, i dr.)

- nominativ i akuzativ jednine srednjeg roda jake deklinacije:
PGms ***-anǫ-j-an** > ZGms ***-andd-i** > StE **-ænd-i** > **-end-e**
- nominativ množine i instrumental jednine muškog roda jake deklinacije:
PGms ***-anǫ-j-ai** > ZGms ***-andd-j-ǣ** > StE **-ænd-i-ǣ** > **-end-e**
- nominativ i akuzativ jednine srednjeg roda i nominativ jednine ženskog roda slabe deklinacije:
PGms ***-anǫ-j-ōn** > ZGms ***-andd-j-ā** > StE **-ænd-ǣ** > **-end-e**

Međutim, nisu svi padežni nastavci dobili oblik **-e**, npr.:

- nominativ jednine ženskog roda i nominativ množine srednjeg roda jake deklinacije:
PGms ***-anǫ-j-ō** > ZGms ***-andd-j-o** > StE **-ænd-i-o** > **-end-o** > **-end-u**
- genitiv jednine muškog roda i srednjeg roda jake deklinacije:
PGms ***-anǫ-j-esa** > ZGms ***-andd-j-es** > StE **-ænd-i-s** > **-end-es**

Zbog fonetskih okolnosti, oblik **-end-e** bio je dovoljno rasprostranjen kroz paradigmu da bi se prihvatio ne kao flektivni nastavak, već kao opšti nepromenljivi sufiks sadašnjeg participa. Zato on tokom StE perioda sve više istiskuje flektivne oblike, posebno ako je particip upotrebljen predikativno, ali uprkos ovoj tendenciji, sadašnji particip kroz ceo StE period ostaje promenljiva reč. Njegovi nastavci za tri roda, dva broja i pet padeža u dve deklinacije mogu se izložiti tabelarno:

JAKA DEKLINACIJA StE SADAŠNJEG PARTICIPA

	muški rod			srednji rod			ženski rod	
	<i>singular</i>	<i>plural</i>		<i>singular</i>	<i>plural</i>		<i>singular</i>	<i>plural</i>
<i>N</i>	-end-e	-end-e	<i>N</i>	-end-e	-end-u(o)	<i>N</i>	-end-u(o)	-end-a(e)
<i>G</i>	-end-es	-end-ra	<i>G</i>	-end-es	-end-ra	<i>G</i>	-end-re	-end-ra
<i>D</i>	-end-um	-end-rum	<i>D</i>	-end-um	-end-um	<i>D</i>	-end-re	-end-um
<i>A</i>	-end-ne	-end-e	<i>A</i>	-end-e	-end-u(o)	<i>A</i>	-end-re	-end-a(e)
<i>I</i>	-end-e	/	<i>I</i>	-end-e	/	<i>I</i>	/	/

Tabela 1.

SLABA DEKLINACIJA StE SADAŠNJEG PARTICIPA

	S I N G U L A R			P L U R A L
rod	<i>muški rod</i>	<i>srednji rod</i>	<i>ženski rod</i>	<i>zajednički rod</i>
<i>N</i>	-end-a	-end-e	-end-e	-end-an
<i>G</i>	-end-an	-end-an	-end-an	-end-ra
<i>D</i>	-end-an	-end-an	-end-an	-end-um
<i>A</i>	-end-an	-end-e	-end-an	-end-an

Tabela 2.

Flektivni nastavci slabe deklinacije odgovaraju nastavcima slabe imeničke deklinacije, od koje i vode poreklo. Jedina razlika je u genitivu množine, gde se, umesto slabog nastavka **-ena**, mnogo češće pojavljuje jaki oblik **-ra**. Zato razlika u rodu postoji samo u jednini, pa i ovde samo u nominativu i akuzativu, dok su ostali padeži sinkretični.

Ovi nastavci dodavani su na prezentsku osnovu bilo kog glagola, pa većina StE sadašnjih participa obrazuje ovaj oblik potpuno pravilno, npr. ber-**end-e** ('bearing') ili frem-**end-e** ('performing') Takvi su i sledeći glagoli:

lufian ('to love) – lufiende ('loving')

scīnan ('to shine') – scīnende ('shining')

helpan ('to help') – helpende ('helping')

drincan ('to drink') – drincende ('drinking')

wrītan ('to write') – wrītende ('writing')

Izuzetak su jedino kontrahovani glagoli, čiji dugi diftong u otvorenoj osnovi apsorbuje tematski vokal, pa se ovde pojavljuje alomorf **-nd-e**⁶ :

StE *teoh-**ænd-i** > tēo-**nd-e**;

StE *fāh-**ænd-i** > fō-**nd-e**

INF tēon ('to pull')

INF fōn ('to take')

---

⁶ Postoji i alomorf **-ande** koji je nastao po analogiji sa infinitivom. Campbell (1959:302) navodi da je ova varijanta naročito česta kod slabih glagola II klase i to u Angl tekstovima, dok se kod glagola ostalih klasa i u ostalim dijalektima ovaj alomorf pojavljuje samo sporadično.

Isto važi i za oblike sadašnjeg participa nepravilnih glagola, npr. **bēo-nd-e** ('being') ili **dō-nd-e** ('doing'). Preterito-prezentski glagoli koji imaju ovaj oblik grade ga potpuno pravilno, nastavkom **-end-e**, npr. **wīt-end-e** ('knowing') ili **āg-end-e** ('owning').

2.3. FORMA StE PROŠLOG PARTICIPA

Za razliku od sadašnjeg participa koji se kroz ceo StE glagolski sistem pravilno obrazuje dodavanjem odgovarajućeg nastavka na prezentsku osnovu, obrazovanje prošlog participa se kod različitih tipova glagola razlikuje kako u pogledu osnove, tako i u pogledu nastavaka.

2.3.1. PROŠLI PARTICIP JAKIH GLAGOLA

Nastavak za ovaj oblik jakih glagola vodi poreklo od PIE sufiksa ***-no-** kojim su, kako Meje (1965:145) navodi, izvođene i imenice onog tipa na kome se temelji Gms infinitiv, a koji se takođe koristio i za izvođenje prideva iz imenskih ili glagolskih osnova. Budući da je ovaj sufiks priključivan na tematski vokal, javljao se u vidu dva alomorfa, kao ***-é-no-** i kao ***-ó-no-**, ali osnove izvedene ovim sufiksom u PIE nisu funkcionisale kao participi, već kao pridevi. Zato su ovi oblici originalno imali pridevsku fleksiju, a u glagolski sistem uključili su se tek sa razvojem slovenskih jezika, koji su za svoj prošli particip koristili alomorf ***-é-no-** i germanskih jezika, u kojima se ovaj oblik gradio dodavanjem alomorfa ***-ó-no-** na glagolsku osnovu sa nultim vokalom.

Imajući u vidu uobičajene fonetske promene u PGms, pretpostavka je najpre da se oblik prošlog participa u nominativu jednine muškog roda razvijao na sledeći način:

PIE *bh₂r-**ó-no-s** > PGms *βur-**anaz** > StE *bor-**an**

Međutim, iako ostali ZGms oblici, npr. StSak gibor-**an**, StVN gibor-**an**, pa i Got baur-**ans**, potvrđuju ovakav razvoj, StE i StN imaju oblike tipa bor-**en**, odnosno bor-**enn** koji se ne mogu objasniti na ovaj način. Naime najstariji potvrđeni StE oblik ovog nastavka, **-æn**, jasno pokazuje da nije nastao od ZGms ***-an**, jer vokal **a**, koji je inače u nenaglašenom slogu postajao **æ** u StE, nije trpeo ovu promenu kada ga je štitio nazal u istom slogu. Campbell (1959:144) smatra da je ovde u pitanju analoška formacija po ugledu na oblike u kojima je nazal pripadao narednom slogu, pa je dolazilo do promene **a** > **æ**, tako da se **æ** iz ovakvih oblika prenelo i u nastavak za prošli particip, gde je u VII veku pravilno postalo **e**. Ali, uverljivost ovakvog objašnjenja znatno smanjuje činjenica da analogija ovog tipa nije delovala i na infinitivni nastavak **-an**. Prokosch (1939:206) navodi Klugeov stav po kome su StE i StN oblici obrazovani PGms nastavkom ***ēnaz**, ali ovaj nastavak nigde nije potvrđen. Najverovatnija je hipoteza koju iznose Wright & Wright (1984:262), mada se ni ona ne može potpuno dokazati. Ovi autori smatraju da je u PGms opstao ne samo alomorf ***-ó-no-**, već i alomorf ***-é-no-**, pa čak i ***-é-ni-**. Dok su Got, StSak i StVN oblici izvedeni prvim, StE i StN oblici su izvedeni drugim sufiksom:

PIE *bh₂r-**é-no-s** > PGms *βur-**enaz** > StE bor-**en** (SvE 'born')

Istovremeno sa ovim, postojali su i oblici izvedeni alomorfom ***-é-ni-**, koji je izazivao mutaciju u korenu, ali ne i geminaciju, jer vokal **i** u njemu nije imao sonantski karakter:

PIE *g^w ʷm-**é-no-s** > PGms *kwum-**enaz** > StE cum-**en**

PIE *g^w ʷm-**é-ni-s** > PGms *kwum-**iniz** > StE cym-**in** > cum-**en** (SvE 'come')

Nastavak **-in** javlja se u ranim StE tekstovima, a u VII veku postao je **-en**, i njime se objašnjavaju oblici prošlog participia tipa *sleg-en* / *slæg-en* koji paralelno postoje u ranim StE tekstovima. Nepravilni glagoli *dōn* ('to do') i *gān* ('to go'), budući da su primarni, razvili su oblike prošlog participia na isti način kao i jaki glagoli, ali je dug vokal iz njihovih otvorenih osnova apsorbirao vokal iz nastavka, čime su se oblici prošlog participia *dō-n* ('done'), odnosno *gā-n* ('gone'), formalno izjednačili sa infinitivom. Glagoli *bēon* i *willan* nikada nisu razvili oblik prošlog participia. Prošli particip se u StE menjao u dva broja, tri roda i pet padeža po jakoj i slaboj pridevskoj promeni, što je prikazano tabelarno na sledeći način:

JAKA DEKLINACIJA StE PROŠLOG PARTICIPA

	muški rod		srednji rod		ženski rod			
	<i>singular</i>	<i>plural</i>		<i>singular</i>	<i>plural</i>		<i>singular</i>	<i>plural</i>
<i>N</i>	-en- θ	-en- e	<i>N</i>	-en- θ	-en- θ	<i>N</i>	- en- θ	-en- a(e)
<i>G</i>	-en- es	-en- ra	<i>G</i>	-en- es	-en- ra	<i>G</i>	-en- re	-en- ra
<i>D</i>	-en- um	-en- um	<i>D</i>	-en- um	-en- um	<i>D</i>	-en- re	-en- um
<i>A</i>	-en- ne	-en- e	<i>A</i>	-en- θ	- en- θ	<i>A</i>	-en- re	-en- a(e)
<i>I</i>	-en- e	/	<i>I</i>	-en- e	/	<i>I</i>	/	/

Tabela 3.

SLABA DEKLINACIJA StE PROŠLOG PARTICIPA

	S I N G U L A R			P L U R A L
rod	<i>muški rod</i>	<i>srednji rod</i>	<i>ženski rod</i>	<i>zajednički rod</i>
<i>N</i>	-en- a	-en- e	-en- e	-en- an
<i>G</i>	-en- an	-en- an	-en- an	-en- ra
<i>D</i>	-en- an	-en- an	-en- an	-en- um
<i>A</i>	-en- an	-en- e	-en- an	-en- an

Tabela 4.

Prošli particip mogao je imati oblik komparativa sa nastavkom **-ra**, npr. *cor-en-ra* (StE INF *cēosan* = 'choose'), odnosno superlativa sa nastavkom **-est**, npr. *cor-en-est*, i tada se menjao po slaboj deklinaciji. Međutim, i prošli particip je , kao i sadašnji, u StE već pokazivao jaku tendenciju ka nepromenljivosti, naročito u predikativnoj upotrebi, gde se često nalazi u nepromenljivom obliku sa nultim nastavkom. Uprkos tome, ovaj oblik je uglavnom zadržao svoju fleksiju do kraja StE perioda. Medijalni vokal **e** iz flektivnih oblika trpeo je sporadično sinkopaciju, što je rezultiralo oblicima tipa *bor-n-e* ili *bor-n-ra* , ali je sinkopa u svim dijalektima neredovna i ne pokazuje nikakvu pravilnost. Sledeći primeri⁷ prikazuju infinitiv i odgovarajući prošli particip StE glagola:

wītan ('to write') – (ge)writen ('written')

beran ('to bear') – (ge)boren ('born')

helpan ('to help') – holpen ('helped')

hrēosan ('to fall') – (ge)hroren ('fallen')

rīdan ('to ride') – rīden ('ridden')

drīfan ('to drive') – drifen ('driven')

nīman ('to take') – (ge)numen ('taken')

sprecan ('to speak') – sprecen ('spoken')

etan ('to eat') – eten ('eaten')

scīnan ('to shine') – scīnen ('shone')

Kao što se može videti u prethodnom primeru , pored sufiksa **-en**, prošli participi nekih glagola dobijali su još u PGms prefiks ***gi-** > StE **ge-** čija je svrha bila da pojača perfektivno značenje ovog oblika. Ovaj prefiks, međutim, nije dodavan glagolima čija osnova već izražava svršenu radnju, kao što je slučaj sa glagolima *bringan* ('to bring'), *cuman* ('to come'), *findan* ('to find'), *weorþan* ('to become') i drugim. Prefiksacija je u ovom obliku potpuno nestala u StN, ali se u ZGms znatno proširila, pa StSak i StVN dodaju ovaj prefiks svakom prošlom participu sa velikom pravilnošću, ali samo ako taj oblik

---

⁷ Spisak StE prošlih participa jakih glagola daje Korać (1993:44-9).

već ne sadrži drugi prefiks. U StE do prefiksacije dolazi često, mada ne i obavezno, i to nezavisno od značenja osnove⁸.

2.3.2. PROŠLI PARTICIP SLABIH GLAGOLA

Prošli particip slabih glagola nastao je od PIE prideva, od oblika izvedenih sufiksom ***-tó-** koji je priključivan direktno na koren. Ovaj tip potvrđen je brojnim primerima iz svih IE jezika, bilo da je izveden od imenice, kao latinski *barbā-tu-s* (=bradat), bilo od glagolske osnove, kao npr. PIE ***mò- tó-** > sanskritski *ma-tá-h*, litvanski *miñ-ta-s*, latinski *(com-)men-tu-s*, ili Got *mun-d-s*⁹. Ovaj sufiks je u PGms pretrpeo promene **o > a** i **t > d > ð**:

PIE ***-tó-s** > PGms ***- ðá-s** > ZGms ***-daz** > StE **-d**

Međutim, kao i preteritski nastavci, i ovaj sufiks je u PGms vezivan vokalom za osnovu, pa je nastavak imao opšti oblik ***-i- ðá-s** > ***-da-z** > **-ed**, mada se zbog sinkope medijalnog **i**, i usled dejstva fonetskog okruženja, ovaj nastavak u StE pojavljuje u vidu nekoliko alomorfa.

Kod glagola I klase ovaj sufiks se pojavljuje u vidu alomorfa **-t-**, **-d-** i **-ed-**, a zatim mu se priključuju odgovarajući padežni nastavci. Glagoli podklasa Ia i Ib u većini slučajeva imaju alomorf **-ed**.

PGms ***fram-i- ðá-s** > StE ***frem-i-d** > **frem-ed** (SvE'performed')

PGms ***full-i- ðá-s** > StE ***fyll -i-d** > **fyll-ed** (SvE'filled')

PGms ***sanð-i- ðá-s** > StE ***sænd-i-d** > **send-ed** (SvE'sent')

U englijskim dijalektima uglavnom nije dolazilo do sinkope vokala iz nastavka,

---

⁸ O StE prefiksu **ge-** raspravljáće se u zasebnom poglavlju.

⁹ Meje, 1965,148.

ali je u zapadnosaksonskom sinkopa vrlo česta u flektivnim oblicima u kojima medijalnom **e** prethodi duga osnova. Ipak, u većini slučajeva došlo je do restauracije ovog **e** u kasnijem periodu i to po analogiji sa oblicima sa nulnim nastavkom. Izuzetak su glagoli čija se osnova završava dentalom kod kojih se sinkopa proširila i na neflektivne oblike i izazvala odgovarajuće konsonantske promene, pre svega **-td-** > **-tt-**. Ova geminata, kao i geminata **-dd-**, se gotovo uvek fonološki simplifikuju u nenaglašenoj finalnoj poziciji, ali se ova simplifikacija uglavnom nedosledno ortografski registruje. Međutim, kada se geminata nađe u sastavu tročlane konsonantske grupe, i fonološka i ortografska simplifikacija dešavaju se sa velikom pravilnošću:

StE send- ed > *send- d > send- ∅	StE set- ed > *set- t > set-(t)
INF sendan ('to send')	INF settan ('to set')

Kod glagola čija se osnova završava spirantima **-ss-** ili **-f-** sinkopacija vokala dovodi do promena **-ssd-** > **-st-**, odnosno **-fd-** > **-ft-** :

StE cyss- ed > *cyss- d > cys- t	StE dræf- ed > *dræf- t > dræf- t
INF cyssan ('kiss')	INF dræfan ('to drive, to stir')

U kontaktu sa ostalim konsonantima dental iz nastavka ne trpi promene.

Kod glagola podklase Ic sinkopa veznog vokala iz nastavka za prošli particip predstavlja redovnu i ranu pojavu. Kod glagola tipa *sēcan* ('to seek') do sinkope je došlo u PGms periodu, zbog čega je dental iz nastavka najpre izgubio zvučnost, **d** > **t**, a zatim je izazivao promene **-kt-** > **-χt-**, odnosno **-γt-** > **-χt-** kod finalnog konsonanta iz osnove:

PGms *sōk-**i-ðaz** > *sōχ-**taz** > StE sōh-**t** (SvE 'sought')

U praistorijskom StE izvestan broj glagola sa finalnim konsonantima **k** i **l** takođe je trpeo sinkopu vokala iz ovog nastavka. Glagoli sa finalnim velarom tipa *dreccan* ('to afflict') razvili su oblike prošlog participa, npr. *dreah-t*, na isti

način kao i glagoli tipa *sēcan*, dok se kod glagola sa finalnom likvidom *tellan* ('to tell') dental iz nastavka za prošli particip nije menjao¹⁰.

PGms *tal-**i-ðaz** > *tal-**daz** > StE *tal-**d** > teal-**d** (SvE 'told')

Slabi glagoli II klase gradili su prošli particip istim sufiksom kao i glagoli I klase, ali je ovde on dodavan na **-ō-**, vokal kojim su se završavale osnovne imenica iz kojih su izvedeni glagoli ovog tipa. Kako je ovaj vokal još u PGms periodu apsorbovao vezni vokal **-i-**, do sinkope ovog vokala nije ni moglo dolaziti, dok je samo **-ō-** u StE postalo **-u-**:

PGms ***-ō-i-ðaz** > ***-ō-i-d** > ***-ōd** > StE **-ud**

U StE je postojala jaka tendencija da svako nenaglašeno **u** postane **o**, tako da je alomorf **-od** postao najfrekventniji oblik ovog sufiksa, kao kod glagola:

lufian ('to love') – lufod ('loved')

līcian ('to like') – līcod ('liked')

āscian ('to ask') – āscod ('asked')

macian ('to make') – macod ('made')

Na sličan način u kasnom Zsak ovo **o** teži da postane **a**, pa se u ovom dijalektu javlja i alomorf **-ad**. Pored toga, u svim dijalektima pojavljuje se i alomorf **-ed** i to prvenstveno u flektivnim oblicima u kojima padežni nastavak sadrži vokal zadnjeg reda, pa dolazi do promene **u** > **e**, odnosno **o** > **e**, u cilju postizanja vokalske harmonije¹¹.

Prošli particip glagola III klase nije lako objasniti, baš kao i njihov preterit. Wright & Wright (1984:290) smatraju da su StE, StSak i StN oblici nastali dodavanjem participskog sufiksa bez veznog vokala na prezentsku osnovu:

PGms * χ a β -ðás > χ a β -ðáz > StSak hab-**d** / StE hæf-**d** / StN haf-**þr**

---

¹⁰ Spisak StE prošlih participa slabih glagola daje Korać (1993:50-2).

¹¹ Campbell, 1959:333

Međutim, time se ne objašnjava zašto finalna grupa **-fd-** nije u StE postala **-ft-** kao što bi se očekivalo. Zato je Prokosch (1939 : 204) verovatno u pravu kada smatra da se radi o analogiji sa preterito-prezentskim glagolima, odnosno sa slabim oblicima njihovog prošlog participa. Ova klasa obuhvata StE glagole kao što su:

libban ('to live') – gelifd ('lived')

habban ('to have') – gehæfd ('had')

secgan ('to say') – gesægd ('said')

hycgan ('to think') – gehogod ('thought')

2.3.3. PROŠLI PARTICIP PRETERITO-PREZENTSKIH GLAGOLA

Originalni oblici prošlog participa glagola ovog tipa obrazovani su dodavanjem PIE sufiksa ***-tó-** direktno na koren, bez veznog vokala. U StE postoje samo tri oblika ovog tipa, *cūð* ('well-known'), *miht* ('mighty') i *wiss* ('knowing, certain'), ali oni su izgubili vezu sa glagolskim sistemom i postali participski pridevi. Oblici *miht* i *wiss* rezultat su pravilnog razvoja odgovarajućih PIE oblika.

PIE ***mogh-tó-s** > PGms ***mág-ðaz** > StE ***mah-t** > meah-**t** > mih-**t**

PIE ***wid-tó-s** > PGms ***wit-taz** > **wit^s t-az** > StE wis-**s**

Međutim, StE oblik *cūð*, kao i StFr *kūth*, StVN *kund*, StSak *kūþ*, Got *kunþs* ili StN *kunnr* < *kūþr*, pokazuju da nisu nastali pravilnim razvojem PGms oblika ***kun-ðás** < PIE ***gṛ-tó-s**, već potiču od PGms oblika ***kún-þaz** u kome se akcent pomerio sa nastavka na koren pre nego što je počeo da deluje Vernerov zakon. Prokosch (1939 : 190) smatra da je do ovako ranog pomeranja akcenta došlo zbog vrlo frekventne upotrebe ovog glagola kao pomoćnog

modalnog oblika. Ovako nastala osnova prošlog participa *kún-~~P~~- uticala je kasnije na formiranje ličnih oblika preterita.

U PGms epohi participe ovog tipa imali su glagoli *munan* (Got *munds*), *nugan* (Got *bi-naúhts*), *sculan* (Got *skulds*, StVN *gi-scolit*, StN *skyldr*) i *þurfan* (Got *þaurfs*, StVN *durft*, StN *þurft*), ali ti oblici nisu opstali u StE. Ovde su glagoli *āgan* ('to own'), *cunnan* ('can, to know how'), *munan* ('to remember'), *unnan* ('to grant') i *witan* ('to know') po analogiji sa jakim glagolima razvili oblike *āg-en* / *æg-en*, *on-cunn-en*, *ge-mun-en*, *ge-unn-en* i *ge-wit-en*, koji su mogli da se menjaju po jakoj i slaboj pridevskoj promeni sa istim padežnim nastavcima kao i kod ostalih StE glagola. Ovi oblici vrlo niske frekventnosti upotrebljavani su prvenstveno atributivno.

2.3.4. StE PREFIKS **ge-**

Prefiks **ge-** je najfrekventniji, a verovatno i najzagonetniji, glagolski prefiks u StE, a često se javlja i kod imenica, od kojih su mnoge izvedene od glagola koji su ga imali u sastavu, kao što je *gefēra* ('companion') od StE glagola (*ge*)*fēran* ('to travel'). Prefiks je nastao od PGms predložkog priloga ***ga**, sa značenjem ''zajedno, sa'', ali je ova nezavisna reč nestala iz upotrebe još u PGms epohi. Ovaj prefiks se, međutim, očuvao u svim Gms jezicima osim u StN, gde postoji samo u tragovima, a kako je uvek bio nenaglašen, razvio je slab oblik **gi-** koji je u StE vrlo rano redukovao na **ge-**¹². Prefiks **ge-** ima brojne i složene semantičke funkcije koje još uvek nisu na zadovoljavajući način definisane.

U sastavu nekih glagola, npr. *gefēgan* ('to join, unite'), prefiks **ge-** čuva osnovno značenje glagola *fēgan* ('to join, unite'), kao i kod glagola

---

¹² Prokosch, 1939, 205.

gehealdan ('to hold, keep'), koji je složenica od *healdan* ('to hold, keep'), ali mnogo češće on u složenicu unosi značenje uspeha ili dobitka koji je rezultat radnje izražene osnovom, npr. u oblicima *geascian* ('find out') od glagola *ascian* ('to ask') ili *gewinnan* ('to win by fight, conquer') od glagola *winnan* ('to fight, strive'). U nekim slučajevima, menjao je leksičko značenje osnovnog glagola, npr. *gegān* ('to happen') od glagola *gān* ('to go') a u drugim, npr. u obliku *gerīdan* ('to seize, occupy ') od glagola *rīdan* ('to ride'), konvertovao je neprelazni glagol u prelazni jer je *gerīdan* prihvatao objekat (npr. *Pa land* = that land). Takođe, mogao je i samo da intenzivira osnovnu radnju, kao kod složenice *geetan* ('eat together, eat a lot') od glagola *etan* ('to eat').

Prefiks **ge-** vrlo često implicira i svršenost radnje izražene osnovom, npr. u obliku *gefēran* ('to accomplish'), iz čega je proistekla i njegova vrlo frekventna upotreba kao prefiksa za prošli particip i to u svim ZGms jezicima, npr. u StE *ge-boren* ('born'), *ge-numen* ('taken'), *ge-wrīten* ('written') i sl. Međutim, pokušaji da se ovaj prefiks u potpunosti liši značenja¹³ i svede na formalni pokazatelj svršenog glagolskog vida¹⁴, odnosno na flektivni prefiks prošlog participa¹⁵, nisu bili uspešni¹⁶ jer su se zasnivali na analogiji sa glagolskim sistemom u slovenskim jezicima, u kojima osnovna forma glagola izražava nesvršeni vid a korelativ datog glagola sa odgovarajućim prefiksima pokazuje svršeni vid. Iz ove hipoteze proističe da je germanski glagolski sistem identičan slovenskom sistemu, te da je StE prefiks **ge-** vršio funkciju determinante kategorije vida poput slovenskih prefiksa **po-** / **pro-**¹⁷(kao u srpskom, čitati - **pro**čitati) ali to bi, da upotrebimo Hirtovu frazu, značilo ” ...stretching the Germanic languages out on the Procrustean bed of Slavic.” (Lindemann, 1970:9)

---

¹³ Samuels, 1949.

¹⁴ Grimm, II, 1829; Samuels, 1949; Bloomfield, 1929; Mossé, 1938.

¹⁵ Martens, 1863; Streitberg, 1971; Bloomfield, 1929.

¹⁶ Lindemann, 1970, 3-18, 63.

¹⁷ Martens, 1863; Streitberg, 1971; Bloomfield, 1929.

Naime, za razliku od slovenskih jezika u kojima je vid obavezna gramatička kategorija, u StE sporadični primeri glagola kao što su *lician* ('to like' = ' voleti') i *gelician* ('to come to like' = 'zavoleti'), ili *wrītan* ('to write' = 'pisati') i *gewrītan* ('to finish writing' = 'napisati'), i njima slični, nisu mogli posvedočiti o postojanju kategorije vida u tom periodu. Mada česta, upotreba prefiksa **ge-** nije bila i obavezna, niti je uvek bila terminativna, tako da on nije mogao postati pravi flektivni prefiks StE prošlog participa. U StE se veliki broj prošlih participa bez prefiksa **ge-** vezuje za kontekst koji odgovara svršenoj glagolskoj radnji. To se vidi u sledećim primerima:

- (1) “Bēowulf maðelode - on him byrne scān,
 searonet **seowed** smiþes orþancum-:18”
 (= ‘Beowulf spoke – on him a corslet shone,
 a mail-coat **woven** by smith’s skilful art’)

- (2) “... Ðā wæs morgenleoht
scofen ond **scynded**. ...19”
 (= ‘...Then was the morning light
hurried and **hastened**. ...’)

S druge strane, pojedini StE prošli participi sa prefiksom **ge-** označavali su nesvršenu glagolsku radnju, o čemu svedoče sledeći primeri:

- (3) “Ðā wæs on gange gifu Hrōðgāres
 oft **geæhted**; ... 20”
 (= ‘Later on that journey was the gift of Hrothgar
 often **praised** ‘)

---

¹⁸ *Beowulf*, 1994, 52, ll.405-6.

¹⁹ *Ibid.*, 81, ll.917-8.

²⁰ *Ibid.*, 138, ll.1884-5.

- (4) ”... forðām Offa wæs
geofum ond gūðum,... wīde **geweorðod**²¹”
(=’...because Offa was
in gifts and in war,...widely **honoured**)

Ponekad, mada retko, prefiks **ge-** javljao se i sa formom sadašnjeg participa:

- (5) “cōm to him...mōðor mid hyre bearnum hig **ge-eadmende**²²”
(=’came to him...mother with her sons, **adoring**’)

Stoga, nameće se zaključak da je StE prefiks **ge-** bio derivacioni prefiks koji je uglavnom posedovao leksičko značenje, ali koje se menjalo u zavisnosti od rečeničnog konteksta glagola u čiji je sastav ulazio. S obzirom da navedeni stavovi i primeri ipak ne pružaju kompletnu sliku o značenju i upotrebi StE prefiksa **ge-**, ovo pitanje ostaje da se razjasni detaljnijom analizom i odgovarajućim dokazima.

---

²¹ Ibid., 142, ll.1957-9.

²² Lindemann, 1970, 13.

2.4. SINTAKSIČKE FUNKCIJE STAROENGLESKOG SADAŠNJEG PARTICIPA

Od najranije faze razvitka engleskog jezika particip je vršio sintaksičke funkcije tipične za prideve. Međutim, particip je mogao imati i pojedine verbalne karakteristike, naročito u predikativnoj upotrebi sa kopulativnim glagolima, te se često ne može povući oštra granica između njegovih sintaksičkih funkcija. Ovakva 'dvostruka priroda' participa znatno otežava da se njegove funkcije odrede i klasifikuju u StE periodu.

Problemom pronalaženja odgovarajućeg sistema klasifikacije najpre se bavio Callaway (1901:141) koji potvrđuje: "*This is by no means an easy task since the same participle may be dominantly adjectival in one sentence, prevalingly verbal in another, and equally divided between the two in a third.*" Callaway (1901:142) daje složenu klasifikaciju participa. Po prirodi, participe najpre deli na adjektivale, kada dominira njihova deskriptivna crta, i na verbale, kada udruženi sa objektom ispoljavaju asertivnu snagu. On dalje razvrstava participe na nezavisne i zavisne, deleći ih prema odnosu koji imaju sa subjektom. Nezavisni, odnosno, apsolutni participi su oni čiji subjekat stoji nezavisno od ostatka rečenice dok kod zavisnih participa subjekat ima tesnu gramatičku povezanost sa drugim elementima rečenice. Zavisni participi mogu biti predikativni i nepredikativni, a oni se dalje dele na nekoliko podgrupa – predikativni nominativ i predikativni akuzativ, kada glagol povezuje particip sa subjektom, i na atributivni i apozitivni particip, kada ta povezanost nije posredstvom glagola²³.

Međutim, ovakva klasifikacija, mada detaljna i sa određenim kriterijumima, ipak ne uspeva da dočara jasnu sliku o distribuciji i upotrebi obe forme StE participa podjednako.

---

²³ Callaway, 1901, 141-9.

Mitchell (1985:410) takođe ističe da proučavanje funkcija participa u StE podrazumeva neizbežno uspostavljanje odgovarajućeg sistema klasifikacije i razlikuje sledeće upotrebe StE participa – nezavisnu, atributivnu, predikativnu, apozitivnu i upotrebu participa u perifrastičnim konstrukcijama²⁴.

U našoj analizi pošli smo od pretpostavke da nijedan glagolski ili imenski oblik nije izolovan. On vrši izvesnu funkciju u okviru neke rečenice, stoji u izvesnom odnosu prema drugim elementima te rečenice, i prenosi određeno značenje ne samo svojim oblikom već i svojom pozicijom u toj rečenici. Uzimajući u obzir adjektivne i verbalne odlike StE participa, njegova atributivna i predikativna svojstva, kao i činjenicu da su sintaksičke funkcije često određene formom, napravili smo podelu u kojoj se razmatraju upotrebe StE sadašnjeg participa i StE prošlog participa ponaosob da bismo oba oblika dijahronijskom analizom mogli sagledati u punijem svetlu.

U narednim poglavljima razmotrićemo razvitak StE sadašnjeg participa kao adjektivala, verbala i nominala. Konačno, i ova klasifikacija podrazumeva izvesne ograde jer je ponekad gotovo nemoguće sa sigurnošću odrediti pravu funkciju StE sadašnjeg participa. Njegova dvojna, adjektivno-verbalna priroda, često ne dozvoljava da se precizno utvrdi da li je u rečenici particip komplement subjektu, kada preovlađuje njegova adjektivna priroda ili je reč o komplementu glagola, kod kojeg dominira verbalna ideja. O poteškoćama razlikovanja predikativnog i verbalnog StE sadašnjeg participa raspravljace se u poglavljima 2.4.1.2.1. i 2.4.2.

---

²⁴ Više o ovoj podeli vidi Mitchell, 1985, 410-5.

2.4.1. StE SADAŠNJI PARTICIP KAO ADJEKTIVAL

Kao imenski oblik po svom poreklu, StE sadašnji particip obeležavao je kategorije broja, roda i padeža, čuvajući još uvek pridevsku fleksiju i vršeći funkcije u rečenici koje su više adjektivalne nego verbalne.

Kao adjektival StE sadašnji particip se upotrebljavao atributivno i predikativno, a najčešće se javljao kao:

- 1) modifikator imenice ili imenske fraze
- 2) modifikator zamenice
- 3) komplement subjektu
- 4) direktni objekat finitnog glagola

2.4.1.1. ATRIBUTIVNA UPOTREBA StE SADAŠNJEG PARTICIPA

U ranom StE periodu sadašnji particip nije bio frekventan u poređenju sa prošlim participom koji se redovno sretao u ranoj StE poeziji. U kasnijem StE periodu²⁵, kada nastaje obilje proznih dela, upotreba sadašnjeg participa je razvijenija. U tabeli 5. proporcionalno se prikazuje učestalost pojavljivanja oba oblika StE participa u poetskim delima iz ranog StE perioda²⁶:

---

²⁵ Doba kralja Alfreda i kasnije.

²⁶ Vidi Literatura.

<i>naziv dela</i>	<i>broj stihova</i>	<i>sadašnji particip</i>	<i>prošli particip</i>
BEOWULF	3182	31	288
CHRIST	1664	41	211
GUTHLAC	1379	19	139
PHOENIX	677	2	104
EXODUS	590	11	108
BATTLE OF MALDON	325	1	28

Tabela 5.

Najveći broj sadašnjih participa u ranom StE periodu upotrebljen je atributivno.

Kao atributivni adjektivni StE sadašnji particip se nalazi u funkciji modifikatora u strukturi imenske fraze. On modifikuje značenje nominala, odnosno, služi kao modifikator najčešće imenici i , ređe, zamenici. U najvećem broju slučajeva StE sadašnji particip je bio prisutan u rečenici kao modifikator imenice, i to uobičajeno u prepoziciji, što pokazuju sledeći primeri:

- (1) “Ic eom **clypigendes stefn** on wēstene²⁷”

I am **crying** **voice** in wilderness

(=‘I am the voice of one crying in the wilderness’)

- (2) “...wyll forþ **ræsendes wæteres** on ēce līf²⁸”

well forth **springing** **water** on eternal life

(=‘a well of water springing up into everlasting life’)

²⁷ *The Gospel of St. John*, 1906, 1, 1.23.

²⁸ *Ibid.*, 4, 1.14.

(3) “swā se gifra gæst grundas geondsēceð,

hiþende lēg hēahgetimbro;...²⁹”

(=’ Thus shall the all-devouring spirit,

the **ravaging fire**, overrun the earth and its lofty structures’)

(4) “Him wæs gēomor sefa,

murnende mōd. ...³⁰”

(=’ In them were troubled hearts,

mourning minds’)

(5) “ac hē gefēng hraðe forman sīðe

slæpendne rinc,...³¹”

(=’ but he quickly seized at the first occasion,

a **sleeping warrior**’)

(6) “Þær orcnāwe wearð

Þurh tēonwide **twēogende mōd**³²”

(=’ By their words of blasphemy were revealed

their **doubting hearts**’)

(7) “...and bearn under anum **yrnendum hweole**³³”

(=’ and ran under one running wheel’)

---

²⁹ *Christ*, 1900, iii, ll.972-3.

³⁰ *Beowulf*, 1994, 30, ll.49-50.

³¹ *Ibid.*, 71, ll.740-1.

³² *Andreas*, 1891, 33, ll.770-1.

³³ *Ælfric Homilies*, 1844, 26, l.25.

(8) “and þæt **flowende wæter**
of ðam stāne to his āgenum blōde.³⁴”

(=’and the **flowing water**
from the stone to his own blood.’)

(9) “...hē mid ele geswyrode
an **licgende mæden** on langsumum sære,³⁵”

(=’...he anointed with oil
a **maiden lying** in longsomeness’)

(10) “**Byrnende fȳr** and beorht sumor
nergend hergað!³⁶”

(=’Let burning fire and radiant summer
praise You!’)

Iako se StE sadašnji particip kao pridevski atribut primarno ostvarivao u prepoziciji, ponekad je u odnosu na imenicu stajao i u postpoziciji, uglavnom iz stilskih, izražajnih razloga, i tada bio sličan apozitivnom participu (11). Npr.:

(11) “hwalas ðec herigað and
hefonfugolas lyftlacende³⁷”

(=’let the whales and **birds in the air flying**
praise Thee’)

---

³⁴ Ibid., 274, ll.19-20.

³⁵ Ibid., 150, ll.4-5.

³⁶ *Daniel*, 1907, 88, ll.373-4.

³⁷ Ibid., 89, ll.386-7.

(12) “Þā mec sǣ oþbær,...on Finna land,

wadu weallendu.³⁸“

(=’Then the sea bore me off,...onto the land of Lapps,

waters surging’)

(13) ’’...on ðæs laðestan heaðorinces heafod starian,

Holofernus unlyfigendes³⁹“

(=’upon the most hateful heathen hero’s head,

on Holofernes lifeless’)

(14) ’’...on se deora sunu,

Þonne seo **Þrynis Þrymsittende** in annesse⁴⁰“

(=’on that great day,

when the **Trinity in One enthroned** in majesty’)

Konačno, StE sadašnji particip je bio prisutan u rečenici i kao postmodifikator zamenice, što se vidi u sledećim primerima:

(15) “ac **hē wæccende** wrāþum on andan

þād bolgenmōd beadwa geþinges.⁴¹”

(=’but **he watching** in angry indignation

bided enraged for the result of battle.’)

---

³⁸ Ibid., 63, ll.579-81.

³⁹ *Judith*, 1889, ll.179-80.

⁴⁰ *Juliana*, 1904, ll.726-7.

⁴¹ *Beowulf*, 1994, 69, ll.708-9.

- (16) “Þonne **hē** Hrōðgāres heorðgenēatas
 slōh on sweofote, **slæpende** fræt⁴²“
 (=’when **he** Hrothgar’s heart-companions
 slaughtered in their slumber, devoured **in their sleep**’)
- (17) “Forþon **he drusende** deade ne bisorgað⁴³”
 (=’Therefore **he droops** not nor his death dreads’)

2.4.1.2. PREDIKATIVNA UPOTREBA StE SADAŠNJEG PARTICIPA

Retki primeri iz ranog StE perioda svedoče o činjenici da je predikativna upotreba StE sadašnjeg participa imala primetno nisku frekventnost, ali je značaj ovog oblika u kasnom StE pokazivao tendenciju da raste a funkcije da se umnožavaju, delom i zbog uticaja latinskog jezika.

U funkciji predikativnog adjektivala, StE sadašnji particip se javlja kao komplement subjektu i kao objekat pojedinih finitnih glagola.

---

⁴² Ibid., 122, ll.1580-1.

⁴³ *Phoenix*, 1919, 1.368.

2.4.1.2.1. StE SADAŠNJI PARTICIP KAO KOMPLEMENT SUBJEKTU

Budući da je StE sadašnji particip izražavao, uslovno rečeno, aktivno stanje i nesvršeni vid, u funkciji komplementa subjektu nalazimo ga uz kopulativne glagole *eom*, *bēon* i *wesan*⁴⁴ kao imenski deo predikata. U ovu konstrukciju ponekad je unosio ideju trajnosti radnje koju je izražavao a koja je bila manje ili više naglašena povremenom upotrebom adverbijala, npr.:

(18) “*sē munt bið simle swelfe birnende*⁴⁵”

(=‘the mountain **is always burning** with sulphur’)

I sam particip nekada je bio dovoljan da iskaz oboji progresivnošću:

(19) “*hie wæron blissiende*⁴⁶”

(=‘they **were rejoicing**’)

Međutim, ovo značenje trajnosti je, naročito u ranom StE, po pravilu bilo sekundarno i nije razlog zbog kojeg se StE sadašnji particip upotrebljava kao komplement subjektu.

S druge strane brojni su primeri u kojima konstrukcija *beon* + *-ende* ne implicira progresivnost:

(20) “*Ʒætte nǣnig...wære āwendende Ʒās ūre dōmas*⁴⁷”

(=‘that no one... **should change** these our decisions’)

(21) “*swa ic him sylfum ær secgende wæs*⁴⁸”

(=‘as I myself **declared** to him before’)

---

⁴⁴ Upotreba sadašnjeg participa sa glagolom *weorþan* izuzetno je retka. Vidi Denison (1993:385).

⁴⁵ Algeo & Pyles, 1982, 137.

⁴⁶ Sweet, 1966, 96.

⁴⁷ Quirk & Wrenn, 1957, 80.

⁴⁸ *Andreas*, 1891, 1.949.

(22) “Swa se halga wer **hergende wæs** metodes miltse and his mihta
sped rehte þurh reorde⁴⁹”

(=’So the holy man **praised** the Lord’s mercy and told the
abundance of his power in speech’)

(23) “Þa fandode forðweard scipes,
hwæðer **sincende** sæflod þa gyt **wære**
under wolcenum⁵⁰”

(=’the helmsman of the ark made trial
whether the seafloods yet **were ebbing** under heaven’)

(24) “Swā se secg hwata **secggende wæs**
lāðra spella;⁵¹”

(=’So the bold man **was the teller[was telling]**
of hateful tidings’)

(25) “ac se æglæca **ehtend[e] wæs,**
deorc dēaþscua duguþe ond geogoþe
seomade ond syrede,...⁵²”

(=’but the demon, the dark death-shadow, **was a pursuer [pursued]**
of warriors old and young, laid wait for and entrapped them’)

---

⁴⁹ *Daniel*, 1907, 1.333.

⁵⁰ *Genesis*, ll.1436-8.

⁵¹ *Beowulf*, 1994, 201, ll.3028-9.

⁵² *Ibid.*, 37, ll.159-61.

Sličnost forme *nomina agentis*⁵³ i StE sadašnjeg participa stvarala je dodatnu zabunu, a to upravo ilustruje primer (25). Kada glagol, u ovom slučaju *'ehtan'* ('persecute'), upravlja objektom u genitivu, jedina razlika između ova dva oblika zasniva se na fleksiji **-end**, odnosno participskoj **-ende**. Ovakvo tumačenje nije pouzdano jer zavisno od rukopisa i prepisivača nailazimo na obe forme. Ipak, *'ēhtend[e] wæs'* ne bismo mogli nazvati glagolskom perifrazom kao što to čine Nickel (1967:250) i Raith (1951:95) već predikativnim adjektivnom ili možda deverbativnom imenicom. U ovom primeru on nema značenje trajnosti jer se mogao zameniti finitnim glagolom u preteritu. Slično ovome, primer (24) takođe pokazuje dvosmislenost u značenju.

Adjektivna priroda StE sadašnjeg participa upotrebljenog predikativno ogleda se i u tome da je kao komplement subjektu prihvatao modifikatore koji su obično prethodili pridevima : *hū* ('how'), *swā* ('so'), *micle* ('much, greatly') i njegov oblik komparativa *ma* ('more'), kao i *swiþe* ('very')⁵⁴. Ovo pokazuju sledeći primeri:

1) *swiþe*

(26) “And Tyberius þa **wæs swyðe geblyssiende** and het Volosianum
hym hraðe to cuman,...⁵⁵”

(='And Tiberius **was very glad** and ordered Volosian to come to
him quickly')

2) *swā*

(27) “Ac nu manna gitsung **is swa byrnende swa** þæt fyr on þære helle⁵⁶”

(='But now men's covetousness **is as burning as** the fire in hell')

---

⁵³ Više o ovim imenicama u poglavlju 2.4.3.

⁵⁴ Denison (1993:373) smatra da je *swiþe* osim prideva mogao da modifikuje i glagole.

⁵⁵ *St. Veronica*, 1851, 45, 1.9.

⁵⁶ *Boethius*, 1899, 34, XV, 1.7.

3) *ma*

(28) “ac heo for hierre cristendome nu giet is gescild, Ðæt ægÐer ge hio self ge hierre anweald **is ma hreosende** for ealdome Ðonne of æniges cyninges niede.⁵⁷”

(=’Because of its Christianity it is now still protected , because both of itself and its authority it **is more falling** because of age than any king’s force.’)

O pridevskoj prirodi StE sadašnjeg participa u predikativnoj poziciji govori i činjenica da je ovaj oblik mogao da stoji u koordinaciji⁵⁸ sa pridevom u istoj rečenici, kao u primerima (29) i (30), i da zajedno sa pridevom bude modifikovan istim prilozima, što pokazuje primer (31) :

(29) “Ðæt wuldor Þysses middangeardes is **sceort & gewitende**⁵⁹”

(=’the glory of this earth **is short and transitory**’)

(30) “Ðæt ealle godas him **irre wæren & wiðwinnende**⁶⁰”

(=’that all gods were angry and opposing him’)

(31) “Se wlite Ðæs lichoman **is swiÐe flionde and swiÐe tedre and swiÐe anlic** eorÐe blostmum.⁶¹”

(=’The brightness of the body **is highly transitory and very delicate and very much like** the earthly flowers’)

---

⁵⁷ *Orosius*, 1883, 76, II, ll.1-3.

⁵⁸ O testu koordinacije vidi Denison (1993:378).

⁵⁹ *Blickling Homilies*, 1880, 65, l.15.

⁶⁰ *Orosius*, 1883, 62, l.29.

⁶¹ *Boethius*, 1899, 72, ll.28-9.

Konačno, adjektivalni karakter StE sadašnjeg participa u predikativnoj poziciji ispoljava se i u odlici participa da bude modifikovan afiksima. Naime, particip je u ovoj poziciji prihvatao sufiks **ra-** za stepen komparativa, primer (32), sufiks **-est** za stepen superlativa, kao i negativni prefiks **un-** koji je tipično obeležavao leksičku negaciju prideva, npr. *riht* ('right') – *unriht* ('wrong'), kao u primeru (33):

(32) “eall ðæt sat...of minum earne, ðær he... **beornendra wæs...**⁶²”

(='all that sat...from my arm, where he...**was more burning**')

(33) ”ðā **wæs** Heregār dēad

mīn yldra mæg **unlifigende**⁶³“

(='Then **was** Heregar dead [and] my elder brother **unliving**')

U StE postoje i primeri u kojima je konstrukcija *beon* + sadašnji particip gotovo potpuno ekvivalentna savremenom analitičkom glagolskom obliku, npr.:

(34) “ðā ðā sē apostol ðas lāre **sprecende wæs**⁶⁴”

while the apostol that teaching **speaking was**

(='while the apostol **was teaching**')

O tome da li je StE sadašnji particip sa kopulom *beon* mogao da ima nedvosmisleno progresivno značenje i da sa njom formira složenu glagolsku frazu kao u SvE, raspravljaće se u poglavlju 2.4.2.

---

⁶² Visser, 1973, 1108.

⁶³ *Beowulf*, 1994, II.467-8.

⁶⁴ Mitchell, 1965, 110.

2.4.1.2.2. StE SADAŠNJI PARTICIP KAO DIREKTNI OBJEKAT

Od najranijih vremena StE sadašnji particip odlikuju velika prilagodljivost i fleksibilnost što je omogućilo da se ovaj oblik pridružuje različitim grupama glagola. Ovo je bilo značajno svojstvo StE sadašnjeg participa i jedna od glavnih prednosti za konstituisanje različitih participskih konstrukcija u kasnijem periodu.

Osim što se javljao u kopulativnim konstrukcijama u kojima je predstavljao imenski deo predikata, StE sadašnji particip je ulazio i u sastav konstrukcije *akuzativ sa participom (AcP)*⁶⁵. Osnovno obeležje ove konstrukcije u StE je sadašnji particip udružen sa nominalom, obično u akuzativu, koji je po svom značenju subjekat radnje koju iskazuje particip a istovremeno i objekat radnje iskazane upravnim glagolom. To se može prikazati na sledeći način - **NP₁ - V - NP₂akuz - PrP**. Budući da StE nije imao strogo utvrđen red reči u rečenici, objekat čiji je particip bio komplement često je prethodio upravnom glagolu.

AcP-konstrukcija se javljala nakon kompleksno tranzitivnih glagola percepcije i glagola kauzalnosti. StE glagoli percepcije obuhvataju sledeće glagole⁶⁶: (*ge*)*seon* ('see'), *gefrignan* ('find out'), *hȳran* ('hear'), *gefrunon* ('understand'), *gemettan/findan* ('find').

StE sadašnji particip je u početku bio prilično redak u ovoj konstrukciji ali je krajem StE često bio njen konstituent, između ostalog i po analogiji sa StE konstrukcijom *akuzativ sa infinitivom (AcI)*⁶⁷. Naredni primeri ilustruju StE AcP- konstrukciju sa glagolima percepcije i sadašnjim participom:

---

⁶⁵ I dalje u tekstu AcP.

⁶⁶ Fischer (1990:105) daje potpuniji spisak glagola u koje ubraja i glagol mentalne percepcije *ongietan* ('perceive, recognise'). Međutim ovaj glagol nije prihvatao StE sadašnji particip.

⁶⁷ O ovoj konstrukciji vidi Callaway, 1913.

(35) “& he **gemette** swiþe manige on þæm folce **wepende**⁶⁸”

(= ‘and he **found** very many among the people **weeping**’)

(36) “Þa **gesawan** hie Romana ærendracan on hie **feohtende**

mid þæm burgwarum⁶⁹”

(= ‘when they **saw** the Roman ambassadors **fighting** against them

with the town’s people’)

(37) “Iohannes **geseah** þone hælend...**cumende**⁷⁰”

(= ‘John saw the Saviour... coming’)

(38) “and se eadiga cyððere Stephanus hine **geseah standende**⁷¹”

(= ‘and the blessed martyr Stephen saw him standing’)

(39) “Þær mon mæg sorgende folc **gehyran**,...

cearum **cwiþende** cwicra gewyrhtu ⁷²“

(= ‘there one can **hear** the sorrowing people...

sorrowfully **crying** over the deeds of their lives’)

---

⁶⁸ *Blickling Homilies*, 1880, 153, l.25.

⁶⁹ *Orosius*, 1883, 92, l.9.

⁷⁰ *The Gospel of St. John*, 1906, i, l.29.

⁷¹ *Ælfric Homilies*, 1844, 48, l.31.

⁷² *Christ*, 1900, iii, ll.889-91.

Isto tako, StE sadašnji particip je u AcP-konstrukciji imao funkciju komplementa objekta i glagola kauzalnosti, ili glagola uzroka, koji su izražavali uzrok da se izvrši radnja iskazana participom koji sledi. To su pre svega StE glagoli: *lætan* ('let, allow'), *forlætan* ('let, cause'), *(ge)dōn* ('cause'), *macian* ('make, cause'). StE sadašnji particip nije bio frekventan sa ovim glagolima, a primeri su sledeći:

(40) “Þær hy **gedydon** Þæt cild **sprecende** Þæt ne wæs

anre niht eald⁷³”

(='there they **made** that child **speak**, which was not one night old')

(41) “and, God, **gedo** me **lufiende** and onfundne Þines wisdomes⁷⁴”

(='and, God, **make** me **loving** and knowledgeable about your wisdom')

Kada je reč o poreklu i širenju AcP-konstrukcije u engleskom jeziku, smatra se da je do njene rasprostranjenosti u kasnom StE došlo zbog analogije sa sličnom ali veoma frekventnom StE konstrukcijom akuzativa sa infinitivom (AcI). Većina tradicionalnih gramatičara⁷⁵ se slaže da je AcI-konstrukcija nakon glagola percepcije i kauzalnosti originalna konstrukcija germanskog jezika.

U ranom StE, kao komplement glagola kretanja i mirovanja javljao se akuzativni, *bare*-infinitiv ali su vremenom ovi glagoli počeli da prihvataju i sadašnji particip. Ova grupa obuhvata sledeće glagole: *cuman* ('come'), *hweorfan* ('wander, roam'), *fēran* ('travel'), *gewītan* ('depart'), *faran* ('go'),

---

⁷³ Denison, 1993, 386.

⁷⁴ Ringe, 2014, 500.

⁷⁵ Callaway, 1913; Mustanoja, 1960; Jespersen, 1946; Fischer, 1990 i dr.

flēogan ('fly'), *gangan* ('go'), *sittan* ('sit'), *licgan* ('lie'), *standan* ('stand'), *bīdan* ('stay, endure, wait for'), *lifian* ('live') i dr⁷⁶. Ilustrativni su sledeći primeri StE sadašnjeg participia koji prate glagole ovog tipa:

(42) "Swa **scriþende** gesceapum **hweorfað** gleomen

gumena geond grunda fela⁷⁷"

(='Thus wandering widely through the world there **go**

minstrels of men through many lands')

(43) "Nalles æfter lyfte, **lācende hwearf**

middelnihtum, māðmæhtum wlonc⁷⁸"

(='Not at all through the air, **flying turned**

in the middle of the night, glorying in his treasure')

(44) "Wæron Egypte eft oncyrde, **flugon fortigende**⁷⁹"

(='The Egyptians were soon turned back, **flying fearful**')

(45) "Þa **com** him **gangende** to se godes witega helias⁸⁰"

(='then came meeting him God's prophet Elijah')

---

⁷⁶ Ovo je deo spiska glagola kretanja i mirovanja koji je dao Bettelou (2005 :34).

⁷⁷ *Widsith*, 1918, l.135-6.

⁷⁸ *Beowulf*, 1994, 190, ll.2832-3.

⁷⁹ *Exodus*, 1907, l.457.

⁸⁰ *Lives of Saints*, 1907, XVIII, l.206.

(46) “Heo **com** þa **yrnende** mid egeslicum eagum⁸¹”

(=’She then **came running** with fearsome eyes’)

(47) ’’**wæccende bad** eall seo sibgedriht somod

ætgædere maran mægenes⁸²’

(=’And all the band of kinsmen **watched and waited**

for the coming of the greater host until the dawn’)

(48) “Rihtlic þæt wæs þæt se blinda be ðæm wege **sæte wædliende**⁸³”

(=’It was right that the blind man **sat begging** by the road’)

(49) “swa þæt hi wurdon tocwysede and **cwylmiende lagon**⁸⁴”

(=’so that they were crushed and **lay dying**’)

Bilo je mišljenja da je StE sadašnji particip sa glagolima kretanja i mirovanja sve više izražavao progresivni aspekt iz razloga što je perfektivno značenje ovih glagola počelo da bleđi i da se gubi, pretvarajući ih u pomoćne glagole. Za Denisona (1993:385) ovo su ’’*collocations that come closest to the progressive*’’ čime implicira da sadašnji participi sa ovim tipom glagola, a naročito sa glagolom *cuman* (‘come’), ponekad imaju funkciju verbala, jer su između ostalog glagoli kretanja i mirovanja sintaksički neprelazni te ne prihvataju objekatsku dopunu. S druge strane, Mitchell (1985 : 644) primećuje da participe ovako upotrebljene često svrstavaju u adverbijalne apozitivne konstrukcije.

---

⁸¹ Ringe, 2014, 494.

⁸² *Exodus*, 1907, ll.213-5.

⁸³ *Blickling Homilies*, 1880, 17, 1.30.

⁸⁴ Ringe, 2014, 493.

Međutim, da bi particip imao funkciju glagola on mora biti čvršće vezan za pomoćni glagol sa kojim se javlja, i sa njim činiti celinu. Zato je sa ovim glagolima, koji u StE nisu funkcionisali kao pomoćni glagoli, particip bio prisutan u rečenici kao direktni objekat. Nasuprot Denisonovom mišljenju o neprelaznosti glagola kretanja i mirovanja stoji činjenica da se sintaksička i semantička prelaznost, odnosno neprelaznost, često ne poklapaju, tim pre što većina glagola u svim IE jezicima još uvek čuva dvostruki semantički potencijal u pogledu tranzitivnosti nasleđen iz prajezika u kome koren sam po sebi nije bio ni prelazan ni neprelazan, pa su iz njega izvedene glagolske osnove mogle imati obe vrednosti⁸⁵. Zato u engleskom jeziku postoje glagoli sa dvostrukim semantičkim potencijalom, kao što je u ovom slučaju glagol *cuman*, koji je u konstrukcijama sa sadašnjim participom semantički prelazan jer se radnja prenosi na ono što je izvan samog subjekta.

Kao što smo već nagovestili, zahvaljujući velikoj fleksibilnosti StE sadašnji particip kao direktni objekat mogli su prihvatiti i brojni drugi glagoli. Pomenućemo glagole govorenja, kao što su *cweðan* ('say'), *spræcan* ('speak'), *manian* ('claim'), *clipian* ('cry out'), *reccan* ('narrate'), kao i delimično aspektualne glagole koji znače nastavljanje, i to *wunian/awunian/Purhwunian* ('continue'). Na primer:

(50) "Se apostol Paulus ealra ðeoda lareow **manode**

ða cristenan ...ðus **cwedende**⁸⁶"

(='The Apostle Paul, the teacher of all nations, **exhorted**
the Christians...thus **saying**')

(51) "Hwæt synt ða spræca ðe gyt **recceað** inc betwynan **gangende**⁸⁷?"

(='What is this conversation you are **holding** with each other
walking?')

---

⁸⁵ Meje, 1965, 109.

⁸⁶ *Lives of Saints*, 1907, XVII, ll.1-3.

⁸⁷ *The Gospel of Luke*, 1906, 24, 1.17

(52) “Hi ealle þa **wunodon wuldrigende** heora Drihten⁸⁸“

(=’They then all **continued praising** their Lord’)

(53) “Gyf he þonne **Purhwunað cnucigiende**⁸⁹“

(=’If he then **continues knocking**’)

Pokazali smo, dakle, da se StE sadašnji particip javljao u nizu konstrukcija u kojima je ponekad bilo teško razlučiti da li ovaj oblik treba smatrati adjektivalom ili verbalnim komplementom. U našem radu, StE sadašnji particip u ovoj upotrebi smatraćemo prevažodno predikativnim adjektivalom sa manjom ili većom progresivnom snagom, najpre iz razloga što kategorija aspekta u StE nije bila razvijena a zatim i što su sve prethodno navedene grupe glagola podrazumevale objekatsku dopunu u vidu odgovarajuće nominalne konstrukcije, odnosno, imenice, imeničke fraze, prideva ili participa. Sa StE glagolima kretanja i mirovanja jasno se na sintaksičkom nivou oseća da je sadašnji particip bio odvojeni, nepravi objekat, ali se njihovo jedinstvo sa sadašnjim participom ostvarivalo na semantičkom planu.

---

⁸⁸ *Lives of Saints*, 1907, 216, 1.7454.

⁸⁹ Ringe, 2014, 493.

2.4.2. StE SADAŠNJI PARTICIP KAO VERBAL

U ranim fazama razvoja engleskog jezika razlike između adjektivne i verbalne prirode sadašnjeg participa nisu bile precizne i jasno izražene kao u SvE pa je često granicu između njih bilo teško utvrditi. Verbalni karakter StE sadašnjeg participa se manifestovao kada su ovaj oblik modifikovali adverbijali ili kada je u predikativnoj poziciji prihvatao direktni objekat u akuzativu, dativu ili genitivu. Međutim, tokom StE perioda konstrukcija koja se sastojala od kopule *beon/wesan*⁹⁰ i sadašnjeg participa u funkciji komplementa subjektu počela je u pojedinim slučajevima da iskazuje trajanje glagolske radnje, dakle značenje koje je nalikovalo aspekatskom i samim tim glagolskom. Konstrukcije ovog tipa delom su bile prenesene iz latinskog a delom su bile i autohtone pa se od najranijeg StE suočavamo sa pitanjem da li je sadašnji particip sa kopulativnim glagolom tek predikativni adjektival ili je zapravo deo glagolske perifraze što ga čini neposrednim pretkom sadašnjeg i prošlog progresiva u SvE. Ovo pitanje kao i značenje i distribuciju konstrukcije *beon/wesan* + sadašnji particip u StE razmotrićemo u narednom poglavlju.

2.4.2.1. StE KONSTRUKCIJA *BEON/WESAN* + *V-ende*

StE konstrukciju *beon/wesan* + sadašnji particip mnogi gramatičari smatraju sintaksičkom celinom, u velikoj meri zbog formalne sličnosti sa progresivom u SvE, i koriste različite nazive kojima je opisuju: perifrastična forma (Campbell, 1959; Mossé, 1938; Strang, 1970), perifrastično vreme (Pessels, 1896; Sweet, 1966), progresiv (Scheffer, 1975; Denison, 1993),

---

⁹⁰ Primeri sa StE glagolom *weorþan* ('become') u ovoj konstrukciji bili su retki. Mitchell (1985:272).

progresivna forma (Curme, 1931), analitička forma⁹¹ (Nickel, 1966; Visser, 1973; Berndt, 1982) i analitičko vreme (Jespersen, 1956).

U ovoj analizi koristićemo naziv konstrukcija *beon/wesan* + sadašnji particip ili skraćeni naziv *beon/wesan* + *V-ende*, zbog ekonomičnosti stila. S obzirom da smatramo da StE *beon/wesan* + sadašnji particip nije u funkcionalnoj opoziciji ni sa jednom formom u konjugacijskom sistemu u staroengleskom, a što bi inače impliciralo korišćenje termina 'forma' ili 'vreme', naziv 'konstrukcija' nam se čini adekvatnijim.

Kada je reč o funkcijama StE *beon/wesan* + sadašnji particip, one nisu bile jasno definisane jer upotreba ove konstrukcije nije bila konzistentna, pa često nije bilo moguće precizno odrediti koju nijansu značenja ova konstrukcija prenosi u svakom novom kontekstu. U vezi sa ovom temom, postoje dve škole mišljenja. Jedna, čiji su predstavnici Berndt (1982), Nehls (1988) i Nickel (1966) tvrdi da se *beon/wesan* + *V-ende* koristila nekritički u alternaciji sa prostom glagolskom formom bez ikakve promene u značenju, više zbog potrebe stila nego gramatike. Druga škola, kojoj pripada i većina tradicionalista⁹², delimično prihvata ovo objašnjenje ali dozvoljava i postojanje drugih, specifičnih značenja poput trajnosti i nesvršenosti radnje, iterativnosti, ingresivnosti, značenja budućnosti, ograničenog trajanja, emfaze i sl. Mitchell (1985:277) daje sažetak čitavog niza značenja kada kaže:

"This periphrasis may refer to a specific moment or to a continuing process which serves as a frame for another action or is contrasted with a general truth, with an action presented as finished, or with a 'point action'; it may express duration or habitual or recurring action."

Ipak, niko od gramatičara ne uspeva da sa sigurnošću definiše i bliže odredi funkcije ove StE konstrukcije. Razmotrićemo pojedina značenja koja su se

---

⁹¹ Termin *expanded form* koji ovi autori koriste može se prevesti i kao 'složena forma', a stoji u opoziciji sa terminom 'prosta forma'.

⁹² Mitchell, 1985; Campbell, 1959; Mossé, 1938; Visser, 1973; Scheffer, 1975; Sweet, 1966 i dr.

pripisivala ovoj konstrukciji.

U većini slučajeva u kojima se StE *beon/wesan* + sadašnji particip javlja (54a) ne može se utvrditi nikakva razlika u odnosu na značenje prostog oblika (54b), npr.:

(54a) ''Ðā Ðā hē **spreconde wæron**⁹³''

(='as he spoke')

(54b) '' Ðā Ðā hē **spræc**⁹⁴''

(='as he spoke')

Razlog ovome je činjenica da većina StE glagola označava trajnu radnju. Stoga je upotreba konstrukcije *beon/wesan* + *V-ende* bila prvenstveno pitanje stila, a ne sredstvo izražavanja vida. Naime, upotreba ove kopulativne konstrukcije umesto ličnog oblika datog glagola pripovedanje je činila življim i dinamičnijim. Obzirom da u mnogim primerima *beon/wesan* + *V-ende* ne pokazuje značenje trajnosti, mogla je da se javi paralelno sa prostim glagolskim oblikom u istoj rečenici, npr.:

(55) ''se mona deÐ ægÐer, ge **wycxÐ** ge **wanaÐ**; healfum monÐe he **biÐ**

weaxende, healfum he **biÐ wanigende**⁹⁵''

(='the moon does both, he both **waxes** and **wanes**: half of the month he **is waxing**, half **is waning**')

(56) ''Criste gedafenað þæt he **weaxe**, and me þæt ic **wanigende beo**⁹⁶''

(=' It is befitting Christ that he **wax**, and me that I **be waning**')

---

⁹³ Sweet, 1966, 96.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ *Ælfric Homilies*, 1844, 154, 1.26.

⁹⁶ Ibid., 356, 1.26.

Složit ćemo se sa tvrdnjom da je konstrukcija StE *beon/wesan* + sadašnji particip u mnogim primerima bila opcionalna i prepuštena slobodnom izboru, bez precizno definisane funkcije, ali su joj se ponekad mogla pripisati i neka značenja u StE koja ćemo izložiti i ilustrovati primerima.

Tamo gde konstrukcija StE *beon/wesan* + sadašnji particip nedvosmisleno ima progresivno značenje radi se prvenstveno o kalkiranju iz latinskog⁹⁷. Jespersen (1946:166) logično pretpostavlja da je prevodilac želeo da prenese značenje latinske forme tako što bi upotrebio sličnu konstrukciju iz StE, odnosno kopulativni glagol i particip. Tako se *beon/wesan* + *V-ende* koristilo za prevod, između ostalog, i latinske konstrukcije *esse + participium praesentis activi*, kao u primeru:

(57) ''seþþe miþþy geunrodsad wæs on word eade **seofonde wæs**

forþon hæfde uel hæbbend æhte menig.⁹⁸''

lat. *qui contristatus in uerbe abiit **maerens erat enim***

habens possessiones multas

(='when he sounded troubled, he **was lamenting,**

as he had many possessions')

Međutim, treba imati na umu da je za razliku od StE *beon/wesan* + sadašnji particip, latinska perifrastična forma bila sastavni deo konjugacijskog sistema latinskog glagola i kao takva po svojoj funkciji stajala je u opoziciji sa prostim glagolskim oblikom. Isto tako, ona je u StE prevodima mogla biti iskazana prostom formom, i obratno, prosta forma iz latinskog se u StE prevodu mogla javiti u obliku *beon/wesan* + *V-ende*. Iz ovoga možemo zaključiti da je StE *beon/wesan* + sadašnji particip jednim delom svakako bila i autohtona konstrukcija.

Sadašnji particip upotrebljen u funkciji komplementa subjektu nije

---

⁹⁷ Sweet, 1966; Jespersen, 1946; Strang, 1970.

⁹⁸ Sweet, 1966. *Lindisfarnes Gospels. Mark X, 22.*

uvek samo retorički ukras nastao pod uticajem latinskog. U StE postoje i primeri u kojima je StE *beon/wesan* + sadašnji particip gotovo ekvivalentna savremenom analitičkom glagolskom obliku. Mada retki, ovakvi primeri pokazuju da je ova konstrukcija u jednom trenutku jezičkog razvoja prerasla u analitički oblik sa trajnim aspektom. Smatralo se da je još od ranog StE *beon/wesan* + V-*ende* imala značenje trajanja radnje, kao u sledećim primerima:

(58) ''Hi **sind byrnende** na on fyres wisan, ac mid micelre lufe

Ʒæs wealdendan cyninges⁹⁹''

(='They **are burning** not in fire's manner, but with greater love
Of the powerful king')

(59) '' Ʒæt scip **wæs** ealne weg **yrnende** under segle...¹⁰⁰''

(='that ship **was** all the way **running** under sail')

(60) ''ÆƷelwulf cyning...ferde to Rome...and Ʒær **wæs** twelf

monaƷ **wuniende**, and Ʒa him hamweard for¹⁰¹''

(='Æthelwulf king...went to Rome... and there **was** twelve
months **living** and then he home travelled')

(61) ''and hīe Ʒā ymb Ʒā gafu **feohtende wæron**¹⁰²''

(='and they **were** then **fighting** over the loot')

U nekim primerima, kao u (62), konstrukcija *beon/wesan* + V-*ende* imala je

---

⁹⁹ *Ælfric Homilies*, 1844, 374.

¹⁰⁰ *Ohthere & Wulfstan*, 1855, 5, X.

¹⁰¹ Mustanoja, 1960, 584.

¹⁰² Sweet, 1966, 96.

značenje ograničenog trajanja, naročito sa pojedinim adverbijalima za vreme, npr. *oð* ili *oððæt* ('until') :

(62) ''he **wæs heriende** and **feohtende** fiftig Ðintra, **oð** he

hæfde ealle Asiam on his geþeald genyd¹⁰³''

(='He **kept on harrying** and **fighting** for fifty winters **until** he

had compelled all Asia into his dominion')

Kao dokaz da je progresiv zaista postojao u StE, Traugott (1992:188) , uzimajući u obzir test supstitucije, daje primer u kojem je *beo sittende* ('should be sitting') zamenjen oblikom *dyde* ('did') a ne oblikom *wæs* ('was'), što ukazuje na njegovu verbalnu karakteristiku:

(63) ''Ðonne **beo we sittende** be Ðæm wege, swa se blinda **dyde**''

(='then we **should be sitting** at the way-side, as the blindman **did**')

Napominjemo, opet, da *beon/wesan* + *V-ende* u mnogim slučajevima nije imala značenje trajnosti, primer (64), dok su neki prosti glagolski oblici mogli da ga izraze, kao u (65):

(64) ''Se eadiga martir Ða **wæs biddende** his Drihten¹⁰⁴''

(='the blessed martyr then **beeseched** his Lord')

(65) ''ðeos woruld...**nēalæcð** Ðām ende¹⁰⁵''

(='this world...**is approaching** the end')

Razlog ovome je inherentnost ideje o trajanju radnje u leksičkom značenju velikog broja glagola u engleskom jeziku. O postojanju gramatičke kategorije vida ne može se govoriti u StE. Naime, u Gms jezicima funkcionalno asimetričan kontrast između prezenta i preterita postao je centralno obeležje

---

¹⁰³ Strang, 1970, 351.

¹⁰⁴ *Ælfric Homilies*, 1844, 423.

glagolskog sistema, i bio je toliko naglašen da nikakva divergencija na kategorije vremena i vida nije bila moguća. Iako su vremenski oblici zadržali značenjske implikacije vezane za glagolski vid, ovaj je u Gms jezicima prestao da postoji kao nezavisna gramatička kategorija, jer više nije bilo međusobno suprotstavljenih oblika koji bi je konstituisali¹⁰⁵. Tako da svaki glagol u engleskom jeziku nosi u svom leksičkom značenju manje ili više jasne implikacije vezane za dužinu trajanja procesa koji se njime označava. Prema svom leksičkom značenju glagoli se mogu podeliti u dve grupe, na glagole sa dinamičnim značenjem, koji označavaju aktivnost i odnose se na neki događaj, i na glagole sa statičnim značenjem, koji označavaju stanje koje je rezultat nekog događaja. Ova dihotomija, ipak, nije precizna, jer veliki broj glagola može imati i jedno i drugo značenje¹⁰⁶.

Slično je i sa značenjem iterativnosti u StE kada je prosti, odnosno, relativni prezent imao i osobinu da iskazuje radnju koja se ponavlja. Ovde se radi o nizu pojedinačnih događaja koji, shvaćeni kao celina, predstavljaju stanje koje se linearno proteže ka budućnosti. Zato iterativnost mogu iskazivati isključivo glagoli sa dinamičnim značenjem, kao npr.:

(66) ''Hȳ **hergiað** and hȳ **bernað**, **rȳpað** and

rēafiað, and to scipe **lædað**¹⁰⁷''

(='They **ravage** and they **burn, plunder** and

rob, and **carry off** shipwards')

Sa konstrukcijom StE *beon/wesan* + sadašnji particip u ovom značenju često stoje prilozi poput *næfre* ('never'), *eft* ('again and again'), *hwīlum* ('at times'), *oft* ('frequently'), *gelomlice* ('repeatedly'), koji govore o sporadičnom ponavljanju radnje i oni su glavni nosioci ovog značenja, kao u primeru:

---

¹⁰⁵ Palmer, 1975, 93.

¹⁰⁶ Više o ovim glagolima u Đorđević, 1996, 289-90.

¹⁰⁷ Quirk & Wrenn, 1957, 81.

(67) ''**hwīlum wæs** on horse **sittende**, ac **oftor**

on his fotum **gangende**¹⁰⁸''

(='at times he **rode** a horse, but **more often**

he **went** on foot')

U ovom kao i u primeru (68), teško je napraviti razliku između značenja kontinualnosti, odnosno iterativnosti, i deskriptivnog ili emfatičnog pripovedanja koje unosi dinamični naboj i naglašava živost iskaza, pa je tada zapravo dominantna adjektivalna priroda StE sadašnjeg participa.

(68) ''Ðæt Paulinus on Lindesege mægðe **bodigende wæs**

Cristes geleafan¹⁰⁹''

(='That Paulinus in Lindsay province **preaching was**

Christ's faith')

Značenje budućnosti se takođe povremeno javlja, naročito kada je StE *beon/wesan* + sadašnji particip modifikovana priložima *lange* ('long') ili *æfre* ('always, constantly') koji su glavni nosioci ovog značenja a ne toliko sama konstrukcija koja je implicirala tek ''*under-meaning of futurity*¹¹⁰'' . Ovde treba napomenuti da se *beon/wesan* + V-ende razlikuje od SvE progresiva sa značenjem budućnosti i često se prevodi oblikom *be to*-infinitiva koji u SvE zapravo implicira obavezu ili predodređeni događaj na koji subjekt o kome je reč nema uticaja:

(69) ''on æfenne neahte þe he of worulde **gongende wæs**¹¹¹''

(='on the evening of the night on which he **was to depart**

from the world')

---

¹⁰⁸ *Blickling Homilies*, 1880, 362, 19.

¹⁰⁹ Mitchell, 1976, 490.

¹¹⁰ Akerlund, 1911, 25.

¹¹¹ Visser, 1973, 1830.

Konačno, pomenućemo i značenje ingresivnosti kada se naglašava početni stadijum radnje, koje se još od ranog StE pripisuje konstrukciji *beon/wesan* + sadašnji particip a ponekad i konstrukciji *weorþan* + sadašnji particip. Na primer:

(70) ''Þætte nænig... **wære āwendede** þās ūre dōmas¹¹²''

(='that no one...**should set about changing** these our decrees')

(71) ''Petrus **wearð** æfterweard þus **cweðende**¹¹³''

Peter **became** afterwards thus **saying**

(='Afterwards Peter **began to say**')

U primeru (71) se očigledno nazire inkoativna konotacija ali smatramo da je ona ugrađena u značenje samog glagola *weorþan* a ne u značenje konstrukcije *weorþan* + sadašnji particip kao takve. Funkcije kao što su budućnost, ingresivnost, iterativnost i emfaza retko se sreću u StE i mogu se ponekad sagledati u kontekstu a ne pripisati samoj konstrukciji *beon/wesan/ weorþan* + sadašnji particip, te ne mogu da potvrde verbalnu funkciju StE sadašnjeg participa.

Na osnovu svega izloženog može se zaključiti da je verbalnu prirodu StE sadašnjeg participa u predikativnoj poziciji moglo da potvrdi prisustvo njegovog objekatskog komplementa kao i odgovarajuće priloške odredbe. Međutim, konstrukcija StE *beon/wesan* + sadašnji particip nije bila ekvivalentna današnjem progresivu sa verbalnim značenjem i jasno određenim funkcijama. Nema sumnje da se StE *beon/wesan* + V-*ende* koristila kao stilski izraz proste glagolske forme sa kojom nije bila u funkcionalnom kontrastu, i da nije izražavala kategorije vremena i vida, pa prema tome nije bila integrisana u StE glagolski sistem. Upotreba StE *beon/wesan* + sadašnji particip je bila opciona a njene funkcije nedovoljno razvijene i značenja dvosmislena. U nekim

---

¹¹² Quirk & Wrenn, 1957, 80.

¹¹³ *Ælfric Homilies*, 1844, 374, 1.5.

primerima prisutno je nekoliko slojeva značenja pa nije lako ustanoviti koje značenje je primarno. Značenje trajanja radnje smatralo se glavnom potvrdom verbalne funkcije StE sadašnjeg participa. Međutim, ovo značenje nije uvek bilo prisutno u StE *beon/wesan* + *V-ende*. S druge strane, u pojedinim primerima jasno se oseća progresivnost radnje izražene participom, ali i same glagolske osnove takođe inherentno označavaju trajnost. Osim toga, pozicija StE sadašnjeg participa u odnosu na kopulu pokazuje da je on ovde još uvek nezavisni element rečenice, a ne deo perifrastičnog vremena, pa ne može imati verbalno značenje i ne predstavlja oblik ekvivalentan SvE progresivu.

Predlažemo da konstrukciju StE *beon/wesan* + sadašnji particip treba smatrati stilističkom varijantom proste glagolske forme, u kojoj nalazimo nagoveštaj budućeg razvoja progresivne forme u SvE. Ne treba zaboraviti da je ova konstrukcija delimično bila pod uticajem latinskog jezika, ali se isto tako u StE javljala i autohtono. Naime, osnova StE sadašnjeg participa je bila glagolska, često sa inherentnim značenjem trajnosti, i upravo je ta činjenica omogućila da se predikativno upotrebljen StE sadašnji particip čvršće veže za kopulativni, tj. kasnije pomoćni glagol, sa kojim će u nekom trenutku jezičke istorije formirati analitički glagolski oblik. StE period je vreme kada se javljaju tek zameci ovih oblika.

2.4.3. StE SADAŠNJI PARTICIP KAO NOMINAL

U StE su postojale deverbativne imenice, tzv. *nomina agentis*¹¹⁴, koje su se završavale sufiksom **-end**, i po pravilu, označavale vršioca radnje, kao npr. *scieppend* ('creator'), *wyrcend* ('worker'), *rihtend* ('ruler'), *rīdend* ('rider, horseman'), *dēmend* ('judge'), *timbriend* ('builder'), *wigend* ('warrior'), a ponekad su označavale i životinje, poput *laguswimmend* ('sea fish') i *flegend* ('bird'), ili pak delove tela, npr. *hālettend* ('index finger').

Zbog sličnih flektivnih nastavaka često je dolazilo do zabune između ovih imenica i StE sadašnjeg participa i zamene jednog oblika drugim. U nominativu, dativu i akuzativu jednine flektivni nastavci deverbativnih imenica (nom: / ; dat: **-nde**; akuz: **-nd**) razlikuju se od padežnih nastavaka za muški rod sadašnjeg participa koji se menjaju po jakoj i slaboj pridevskoj deklinaciji¹¹⁵. Međutim, u preostalim padežima u mnogim primerima ove oblike nije bilo lako razlikovati, a u kasnom StE nominativni nastavak **-end** deverbativa se često pisao kao participski nastavak **-ende**, što je unosilo dodatnu pometnju.

U našoj analizi navešćemo primere samo StE sadašnjeg participa, odnosno onih oblika koji se od deverbativa razlikuju po flektivnim nastavcima koje smo prethodno naveli, ili po zamenci koja uz njih stoji kao direktni objekat. StE sadašnji particip, budući po svom poreklu *nomen agentis*, ponekad je imao funkciju deadjektivnog nominala, ali upotreba StE sadašnjeg participa kao nominala ipak ostaje marginalna. Ovu njegovu funkciju ilustruju sledeći primeri:

---

¹¹⁴ *Nomina agentis* je u StE često obrazovana dodavanjem sufiksa **-ere**, kao u primerima *dōere* ('doer'), *biddere* ('bidder'), *leasere* ('hypocrite'), *mangere* ('merchant'), *gitsere* ('miser'), ili sufiksa **-a**, kao u rečima *boda* ('messenger'), *brytta* ('lord-giver'), *cuma* ('stranger, guest'), *cempa* ('soldier'), *ingenga* ('invader'), *wisa* ('leader') i brojne druge. Vidi Visser (1973:1069).

¹¹⁵ Za nastavke StE sadašnjeg participa vidi Tabele 1. i 2. u poglavlju 2.2.

(72) ''...and Ðæs heofenlican wisdomes goldhordas,

Ðe...and heora **lufigendne** gemaciað

weligne ēcelice.¹¹⁶''

(='...and treasures of heavenly wisdom,

...and make **those who love** them

wealthy to eternity')

(73) ''**Ða hingrigendan** he gefylleþ mid gōdum¹¹⁷''

(='**the hungry** he fills with good things')

(74) ''**Ða fore-ferendan** him budon þæt he swigade¹¹⁸''

(='**Those who were going before** the Saviour bade him be silent')

(75) ''Oþer is mon þone unwisæn and **þone dwelligendan** þreage

and hine to rihte wæge cyrre.¹¹⁹''

(='The other is reproving the ignorant and **the foolish one**

and turning him to the right path')

(76) ''ac he þencð hū mucel þeo lufe bēo

þare syferlicnesse on þare heortæn **þæs reowsigendæn**.¹²⁰''

(='but he considers how great is the love

of purity in the heart of **the penitent one**')

---

¹¹⁶ *Ælfric Homilies*, 1844, 88, ll.27-9.

¹¹⁷ *Blickling Homilies*, 1880, 5, l.9.

¹¹⁸ *Ibid.*, 15, l.18.

¹¹⁹ *Bodley Homilies*, 1909, 58, ll.8,9.

¹²⁰ *Ibid.*, 42, ll.32-3.

2.5. SINTAKSIČKE FUNKCIJE STAROENGLESKOG PROŠLOG PARTICIPA

StE oblik nastao dodavanjem sufiksa *-d, -t, [-ed, -od, -ud]* na osnovu slabih glagola, kao i sufiksa *-en* na osnovu jakih glagola u StE, tradicionalno se naziva prošli particip. Za ovaj oblik Mitchell (1985:12) koristi neutralni termin *'second participle'*¹²¹, Campbell (1959:295) pravi razliku između pasivnog participia prelaznog glagola i prošlog participia neprelaznog glagola, dok Khomiakov (1964 : 675-8) daje uverljivu podelu i svrstava particip u tri grupe:

- 1) participske prideve (*'pure adjectives'* odnosno *'participial adjectives'*)
- 2) participe neprelaznih glagola
- 3) participe prelazno-neprelaznih glagola

Imajući u vidu da nijedan od datih termina nije u potpunosti odgovarajući, u ovoj analizi koristićemo tradicionalno prihvaćen naziv prošli particip, pre svega zbog lakše prepoznatljivosti i jasnoće.

Upadljivo svojstvo StE prošlog participia i njegovo najfundamentalnije obeležje jeste sposobnost da izrazi stanja i pokaže osobine koje su bile rezultat neke svršene, i samim tim, prošle radnje. Smatra se¹²² da je StE prošli particip prelaznih glagola imao pasivno značenje dok je prošli particip neprelaznih glagola unosio u iskaz aktivniji ton.

Za razliku od StE sadašnjeg participia, StE prošli particip je imao znatno više izraženu adjektivalnu prirodu, ali obzirom da je posedovao i glagolske karakteristike, ne može se reći da je ovaj oblik apsolutno ekvivalentan pridevu. Često su granice između adjektivalnih i verbalnih karakteristika prošlog

---

¹²¹ Mitchell (1985:12) izbegava termin prošli particip (*'the past participle'*) i to obrazlaže: *"The use of this term for all verbs is better avoided, since it has been argued that in transitive verbs the participle expresses pure passivity, not necessarily passivity in past time, whereas in intransitive verbs the participle is past."*

¹²² Korać, 1993, 63.

participa bile zamagljene, te npr. nije bilo lako ustanoviti da li je sa kopulativnim glagolima konstituisao analitičke pasivne i perfektivne forme, funkcionišući tako kao glagol, ili je kopulativnu konstrukciju obrazovao kao pridev.

U ovoj analizi razmotrićemo najpre distribuciju i sintaksičke funkcije StE prošlog participa kao adjektivala, verbala i nominala, a u poglavlju 2.6. osvrnućemo se i na značenja i upotrebe apozitivnog i apsolutnog participa u staroengleskom.

2.5.1. StE PROŠLI PARTICIP KAO ADJEKTIVAL

Osnovna funkcija StE prošlog participa je adjektivalna, kojom se izražava kvalitet koji je posledica glagolske radnje. Obeležavao je kategorije roda, broja i padeža, kao i StE sadašnji particip, i menjao se po pridevskoj jakoj i slaboj deklinaciji. StE prošli particip se, češće od sadašnjeg participa, javljao u oblicima komparativa, npr. *geheredra* ('more praised'), i superlativa, npr. *gelæredest* ('the most learned'), a prihvatao je i afikse, poput pridevskog negativnog prefiksa **un-**, kao u *ungebunden* ('unbound'), pridevskog sufiksa **lic-**, kao u *gesewenlic*¹²³ ('visible, evident') ili priloškog sufiksa **-lice**, kao npr. *gesewenlice* ('evidently').

Kao adjektival, slično StE sadašnjem participu, prošli particip se upotrebljavao atributivno kao modifikator nominala i pronominala, i predikativno, kada je u kopulativnim konstrukcijama vršio funkcije komplementa subjektu ili objektu, ili se javljao kao objekat finitnog glagola.

---

¹²³ Spisak participa sa sufiksom **-lic** daje Visser (1973:1291).

2.5.1.1. ATRIBUTIVNA UPOTREBA StE PROŠLOG PARTICIPA

Tokom čitavog StE perioda prošli particip je pokazivao izrazito visoku frekventnost¹²⁴, ali se u najvećem broju slučajeva upotrebljavao atributivno.

Kao atributivni adjektival StE prošli particip prelaznih glagola je uobičajeno modifikovao imenicu kojoj je prethodio. U ovoj upotrebi pored adjektivnog značenja jasno se manifestuje i verbalna snaga participa jer imenica funkcioniše kao objekat radnje iskazane glagolom iz kojeg je izveden prošli particip. To ilustruju sledeći primeri:

(77) ”sealde his **hyrsted sweord**

irena cyst ombihtþegne¹²⁵”

(=’gave his **adorned sword,**

best sword, to his attendant’)

(78) “þæt hēo þone fyrðhom ðurhfōn ne mihte

locene leoðosyrcean lāþan fingrum¹²⁶”

(=’that she the war-coat could not penetrate,

the **interlocked mail-shirt**, with her loathsome fingers’)

(79) “and we sceolan gehyhtan on Godes Þa **gehalgodan cyricean**¹²⁷”

(=’and we must trust in the hallowed church of God’)

---

¹²⁴ Vidi Tabelu 5. u poglavlju 2.4.1.1.

¹²⁵ *Beowulf*, 1994, 67, ll.672-3.

¹²⁶ *Ibid.*, 118, ll.1504-5.

¹²⁷ *Blickling Homilies*, 1880, 111, ll.8-9.

(80) ''winde **biwaune weallas** stondap¹²⁸''

(='blown by the wind **walls** stand')

StE prošli particip neprelaznih glagola takođe se mogao naći u ulozi modifikatora imenice, u prepoziciji. U ovom slučaju imenica ne predstavlja objekat već subjekat radnje označene glagolom iz kojeg je nastao oblik prošlog participa, prenoseći značenje nalik rezultativnom. Primeri ovih participa u StE su malobrojni: *asprungen* ('arisen'), *druncen* ('drunk'), *geblowen* ('blown'), *gefaren* ('dead and gone'), *gefeallen* ('fallen'), *geðrowod* ('martyred') i sl. Ovu upotrebu pokazuju sledeći primeri:

(81) ''Hwæt getacnode se gebrædda fisc,

buton ðone **geðrowodan Crist**?¹²⁹''

(='What betokened the broiled fish,

but the martyred Christ?')

(82) ''Geseh he **geblowene bearwas** standan,

blædum gehrodene¹³⁰''

(='Beheld he **blossomed trees** standing,

where he had shed his blood')

Prenominalni StE prošli particip često je modifikovan prilogom koji mu prethodi, kao što su *bufan* ('above'), *feorran* ('aside, apart'), *fore* ('before, formerly'), *frum* ('first'), *wel* ('well'), *ymb* ('about'), *oft* ('often'), *betst* ('best'), u primerima (83) i (84), kao i pridevima **niw-/ni-/nig-** ('new') koji su imali značenje priloga, kao u primeru (85) :

---

¹²⁸ *Wanderer*, 1.76.

¹²⁹ *Ælfric Homilies*, 1844, 292, ll.12-13.

¹³⁰ *Andreas*, 1891, ll.1448-9.

- (83) '' gif we oðerra monna **welgedona dæda**
 ne lufigað & ne herigað¹³¹''
 (= 'if we do not love and praise
the good / well-done deeds of others')
- (84) '' Þes **foresæde** blinde **mon**...tacnode āl moncȳnn on
 Þisse middanearde¹³²''
 (= 'This **aforesaid** blind **man**...betokened all mankind
 in this world')
- (85) '' hu him to drohtnigenne wære betwux ðam
nīg-hworfenum folce¹³³''
 (= 'how he should live among the **newly-converted people**')

Kao i StE sadašnji particip, prošli particip može da stoji i iza nominala koga modifikuje. Postnominalna pozicija participa u StE često je uslovljena stilom i zahtevima ritma same rečenice, ili doslovnim prevođenjem. Pozicija rečeničnih elemenata u StE nema gramatičku već samo ekspresivnu vrednost. Elementi su se ređali prema stepenu naglašenosti, a finalna pozicija je bila prominentna. Na taj način se prošli particip u postpoziciji isticao, a posebno kada se u rečenici naglašavao neki kontrast. To je prikazano u primerima:

- (86) "guman ūt scufon,
 weras on wilsīð **wudu bundenne**.¹³⁴"
 (= 'the fellows shoved off,
 men on a welcome voyage in a **ship well-braced.**')

---

¹³¹ *Cura Pastoralis*, 1871, 231, l.1

¹³² *Bodley Homilies*, 1909, 62, l.32

¹³³ *Ælfric Homilies*, 1844, 130, ll.27-8.

¹³⁴ *Beowulf*, 1994, 41, ll.215-6.

(87) ''in bām glādan hām, **gæstas gecorene,**
ece to ealdre¹³⁵''
(='to join him at home, the **spirits chosen,**
forever and ever')

(88) ''oðþæt hi becomon to sumum ænlicum
felda fægre geblowen¹³⁶''
(='until they came to a solitary
field brightly in bloom')

Osim imenici, StE prošli particip je služio i kao modifikator zamenici.
Na primer:

(89) ''Þæt ðū **mē** ā wære
forðgewitenum on fæder stæle.¹³⁷''
(='that you for **me departed** ever would be
in the place of a father.')

(90) ''Þū **geblēstad** leofa
þe in Dryhtnes noman dugeþum cōme¹³⁸''
(='**you** [are] **blessed** dearly
that in the name of the Lord came to the multitudes')

---

¹³⁵ *Phoenix*, 1919, ix, ll.593-4.

¹³⁶ *Lives of Saints*, 1907, XXI, l.351.

¹³⁷ *Beowulf*, 1994, 116, ll.1478-9.

¹³⁸ *Christ*, 1900, ll.412-3.

2.5.1.2. PREDIKATIVNA UPOTREBA StE PROŠLOG PARTICIPA

Predikativna upotreba StE prošlog participa kao adjektivala ima nižu frekventnost u odnosu na atributivnu, ali se za razliku od StE sadašnjeg participa ovaj oblik često sreće u ranom StE. Kao predikativni adjektival StE prošli particip se javlja da izrazi stanja i uslove nastale kao posledica završene glagolske radnje. Iako poseduje i glagolske i pridevske osobine, smatramo da u ovoj upotrebi StE prošli particip ima prvenstveno pridevsku vrednost i može se javiti u funkciji komplementa subjektu, komplementa objektu u konstrukciji sa glagolom *habban*¹³⁹ i kao objekat nekih finitnih glagola kada stoji u konstrukciji akuzativ sa participom (AcP).

2.5.1.2.1. StE PROŠLI PARTICIP KAO KOMPLEMENT SUBJEKTU

Opšte je prihvaćeno¹⁴⁰ mišljenje da je StE prošli particip prelaznih glagola imao pasivno značenje, ali je značenje neprelaznih glagola bilo aktivno. Ova semantička razlika dovela je do toga da su prošli participi prelaznih i neprelaznih glagola u funkciji komplementa subjektu počeli da u konstrukciji sa kopulativnim glagolom iskazuju i neka gramatička značenja. Jedno od njih je i pomenuta konotacija pasivnosti koja se vezuje za prošli particip tranzitivnih glagola. Iz tog razloga, osvrnućemo se, najpre, na pitanje postojanja kategorije glagolskog stanja u StE.

---

¹³⁹ O ovoj konstrukciji raspravljaje se u poglavlju 2.5.2.

¹⁴⁰ Korać, 1993; Mitchell, 1985; Denison, 1993; Campbell, 1959; Sweet, 1893 i dr.

2.5.1.2.1.1. KATEGORIJA GLAGOLSKOG STANJA U StE

Stanje glagola se tradicionalno definiše¹⁴¹ kao gramatička kategorija čija formalna obeležja omogućavaju da se radnja sagleda kao aktivna, kada se uz glagolski oblik može pojaviti subjekat koji predstavlja vršioca radnje ili *agens*, i kao pasivna, kada se u funkciji subjekta pojavljuje *paciens*, tj. ono što 'trpi' tu radnju, ali i kao medijalna, kada označava unutrašnje preživljavanje, stanje u kome se subjekat nalazi i procese koji se u subjektu vrše bez njegove volje i delovanja. Dakle, radi se o gramatičkoj kategoriji koja je tesno povezana sa semantičkim odlikama glagola kakva je prelaznost glagolske radnje.

Glagol u PIE je svaki proces izražavao kao delo vršioca radnje, tako da distinktivni oblici sa pasivnim značenjem tada nisu postojali¹⁴². PIE je imao formalne oblike za dva stanja, ali je aktivno stanje stajalo u opoziciji sa medijalnim. Fleksija medija povremeno je služila i za iskazivanje onog značenja koje bi odgovaralo pasivu. Tako su se PIE medijalni nastavci prilagodili izražavanju pasiva u pojedinim IE jezicima, a to se desilo i u PGms, obzirom da gotski čuva potpunu paradigmu starog medio-pasiva, mada samo u prezentu¹⁴³.

Međutim u severnim i zapadnim Gms dijalektima ova fleksija pasiva opstala je samo u tragovima. Tako StE čuva oblik *hätte* ('is/was called') u jednini i *hätton* u množini, a koji je po formi slabi preterit glagola *hātan*. On izražava vremenski neobeleženo pasivno značenje, a stoji u opoziciji sa aktivnim jakim preteritom *hēht*, kao u :

(91) ''sēo ēa **hätte** Temese¹⁴⁵''

(='this river **is called** the Thames')

---

¹⁴¹ Dorđević, 1996, 603; Quirk, 1985, 159.

¹⁴² Meje, 1965, 135.

¹⁴³ Korać, 1993, 60.

¹⁴⁵ Quirk & Wrenn, 1957, 80.

StE je raspolagao i alternativnim načinom za izražavanje pasivnosti, konstrukcijom sa neodređenom zamenicom u funkciji subjekta. Naime, *agens*, odnosno vršilac radnje ovde je zamenjen neodređenim oblikom *man / mon* u nominativu jednine sa aktivnim glagolom koji se shvatao pasivno. Na primer:

(92) ''Ēadwerd **man** forræde and syððan ācwealde¹⁴⁶''

Edward **someone/ one** betrayed and then killed

(='Edward was betrayed and then killed')

Sintaksičke implikacije ove alternacije su neznatne jer objekat koji se nalazi u očekivanoj poziciji i odgovarajućem padežnom obliku, sasvim očigledno trpi radnju izraženu aktivnim glagolskim oblikom, mada je vršilac te radnje zamagljen oblikom *man / mon*. Otuda se i pasivnost značenja u rečenicama ovog tipa slabo oseća. U StE morfološkom sistemu i oblik *hätte* i oblik *man / mon* su arhaični, a svi ostali StE glagoli imaju samo oblike sa aktivnim značenjem kojima nikakav pasivni oblik u jeziku nije formalno suprotstavljen, pa smatramo da se ne može govoriti o postojanju glagolskog stanja kao gramatičke kategorije u StE.

U ranom StE, prošli particip prelaznih glagola kao oblik sa pasivnim značenjem počeo je da se javlja u kombinaciji sa subjektom i kopulativnim glagolom, dakle u konstrukciji sličnoj današnjoj u savremenom engleskom, zbog čega se pojavilo mišljenje da je ova konstrukcija imala i sve semantičke odlike pasiva u SvE. O kopulativnoj konstrukciji StE prošlog participa neprelaznih glagola biće više reči u poglavlju 2.5.2.

---

¹⁴⁶ Ibid., 81.

2.5.1.2.1.2. StE KONSTRUKCIJA *BEON /WESAN* + *PROŠLI PARTICIP*

StE prošli particip tranzitivnih glagola mogao je da u funkciji komplementa subjektu iskaže ono što je subjekat pretrpeo od strane neimenovanog izvršioca i da tako, posredstvom konstrukcije koja se sastoji od subjekta, njegovog komplementa u prošlom participu i kopulativnog glagola, koji povezuje ova dva elementa, iskaže u suštini pasivno značenje. StE prošli particip prelaznih glagola je u ovoj konstrukciji stajao sa kopulativnim glagolom *beon/wesan* ('be'), primeri (93) i (94), kao i sa glagolom *weorþan* ('become'), u primeru (95) :

(93) ”Þas Godes ðegnas, þe beoð on swa micelre geðincðe on gesihðe

þæs Ælmihtigan þæt hi **sind** godas **getealde**¹⁴⁷”

(='These servants of God, who are in so great honour in the sight of

, the Almighty that they **are accounted** gods')

(94) “Heorot innan **wæs** frēondum **āfyll**¹⁴⁸”

(='the interior of Heorot **was filled** with friends')

(95) “His lic **wearð** þeah **bebyrged** fram þam

geleaffullum cristenum¹⁴⁹”

(='His body was nevertheless buried by the

faithful Christians')

---

¹⁴⁷ *Ælfric Homilies*, 1844, 346, l.4.

¹⁴⁸ *Beowulf*, 1994, 86, l.1017.

¹⁴⁹ *Ælfric Homilies*, 1844, 24, 195.

Tradicionalno, postavlja se pitanje da li i u kojoj meri StE prošli particip u ovoj konstrukciji izražava pridevske i glagolske osobine, i shodno tome izdvajaju se dva osnovna tipa prošlog participa. Oblici koji govore o stanju nastalom nekom izvršenom radnjom i pokazuju karakteristike subjekta imaju statično značenje i prvenstveno pridevsku vrednost. S druge strane, kada prošli particip u svom značenju nosi aktivni, dinamičniji ton kao posledicu neke svršene radnje u kojoj mogu biti izraženi i agens i paciens, smatra se da tada preovlađuje glagolska strana participa. Uprkos teoretskim razlikama, ovu binarnu klasifikaciju je ponekad teško dokazati u praksi. Pojava agensa je retka i u SvE pasivu, a u StE su agentivnu frazu uveli različiti predlozi, npr. *fram* ('from'), *mid* ('with'), *Purh* ('through') i drugi, od kojih je prema mišljenju Denisona (1993:415) najfrekventniji bio *fram*, mada je *agens* u StE najčešće bio neizražen. Po ovoj klasifikaciji, primer (96) bi označavao pretežno adjektivne osobine StE *beon/wesan* + prošli particip, ako uz to imamo u vidu i test koordinacije participa sa pridevima, dok u primerima (97) i (98) dominira njegova verbalna priroda:

(96) ''forþon ic **eom gesett** betweonen þisum folce

swa swa sceop betweonon wulfum¹⁵⁰''

(='because I **am trapped** between these people

just like a sheep between wolves')

(97) ''Þæt sib **is forgifen** Godes gelaðunge¹⁵¹''

(='that peace is given to God's congregation')

(98) ''Beo þære eac ure Drihten fram sumen writere **geascod wæs**¹⁵²''

(='About that also our Lord **was asked** by a certain writer')

---

¹⁵⁰ Ringe, 2014, 431.

¹⁵¹ *Lives of Saints*, 1907, 127.

¹⁵² Ringe, 2014, 430.

Tvrdnje da je izbor kopule zavisio od činjenice da li je StE prošli particip adjektivni koji prenosi statično značenje ili je on verbal sa dinamičnim nabojem¹⁵³, oštro pobija Mitchell (1985:324-33). Ipak, moramo da primetimo da je svaka od postojećih kopula, u pojedinim slučajevima, u konstrukciju unosila svoju nijansu značenja. Kopula *eom* implicira stanje čije trajanje nije ograničeno, kao u (99), dok *beon* iskazuje sadašnje stanje koje se može da se produži i u budućnosti i nekad implicira buduće vreme, primeri (100) i (101). Kopula *wesan* pokazuje stanje koje je već uspostavljeno i proisteklo iz neke radnje, kao u (102), dok *weorþan* pažnju usmerava na samu radnju, kao u (103):

(99) ''Hī **sind** fram gramman **generode**¹⁵⁴''

(='They **are preserved** from anger')

(100) ''ne **bið** Ðær nænig ealo **gebrowen**¹⁵⁵''

(='no ale **is [ever] brewed** there')

(101) ''God us fett and gefrefrað, and deofol us wile ofslean, gif he mōt;

ac him **bið forwyrned** þurh Godes gescyldnysse¹⁵⁶''

(='God feeds and comforts us, and the devil will slay us if he may;

but he **is / will be prevented** through the protection of God')

(102) ''hē eal **wæs beset** mid heora scotungum¹⁵⁷''

(='he **was all covered** in their arrows')

---

¹⁵³ Frary, 1929.

¹⁵⁴ Algeo & Pyles, 1982, 136.

¹⁵⁵ Quirk & Wrenn, 1957, 80.

¹⁵⁶ *Ælfric Homilies*, 1844, 270, 1.11-12.

¹⁵⁷ Mitchell, 1965, 111.

(103) ''Þæt hūs **wearþ** þā **forburnen**¹⁵⁸''

(=' then that house **was / got burned down**')

Možemo da se složimo sa tvrdnjom¹⁵⁹ da StE konstrukcija *beon/wesan* + prošli particip nema uvek statično značenje, ali ne možemo da prihvatimo stanovište¹⁶⁰ da *weorþan* ne implicira aktivniji ton i da je tek ''*unnecessary duplication of passive auxiliaries*¹⁶¹'' . Na primer:

(104) ''Þær **wearð** Alexander **þurhscoten** mid anre flan¹⁶²''

(=' Alexander **was / got pierced** with an arrow there')

S druge strane, ove nijanse značenja kopulativnih glagola bile su u StE veoma tanane i mnogi pisari su, da bi iskazali pasivnost, upotrebljavali kopulu po lingvističkom osećaju ili zvuku. Zato je izbor konkretne kopule u ovoj StE konstrukciji često bio stvar ličnog stila, a nije bila neuobičajena ni upotreba istog participa u istom tekstu sa dve različite kopule bez vidljive razlike u značenju.

Na adjektivalnu prirodu StE prošlog participa u konstrukciji *beon/wesan/weorþan* + prošli particip može da ukaže i to da se ovaj oblik participa prilično dosledno slagao sa subjektom u rodu, broju i padežu¹⁶³, i menjao se po jakoj pridevskoj deklinaciji:

(105) ''Þa ða men **wæron gehælede** on þam dæge fram urum Hælende¹⁶⁴''

(=' when men **were healed** on that day by/through our Saviour')

---

¹⁵⁸ Quirk & Wrenn, 1957, 80.

¹⁵⁹ Mitchell (1985:326)

¹⁶⁰ Ibid., 331.

¹⁶¹ Ibid., 305.

¹⁶² CHEL, 1992, I, 176.

¹⁶³ Stav prema kome Mitchell (1985:324-331) ponovo izražava neslaganje.

¹⁶⁴ *Ælfric Homilies*, 1844, ii, 263.

(106) ''and hi **wurdon gehælede** þurh þone halgan wer¹⁶⁵''

(='and they **were healed** by / through the holy man')

Mada, kao što se vidi iz primera (105) i (106), agens je mogao biti izražen, što ponovo ukazuje na jednu od glagolskih osobina.

Pored flektivnog, u konstrukciji *beon/wesan/weorþan* + PP javljao se i prošli particip bez fleksije, koji je formalno sličniji pasivu u SvE, međutim često nije bilo lako utvrditi da li prošli particip u ovoj konstrukciji ima fleksiju, obzirom da je u jednini muškog i srednjeg roda, a ponekad i u množini za ženski i srednji rod, StE prošli particip imao nultu fleksiju:

(107) ''hie **wæron** ealle **gefylled** þurh þa gife þæs Halgan Gastes¹⁶⁶''

(='they **were** all **filled** through the gift of the Holy Spirit')

U tekstovima iz ranog StE mogu se naći sporadični primeri za nastavak množine ženskog roda *-a*, kao u (108), ili nastavak za jedninu ženskog roda *-u*, kao u primeru (109):

(108) ''þonne **wæron** ealle þa dura **betyneda** ¹⁶⁷''

then were all the doors FEM.PL. closed FEM.PL.

(='then all the doors **were closed**')

(109) ''ðeah hio **aliefedu** **sie**¹⁶⁸''

although she FEM.SG. permitted FEM.SG. is

(='although she **is / should be permitted**')

---

¹⁶⁵ *Lives of Saints*, 1907, 200.

¹⁶⁶ *Blickling Homilies*, 1880, 133, 43.

¹⁶⁷ *Orosius*, 1883, 59, 1.9.

¹⁶⁸ *Cura Pastoralis*, 1871, 397, 1.30.

Kada je reč o sintaksičkim odnosima, samo glagoli koji su prihvatili objekat u akuzativu mogli su se pojaviti u StE *beon/wesan/weorPan* + PP jer u StE nije postojao oblik ekvivalentan indirektnom pasivu u savremenom engleskom, kao u rečenici '*Jane was given flowers by Tom*'. StE glagoli koji su za dopunu imali objekte u dativu ili genitivu javljali su se u konstrukciji tzv. neličnog pasiva ('*impersonal passive*')¹⁶⁹. U ovoj konstrukciji objekti zadržavaju oznaku za padež (110), subjekat u nominativu ili akuzativu se ne nalazi u njenom sastavu, ali se može pojaviti bezlični subjekat *hit* ('it') kao u (112), npr.:

(110) ''Forlæt þine anwynlysse, þæt ðinum life **beo geborgen**¹⁷⁰''

Leave your obstinacy that your life DAT. be saved

(='Give up your obstinacy that your life [**may**] be saved')

(111) ''**Hyt is gecwæden** on þære æ þæt man sceole lufian

hys nehstan swa swa hyne selfne¹⁷¹''

(='It is aid in that law that one should love

one's neighbour as oneself')

I da zaključimo, upotreba StE prošlog participa sa kopulativnim glagolom je veću pažnju usmeravala na samu radnju, nego na njenog izvršioca i zato se pokazala pogodnom za izražavanje pasivnosti. Međutim, u StE periodu prošli particip je još uvek oblik sa jakom pridevskom fleksijom, i kao takav vrši funkciju komplementa subjektu dosledno se slažući sa njim u rodu, broju i padežu. Ovakva promenljivost StE prošlog participa, njegova nepostojana pozicija u odnosu na kopulu, kao i činjenica da nijedan od kopulativnih glagola u StE nije postao pomoćni glagol ukazuje na to da konstrukcija *beon/wesan* + prošli particip u StE još uvek ne predstavlja analitički pasivni oblik kod kojeg

¹⁶⁹ Naziv termina potiče od Mitchell (1985:306).

¹⁷⁰ *Lives of Saints*, 1907, 112.

¹⁷¹ CHEL, 1992, I, 214.

dominira verbalna priroda. StE prošli particip u ovoj konstrukciji još uvek nije mogao da se stavi u opoziciju sa aktivnim oblikom i da tako konstituiše stanje kao gramatičku kategoriju. S druge strane, formalna sličnost StE konstrukcije *beon/wesan* + prošli particip prelaznih glagola sa pasivom u SvE, ideja pasivnosti koju implicira, povremeno izražavanje StE agentivne fraze, kao i prihvatanje objekta u akuzativu, upućuju na zaključak da je StE *beon/wesan* + prošli particip ipak daleki predak pasivnog oblika u savremenom engleskom i da se, kako Korać (1993:60) kaže, može shvatiti kao *''the first step in the development of the analytical forms of the passive voice.''*

2.5.1.2.2. StE PROŠLI PARTICIP KAO DIREKTNI OBJEKAT

Slično StE sadašnjem participu u predikativnoj poziciji, StE prošli particip se pridruživao pojedinim grupama finitnih glagola kao objekatska dopuna ali za razliku od njega, u ovoj upotrebi nije bio frekventan.

Kako je StE prošli particip izražavao ideju pasivnosti, bilo je sasvim prirodno da se ovaj oblik veže za glagole mirovanja u StE, kao što su *sittan* ('sit'), *licgan* ('lie'), *standan* ('stand'), *bīdan* ('stay, endure, wait for'), *lifian* ('live') i sl., ali i za glagole kretanja, među kojima su npr. *cuman* ('come'), *hweorfan* ('wander, roam'), *fēran* ('travel'), *gewītan* ('depart'), *faran* ('go') i *gangan* ('go'). Konstrukcije prošlog participa sa glagolima kretanja su bile retke u StE, a iskazivale su konotaciju promene odnosno dolazak u privremeno ili stalno stanje koje označava prošli particip. Sledeći primeri ilustruju obe prethodno pomenute konstrukcije:

(112) *''Hē gewērgad sæt...frēan eaxlum nēah¹⁷²''*

(='He **sat wearied**...near the shoulders of his lord')

---

¹⁷² *Beowulf*, 1994, 191, ll.2852-3.

(113) ''swa nu missenlice geond þisne middangeard

winde **biwaune** weallas **standaþ**, hrime **bihrorene**¹⁷³''

(='as now in various places throughout this middle-earth

walls **stand blown** by the wind, **covered** with frost')

(114) "Ðonne **licggað** ða giemmas **toworpne** æfter strætum¹⁷⁴"

(='The gems of the sanctuaries **lie scattered** along the streets')

(115) "Gað ge **gewæpnode** ægþer ge on ða suiðran hond

ge on ða winstran mid ðæm wæpnum ryhtwisnesse¹⁷⁵"

(='Go on your way **armed** on your right hand

and on the left with weapons of righteousness')

(116) "Pa **com** Gallicanus eac to gode **gebogen**¹⁷⁶"

(='Then **came/became** Gallicanus likewise **converted** to God')

Glagoli mirovanja imaju inherentno značenje statičnosti zbog čega su se lako udruživali sa StE prošlim participom koji je označavao stanje kao rezultat prethodno završene radnje. U ovim konstrukcijama njihovo leksičko značenje jeste bilo oslabljeno ali ne i gramatikalizovano. Glagoli mirovanja nisu funkcionisali kao pomoćni glagoli pa se ove konstrukcije ne mogu klasifikovati kao perifrastične pasivne konstrukcije, a prošli particip u njima je još uvek predikativni adjektival koji u ranom StE čuva pridevsku fleksiju.

---

¹⁷³ *Wanderer*, ll.75-7.

¹⁷⁴ *Cura Pastoralis*, 1871, XVIII, 134.

¹⁷⁵ *Ibid.*, XIV, 82.

¹⁷⁶ *Lives of Saints*, 1881, VII, 1.336.

Po analogiji sa sadašnjim participom u StE, prošli particip je ulazio u sastav konstrukcije *akuzativ sa participom* (AcP)¹⁷⁷ koja je predstavljala objekat složeno tranzitivnih glagola percepcije, kao što su *(ge)seon* ('see'), *gefrignan* ('find out'), *hȳran* ('hear'), *gefrunon* ('understand'), *gemettan/findan* ('find') i sl., i glagola kauzalnosti *lætan* ('let, allow'), *forlætan* ('let, cause'), *(ge)dōn* ('cause'), *macian* ('make, cause'). Primeri za glagole percepcije su retki, npr. (117) i (118), dok primere za glagole kauzalnosti u korpusu nismo registrovali:

(117) ” **Gesyhð** sorhcearig on his suna būre

wīnsele wēstne windge reste rēote **berofene**¹⁷⁸”

(= 'He **sees**, sad and sorrowful, in his son's dwelling

a wine-hall wasted, a wind-swept resting place

bereft of joy')

(118) “ða geseah ic suelce ic **gesawe** sume duru **onlocene**¹⁷⁹”

(= 'I seemed to **see** a door **open**')

StE prošli particip je , u poređenju sa StE sadašnjim participom, bio redak u ovoj upotrebi. Za razliku od fleksibilnog oblika StE sadašnjeg participa koji je prenosio aktivno značenje i vezivao se za niz različitih grupa glagola, StE prošli particip nije bio toliko prilagodljiv, osim sa glagolima mirovanja sa kojima je težio da formira konstrukcije sa pasivnim značenjem, a koje su po stilu bile ekspresivnije od StE konstrukcije *beon/wesan* + prošli particip.

¹⁷⁷ O ovoj konstrukciji vidi poglavlje 2.4.1.2.2.

¹⁷⁸ *Beowulf*, 1994, 171, ll.2455-7.

¹⁷⁹ *Cura Pastoralis*, 1871, XXI, 155, ll.5-6.

2.5.2. StE PROŠLI PARTICIP KAO VERBAL

Gramatička kategorija aspekta u StE još uvek nije bila razvijena, a pokušaji da se glagolski prefiksi, poput *ā-*, *be-*, *for-*, *of-*, *to-*, i posebno *ge-*¹⁸⁰, definišu kao aspekatski markeri, kada bi njihovo prisustvo ili odsustvo bilo dovoljno da se vid konstituiše kao nezavisna kategorija, nisu uspeali. Naime, iako ovi prefiksi, pored ostalih, nose i perfektivno značenje, oni nisu bili samo gramatičke morfeme već i derivacioni elementi¹⁸¹, sposobni da menjaju leksičko značenje osnove kojoj su priključeni. Aspekatska značenja su u StE inherentna, odnosno ugrađena u značenje svakog glagola, pa predstavljaju njegovu semantičku, a ne sintaksičku odliku.

Tokom StE perioda, konstrukcija *beon/wesan + V-ende*¹⁸² u funkciji komplementa subjektu je u pojedinim slučajevima iskazivala značenje nesvršenosti odnosno trajanja glagolske radnje, ali se do kraja StE ova konstrukcija nije stavila u jasnu opoziciju sa prostim glagolskim oblikom da bi njeno značenje u potpunosti bilo aspekatsko.

Glagolski vid u sebi uvek nosi i vremenske implikacije¹⁸³, jer svršenost radnje pokazuje da se ona odvijala u prošlosti, dok njeno trajanje podrazumeva da se ona bar jednim delom odvija i u sadašnjem trenutku. Staroengleski je razvio dvočlani konjugacioni sistem koji se sastoji od prezenta i preterita, od kojih je preterit u svom relativnom značenju mogao semantički da izrazi perfektivnost smeštajući radnju ili u neodređenu prošlost sa tekućom relevantnošću ili u davno prošlo vreme kada se poklapao sa značenjem oblika poznatog kao pluskvamperfekat. Tada je često prihvatao odgovarajući prilog, od

---

¹⁸⁰ Vidi poglavlje 2.3.4.

¹⁸¹ Korać, 1993, 61.

¹⁸² Vidi poglavlje 2.4.2.1.

¹⁸³ Đorđević, 1996, 445.

kojih je najznačajniji prilog *ǣr* ('before') :

(119) ''and hī sōna compedon wið heora gewinnan,

De hī oft **ǣr** norðan **onhergedon**^{184''}

(='and they soon clashed with the enemy's army,

that **had** often **attacked** them from the north')

Frekventnost ovog relativnog preterita u StE počinje da opada jer konstrukcija koja se sastoji od glagola *habban* i prošlog participa kao komplementa objektu ovog glagola, postepeno preuzima iskazivanje značenja perfekta.

2.5.2.1. StE KONSTRUKCIJA *HABBAN* + PROŠLI PARTICIP

Sintaksičke funkcije StE prošlog participa su bile prevashodno pridevske pa je, upotrebljen predikativno, ovaj oblik mogao da funkcioniše ne samo kao komplement subjektu , već i kao komplement objektu. Particip je u ovoj funkciji bio vezan za malobrojne StE glagole sa kompleksnom tranzitivnošću među kojima je i glagol *habban* ('possess, have'), pa se već u ranom StE pojavljuje konstrukcija u kojoj prošli particip prelaznih glagola dopunjuje objekat glagola *habban*:

(120) ''hīe **hæfdon** ðone cyning **ofslægenne**^{185''}

they **had** that king **slain / killed**

(='they **had** the king **killed** / [**in the state of being killed**]')¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ Algeo & Pyles, 1982, 130.

¹⁸⁵ Sweet, 1966, 17.

¹⁸⁶ Prevod autora.

Osnovno obeležje ove konstrukcije, kao što pokazuje primer (120), jeste složeno tranzitivni glagol *habban* sa potpunim leksičkim značenjem ('possess') koji stoji sa akuzativnim objektom i objekatskim komplementom, flektivnim oblikom prošlog participa koji se sa objektom (NP) slaže u rodu, broju i padežu. StE prošli particip je u ovoj konstrukciji dominantno adjektivalni oblik, sa statičnim, rezultativnim značenjem.

Vrlo rano je prošli particip prelaznih glagola u StE periodu u ovoj konstrukciji počeo da izražava značenje ekvivalentno savremenom perfektu, odnosno pluskvamperfektu, ukoliko je glagol *habban* bio u preteritu. Za razliku od prvobitne konstrukcije koja je imala značenje kao u (121A), NP više nije bila objekat leksičkog glagola *habban* već je postala objekat prošlog participa, što se ilustruje primerom (121B):

(121) ''He **hæfþ** þone gehæftend **gebundenne**¹⁸⁷''

MASC.SG.ACC. PP ACC.MASC.SG.

(121A) (= 'He **has** that prisoner **in the state of being tied**')

(121B) (= 'He **has tied** that prisoner')

Konstituenti sintagme *habban* + prošli particip, a to su glagol *habban*, prošli particip i objekat, najčešće su bili raspoređeni na tri načina¹⁸⁸:

- 1) *habban* + O + PP
- 2) *habban* + PP + O
- 3) O + PP + *habban*

Slede primeri StE konstrukcije *habban* + prošli particip sa objektom u akuzativu i flektivnim participom, koji u primeru (124) ima nultu fleksiju:

---

¹⁸⁷ Primer autora.

¹⁸⁸ Mitchell (1985:282-3) daje detaljniju podelu.

(122) ’’Nū scealc **hafað** þurh drihtnes miht
dæd **gefremede**¹⁸⁹’’

(=’Now a warrior **has**, through the Lord’s power,
performed a deed’)

(123) “**Hæfde** se gōda Gēata lēoda
cempan **gecorone**¹⁹⁰’’

(=’The worthy one **had**, from the Geatish people,
chosen champions’)

(124) “swā hē nīða gehwane **genesen hæfde**¹⁹¹’’

(=’so he each of the enmities **had survived**’)

Već u ranom StE prošli particip je postepeno gubio fleksiju, težeći ka nepromenljivosti, mada je flektivni oblik i dalje opstajao u tragovima. To je imalo za posledicu da se nekada u istoj rečenici nađu u koordinaciji i flektivni prošli particip i oblik bez fleksije:

(125) ’’Fela Godes wundra we **habbað gehyred** and eac **gesewene**¹⁹²’’

(=’Many of God’s miracles we **have heard** and also **seen**’)

Za razliku od flektivnog StE prošlog participa koji je prihvatao samo objekat u akuzativu, particip bez fleksije je prihvatao sve vrste objekata, npr. u akuzativu, dativu, genitivu, predloške fraze i sl. Zanimljivo je da u primeru (125) flektivni prošli particip u koordinaciji prihvata objekat u genitivu množine (’*Godes wundra*’). Naredni primeri pokazuju StE prošli particip bez fleksije u

---

¹⁸⁹ *Beowulf*, 1994, 82, ll.939-40.

¹⁹⁰ *Ibid.*, 40, ll.205-6.

¹⁹¹ *Ibid.*, 168, l.2397.

¹⁹² *Ælfric Homilies*, 1844, I, 578.

konstrukciji *habban* + prošli paticip sa objektom u akuzativu (126), dativu (127), genitivu (128) , sa objekatskom predložkom frazom (129), kao i bez objekatske dopune (130):

(126) ''Nu **habbað** ge **gehyred** Ða Halgan Þrynnysse¹⁹³''
(='Now you **have heard** about the Holy Trinity'')

(127) ''siþðan him scyppend **forscrifen hæfde**¹⁹⁴''
(='since him the Creator **had condemned**'')

(128) ''hē þæt sōna onfand
ðæt **hæfde** gumena sum goldes **gefandod**¹⁹⁵''
(='he suddenly discovered
that a man **had disturbed** the gold')

(129) ''Nu **hæbbe** ge oft **gehyred** be his mæran drohtnunge
and be his ðenunge¹⁹⁶''
(='Now you **have** often **heard** of his great course
and of his ministry')

(130) ''Ða hi **eten hæfdon** hi wunedon ðær¹⁹⁷''
(='when they **had eaten**, they remained there')

---

¹⁹³ Ibid., 276.

¹⁹⁴ *Beowulf*, 1994, 34, l.106.

¹⁹⁵ Ibid., ll.2300-1.

¹⁹⁶ *Ælfric Homilies*, 1844, I, 478.

¹⁹⁷ *Genesis*, 1.54.

Krajem StE perioda, na svojoj dijahronijskoj putanji, prošli particip u konstrukciji *habban* + prošli particip, počinje da se oseća kao deo predikatora i da se često pojavljuje i u kombinaciji sa neprelaznim glagolima. Prošli particip ovih glagola, mada retko, javljao se još u ranom StE, kao u primeru (131). Ovo pokazuje da je glagol *habban* u ovoj sintagmi postepeno gubio svoje leksičko značenje, pa čak i svojstvo tranzitivnosti, i sveo se na gramatičkog nosioca oznaka za lice, broj i glagolsko vreme, dok je prošli particip dobijao na verbalnoj snazi. Na primer:

(131) ’’oð hie glædmode **gegan hæfdon** to ðam wealgate¹⁹⁸’’

(=’Until they **had journeyed**, with joy in their hearts,
to the wall-gate’)

Tako je StE konstrukcija *habban* + prošli particip stala u jasnu opoziciju sa prezentom, odnosno preteritom, i time je načinjen poslednji korak da ova konstrukcija dobije status analitičkog glagolskog oblika. Glagol *habban* postao je pomoćni glagol za izražavanje perfektivnosti i SrE ga je kao takvog i nasledio. Međutim, konkurentski kopulativni oblici u StE još uvek nisu prestali da se koriste, a takva je upravo bila StE konstrukcija kopulativnih glagola *beon*, *wesan* i *weorþan* sa prošlim participom neprelaznih glagola ili skraćeno *beon/wesan* + PP_{INTR}.

---

¹⁹⁸ *Judith*, 1918, 1.140.

2.5.2.2. StE KONSTRUKCIJA *BEON/WESAN* + PP_{INTR}.

StE prošli particip neprelaznih glagola u funkciji komplementa subjektu nije izražavao stanje, već je u konstrukciji sa kopulom *beon* počeo da izražava značenje slično savremenom perfektu, a sa kopulom *wesan* značenje pluskvamperfekta. Neprelazni glagoli u ovoj StE konstrukciji *beon/wesan* + PP_{INTR} bili su mutativni i tipično su označavali kretanje ili promenu nekog stanja. To su glagoli *faran* ('go'), *cuman* ('come'), *weaxan* ('grow') i sl., npr.:

(132) ''**is** his eafora nū heard hēr **cumen**¹⁹⁹''

(='now his heir **is/has come** here bravely')

U ovoj konstrukciji prošli particip je najpre bio flektivni oblik sa pretežno adjektivnim karakteristikama i slagao se sa subjektom u rodu, broju i padežu ,kao u (133), ali se fleksija kasnije izgubila, kao u (134) i (135):

(133) "Soðlice hi **sind forðfarene**²⁰⁰"

(='Truly they **have passed away**')

(134) "forðan ðe his gebedda **gefaren wæs** of life²⁰¹"

(='because his consort **had departed** this life')

(135) "Ic **eom** soðlice of cynelicum cynne **cumen**²⁰²"

(='I **am/have** truly **come** from royal kin')

Glagol *weorðan* takođe se povremeno javljao sa prošlim participom

---

¹⁹⁹ *Beowulf*, 1994, 50, 1.375.

²⁰⁰ *Ælfric Homilies*, 1844, I, 222.

²⁰¹ *Lives of Saints*, 1907, 131.

²⁰² Ringe, 2014, 437.

neprelaznih glagola u ovoj konstrukciji koja je tada imala slično rezultativno značenje poput *wesan* + PP_{INTR}, mada su primeri retki:

(136) “Denum eallum **wearð**

æfter þām wælræse willa **gelumpen**²⁰³”

(=’Danes **had** all,

after that slaughter-storm, desires **come to pass**’)

(137) “wyrd ne cūþon... swā hit **āgangen wearð**

eorla manegum²⁰⁴”

(=’they did not know their fate,...as it **had happened**

to many heroes’)

Zanimljivo je zapaziti da se u StE poemi *Beowulf*, dakle u ranom StE periodu, konstrukcija *habban* + prošli particip u značenju pluskvamperfekta pojavljuje u 31 primeru, a *wesan* + PP_{INTR} u samo 9 primera. Slično tome, *habban* + prošli particip u značenju perfekta se ovde pojavljuje 17 puta, a *beon* + PP_{INTR} samo 5 puta. Ovo može biti uslovljeno i zahtevima stila, ali se veliki broj primera *habban* + prošli particip za izražavanje davno prošlog vremena sigurno ne može zanemariti. U prethodnom poglavlju videli smo da se i konstrukcija *habban* + prošli particip mogla koristiti sa neprelaznim glagolima:

(138) ’’Þa Scipia **hæfde gefaren** to ðære niwan byrig Cartaina²⁰⁵’’

(=’Then Scipio **had gone** to the new city of Carthage’)

Sve ovo je ukazivalo na činjenicu da se konstrukcija *beon/wesan* + PP_{INTR} još u ranom StE povlačila i prepuštala izražavanje perfektivnosti konstrukciji *habban* + prošli particip.

---

²⁰³ *Beowulf*, 1994, 75, ll.823-4.

²⁰⁴ *Ibid.*, ll.1233-5.

²⁰⁵ Ringe, 2014, 437.

2.5.3. StE PROŠLI PARTICIP KAO NOMINAL

Od StE perioda do danas prošli particip se koristio da označi klasu deadjektivnih imenica koje pokazuju karakteristike ljudi izražene upravo prošlim participom. Po pravilu, prošlom participu tada prethodi određeni član u SvE, ali u StE on često biva izostavljen, kao u primeru (142). StE prošli particip se u ovoj upotrebi javlja kao flektivni oblik. Ovo je ilustrovano sledećim primerima:

(139) ”**ða forsworenan** mid **forsworenum**, on ðam bradan fire,

butan ælcere geendunge forwurðað²⁰⁶”

(=’**perjurers with perjurers**, in the broad flame,

without any ending, shall perish’)

(140) “he demað stiðne dom **Pam forsunegede** on his efter to-come²⁰⁷”

(=’he will judge **the guilty** with stern justice on his second coming’)

(141) “and **Pa ifullode** faræð to heofenum mid lichame on sawle²⁰⁸”

(=’and the baptized shall go to heaven with body and soul’)

(142) “læt **deade** bebyrigean hyra **deadan**.²⁰⁹”

(=’let **the dead** bury their **dead**’)

---

²⁰⁶ *Ælfric Homilies*, 1844, I, 132.

²⁰⁷ *O.E. Homilies*, 1868, 95.

²⁰⁸ *Bodley Homilies*, 1909, 6, 1.12.

²⁰⁹ *The Gospel of Matthew*, 1906, 8, 1.22.

Kao deadjektivni nominal StE prošli particip može da ima specifično značenje i da se odnosi na određenu grupu ili broj ljudi koji poseduju osobinu izraženu participom. Na primer:

(143) ”**Pa earman forscyldegodan** cwylmiað on ecum fyre²¹⁰”

(=’**The miserable guilty ones** shall suffer torment in everlasting fire’)

(144) “on his cyme **ealle his gecorene** he hafaþ to Ðære

ærran blisse gecyrrede²¹¹”

(=’by his coming **all his chosen** has to their

ancient bliss turned’)

(145) “He Ðæt is se **Ða gebundenan** of Ðissum carcerne utalædde²¹²”

(=’He it is that brought out of the prison **those bound** there’)

StE prošli particip se u ovoj upotrebi često odnosio samo na jednu osobu, primeri (146-148), a ponekad je osim ljudskih osobina izražavao i karakteristike životinja, biljaka, stvari, hrane, materijala, apstraktnih imenica i sl., kao u primerima (149) i (150):

(146) ”Nu kumeð Ðes helendisse Mon and haueð reunesse

of **Ðisse forwundede**²¹³”

(=’Now comes a foreign man and has pity upon

this wounded [man]’)

---

²¹⁰ *Ælfric Homilies*, 1844, I, 132.

²¹¹ *Blickling Homilies*, 1880, 85, 1.26.

²¹² *Ibid.*, 239, 1.34.

²¹³ *O.E. Homilies*, 1868, 81.

(147) ''on ðære ylcan byrig ðe **se gebundene** eode²¹⁴''

(='in the very town through which **the bound one / prisoner** went')

(148) ''He is **se frumcenneda**²¹⁵''

(='He is **the firstborn**'')

(149) ''wið iwilche cristene monne ðe he to sendeð

his halie **iwriten**²¹⁶''

(='with every Christian man to whom He sends

His holy **Scriptures**'')

(150) ''hi bu ðegun æppel..., byrgdon **forbodene**²¹⁷''

(='Both ate of the apple..., tasted **the forbidden**'')

---

²¹⁴ *Lives of Saints*, 1907, 100, 1.186.

²¹⁵ Mitchell, 1965, 111.

²¹⁶ *O.E. Homilies*, 1868, 133.

²¹⁷ *Phoenix*, 1919, 403-4.

2.6. KONSTRUKCIJE StE PARTICIPA SA SUBJEKTOM

Dvojna glagolsko-pridevska priroda StE participa kao i njegova fleksibilnost, naročito u predikativnoj poziciji, manifestovali su se u upotrebi StE participa u tzv. apozitivnim i apsolutnim konstrukcijama.

Particip je u StE mogao biti vezan za nominal koji je u glavnoj klauzi vršio funkciju subjekta ili objekta, a u nekim slučajevima particip je mogao imati i sopstveni subjekat. Subjekt StE participa nekada nije bio izražen ali čak i tada on se podrazumevao. Kada je subjekat bio gramatički zavisn od participa i od drugih rečeničnih konstituenata i sa njima semantički bio blisko povezan, StE particip je tada formirao apozitivnu konstrukciju. U slučaju kada je StE particip bio nezavisn od subjekta glavnog glagola i ostalog dela rečenice, tada se često nazivao apsolutnim participom.

2.6.1. StE APOZITIVNI PARTICIP

Osnovno obeležje StE apozitivnog participa je nominal koji je po svom značenju subjekat radnje iskazane upravnim glagolom i sadašnji ili prošli particip sa kojim je on semantički kompatibilan. Na taj način se istovremeno ostvaruje i kao subjekat apozitivnog participa. U rečenici subjekat najčešće stoji blizu participa, i mada može biti neodređen ili anonimn, on je najčešće gramatički subjekat, tj. izražen. Raspravljajući o odnosu apozitivnog participa i subjekta u svojoj detaljnoj studiji, Callaway (1901:143) navodi da je particip apozitivn ”*when the connection between the participle and its principal is so loose that the two seem to constitute two independent ideas.*” Navešćemo primere za oba oblika StE participa u apozitivnoj upotrebi:

(151) ’’and hī sylfe geðeoddon Cristes gelaðunge, on hine **gelyfende**²¹⁸’’

(=’and they joined the church of Christ, **believing** in him’)

(152) “**gedrēfed** on his mōde, he gebæd hine²¹⁹”

(=’ [**as he was**] **troubled** in his mind, he prayed’)

U StE apozitivni particip se najčešće javlja u nominativu, povremeno u akuzativu ili dativu, i retko u genitivu. U apoziciji, dakle, particip nije flektivni oblik, kao u primeru (153) gde umesto *besuncenum* stoji oblik prošlog participa bez fleksije. Kada je imao fleksiju, apozitivni particip se menjao po jakoj deklinaciji.

(153) “...& him sædon from burgum & from tunum

on eorþan **besuncen**²²⁰’’

(=’...and they told them about cities and villages

into earth **sunk**’)

Po pravilu, StE apozitivni particip je stajao u postpoziciji u odnosu na subjekat upravnog glagola, primer (154), mada mu je povremeno i prethodio, primer (155).

(154) ’’Cōm Ðā tō recede rinc sīðian

drēamum **bedæled**.²²¹’’

(=’Then came the warrior making his way to the hall

deprived of joy.’)

---

²¹⁸ *Ælfric Homilies*, 1844, 130.

²¹⁹ Quirk & Wrenn, 1957, 98.

²²⁰ CHEL, 1992, I, 177.

²²¹ *Beowulf*, 1994, 70, ll.720-1.

(155) ''& **gangende** into ðam huse, hi gemetton ðæt cild with Marian...²²²''

(= **On entering** the house, they saw the child with Mary...')

Oba oblika StE apozitivnog participa, sadašnji i prošli particip, mogla su imati dopunu u vidu objekta što je isticalo njihov verbalni karakter. Primeri StE apozitivnog sadašnjeg participa sa objekatskim komplementom su:

(156) ''...forðon hē ær fela,

nearo **nēðende**, nīða gedīgde²²³''

(='...for that he before many,

narrowly **risking**, battle survived')

(157) ''ðær ða dædhwatan geond ðone ofen eodon

and se engel mid, feorh **nerigende**²²⁴''

(='with brave hearts they were walking in the furnace

and the angel with them, who saved their lives')

Slede primeri za StE apozitivni prošli particip sa objekatskom dopunom:

(158) ''sēcan sundgebland since **geweorðad**

befongen frēawrāsnum²²⁵''

(='seek the mingling of waters **adorned** with riches,

encircled with lordly-bands')

(159) ''ac sceal geōmormōd golde **berēafod** ...elland tredan²²⁶''

(=' but must, sad-hearted, **bereft** of gold... tread in foreign land')

---

²²² *The Gospel of Matthew*, 2, 1.11.

²²³ *Beowulf*, 1994, 164-5, ll.2349-50.

²²⁴ *Daniel*, 1907, 87, ll.352-4.

²²⁵ *Beowulf*, 1994, 115, ll.1450-1.

²²⁶ *Ibid.*, 201, ll.3018-9.

StE apozitivni particip je razvio dve upotrebe²²⁷:

- a) adjektivalnu - kada su oba oblika StE participa ekvivalentna zavisnoj adjektivalnoj relativnoj klauzi,
- b) adverbijalnu – kada su i sadašnji i prošli particip ekvivalentni zavisnoj adverbijalnoj klauzi.

StE apozitivni adjektivalni particip označava radnju ili stanje, i frekventan je kako u StE poeziji, u primeru (160), tako i u prozi, primer (161) :

(160) ”þær fram sylle ābēag medubenc monig,

mīne gefræge golde **geregnad**²²⁸”

(=’there from the floor broke away many mead-benches,

as I have heard, **adorned** with gold’)

(161) “Heo ys gelic **sittendum** cnapun on foretige²²⁹”

(=’It is like children **sitting** in the marketplace’)

U svojoj adverbijalnoj upotrebi StE apozitivni particip prenosi značenje odnosno izražava relacije vremena (162), načina (163) , uzroka (164) , namere (165), i retko koncesije (166) i uslova (167). Ova značenja, koja se ponekad i preklapaju, ilustrovaćemo sledećim primerima:

(162) “wæs gehwæper oðrum **lifigende** lāð²³⁰”

(=’each was by the other loathed **while living**’)

---

²²⁷ Callaway (1901:348) navodi još jednu upotrebu StE apozitivnog participa, tzv. *co-ordinate appositive participle*.

²²⁸ *Beowulf*, 1994, 73, ll.775-7.

²²⁹ *The Gospel of Matthew*, 11, 1.16

²³⁰ *Beowulf*, 1994, 75, ll.814-5.

- (163) ’’Þyn cyning cymþ uppan assan folan **syttende**²³¹’’
 (=’your King comes sitting on an ass’s colt’)
- (164) ’’and he **feallende** tobærst on feower sticca²³²’’
 (=’and he **falling** broke into four pieces’)
- (165) “Þæt he cwæþ hys **fandiende**²³³”
 (=’that he said this **to tempt** him’)
- (166) “Þonne waðum strong west gewiteð wintrum
gebysgad fleogan feðrum snel²³⁴”
 (=’Then he goes west, mighty of motion, though many years
burdened, on fleet wing flying’)
- (167) “Þēah þe hǣðstapa hundum **geswenced**,
 heorot hornum trum holtwudu sēce,
 feorran **geflȳmed**²³⁵”
 (=’Though the heath-stepper **harrassed** by hounds,
 the hart with strong horns, **put to flight** from far,
 seeks the forest’)

---

²³¹ *The Gospel of St. John*, 1906, 12, 1.15.

²³² *Ælfric Homilies*, 1844, 380, 1.18.

²³³ *The Gospel of St. John*, 1906, 6, 1.6.

²³⁴ *Phoenix*, 1919, ll.161-3.

²³⁵ *Beowulf*, 1994, 111, ll.1368-70.

StE prošli particip se često javljao u adverbijalnim klauzama koncesije i uslova, dok je značenje namere imao samo apozitivni sadašnji particip²³⁶.

U nekim primerima, kao u (168) i (169), ne može se sa sigurnošću napraviti razlika između apozitivnog StE participa i participa koji stoji u predikativnoj poziciji sa kopulativnim glagolima *beon / wesan*. Ipak, smatramo da u narednim primerima particip ima apozitivnu upotrebu što pokazuje i naš prevod na SvE:

(168) ''on siblicere drohtnunge Godes gelaðunge, wæron halige sacerdas

Gode **ðeonde**²³⁷''

(='in the peaceful condition of God's church, there were holy priests

thriving to God')

(169) "and wæron togædere **bodigende** binnan ðære byrig seofon monðas

þam folce lifes weig²³⁸"

(='and they were together seven months **preaching** within the city

the way of life to the people')

Kada je reč o poreklu StE apozitivnog participa, autori²³⁹ se uglavnom slažu da je ova konstrukcija bila pod velikim uticajem latinskog jezika.

---

²³⁷ Callaway, 1901.

²³⁸ *Ælfric Homilies*, 1844, 544, l.10.

²³⁹ Callaway, 1901; Mitchell, 1985.

2.6.2. StE APSOLUTNI PARTICIP

Postojala je u latinskom jeziku konstrukcija ablativa apsolutnog, koja je mogla da zameni vremensku, uzročnu, dopusnu, pogodbenu i namernu klauzu, ali i da stoji posve samostalno. Sastojala se od imenice ili zamenice u ablativu i participa sadašnjeg ili prošlog koji se sa njom slagao u rodu, broju i padežu. Imenska reč je imala ulogu subjekta, kojoj je sledio particip u ulozi predikata, a cela konstrukcija je bila slobodna od ostalog dela rečenice.

Ova latinska konstrukcija ablativa apsolutnog je izvršila veliki uticaj na razvoj konstrukcije apsolutnog participa u staroengleskom mada je bilo i mišljenja da je StE apsolutni particip germanskog porekla²⁴⁰. Naime, karakteristično obeležje StE apsolutnog participa jeste particip koji nije povezan sa subjektom glavnog glagola, već sa sopstvenim subjektom eksplicitno izraženim u obliku imenice ili zamenice formira konstrukciju koja funkcioniše nezavisno od ostalih rečeničnih elemenata. Ovu upotrebu imala su oba oblika StE participa stojeći u postpoziciji u odnosu na svoj nominalni subjekat. Konstrukciju StE apsolutnog participa definisao je i Callaway (1889:316) :

“When to a substantive not the subject of a verb and dependent upon no other word in the sentence (noun, adjective, verb or preposition) a participle is joined as its predicate, a clause is formed that modifies the verbal predicate of the sentence. [...] From its apparent grammatical independence, this has been denominated an absolute clause. [...] The absolute participle is in general easily distinguished from the appositive participle by the fact that the latter has no distinct subject of its own, but agrees with the subject of the verb.”

StE apsolutni particip je najčešće imao fleksiju u dativu (170) i (171), akuzativu (172) i (173), retko u instrumentalu, ili je stajao kao neflektivni oblik (174) i (175). O tome svedoče sledeći primeri prezentujući obe forme participa:

---

²⁴⁰ Više o poreklu apsolutnog participa vidi Callaway, 1889, 337.

(170) “Þa mid þære bletsunge ferde hē to heofonum, **him on locigendum**²⁴¹”

(=’Then after that blessing he went to heaven, they **looking on**’)

(171) “Stephanus soðlice **gebgedum cneowum** Drihten bæd...²⁴²”

(=’But Stephen **with bended knees** besought the Lord...’)

(172) “**færende** ðonne **hine**, underbræddon and legdon gegerelo

hiora on woegē²⁴³”

(=’And **as he went**, they spread their clothes in the way’)

(173) “Wuldres **gefylled cwene wylla**,

hēo hie on cnēow sette²⁴⁴”

(=’With glory **fulfilled the wish of the queen**,

she knelt on her knees’)

(174) “**Gewordene gecwydrædene** Ðam wyrhtum he sealde ælcon

ænne penig wið hys dæges worce²⁴⁵”

(=’**When he had agreed** with the workers for a
penny a day’)

---

²⁴¹ *Ælfric Homilies*, 1844, 296.

²⁴² *Ibid.*, 50.

²⁴³ *The Gospel of Luke*, 19, 1.36.

²⁴⁴ *Elene*, 1919, 60, ll.1135-6.

²⁴⁵ *The Gospel of Matthew*, 1906, 20, 1.2.

(175) “Hym Ða **get sprecende** and soðlice Ða briht-welcan hyo oferscan²⁴⁶”

(=’But **as those two spoke**, a bright cloud overshadowed them’)

Poput StE apozitivnog adverbijalnog participa, StE konstrukcija apsolutnog participa najčešće pokazuje vreme, uzrok i način, kao u primerima (176), (177) i (171), a retko izražava adverbijalne odnose uslova, koncesije (178), i namere:

(176) “And **fif hlafum and twam fixum onfangenum**,

He on heofon locode²⁴⁷”

(=’And **when he had taken the five loaves and the two fishes**,

He looked up to heaven’)

(177) “Wast Ðu Ðæt Ða fariseiscan synt gedrefede

Þisum wurde gehyredum?²⁴⁸’

(=’Do you know that the Pharisees were offended

having heard this saying /with this saying?’)

(178) “þæt Cristes lichama com inn, **beclysedum durum**, seðe wearð

acenned of ðam mædene Marian beclýsedum innoðe²⁴⁹”

(=’that Christ’s body came in, **the doors being closed**, which was

born of the Virgin Mary of a closed womb’)

---

²⁴⁶ Ibid., 17, 1.5.

²⁴⁷ *The Gospel of Mark*, 1906, 6, 1.41.

²⁴⁸ *The Gospel of Matthew*, 1906, 15, 1.12.

²⁴⁹ *Ælfric Homilies*, 1844, 230

Kada je reč o poreklu StE apsolutnog participa, pitanje da li je ova konstrukcija autohtona ili je nastala pod uticajem latinskog jezika ostaje otvoreno. Na osnovu prezentovane statistike u svojoj studiji, Callaway (1889:344) iznosi zaključak: *”... no absolute participle occurs in Anglo-Saxon without having a prototype in Latin, either directly or indirectly. [...] In the more independent literature, as in the poems, the absolute construction is practically unknown; [...] The conclusion, it seems to us, is irresistible: the absolute participle of the Anglo-Saxon was borrowed from the Latin.”* S druge strane, očito je iz StE prevoda literature na latinskom jeziku, da konstrukcija apsolutnog participa ipak nije bila nepoznanica u StE obzirom da se uklapala u sintaksičku strukturu staroengleskog jezika, ali je pod uticajem latinskog došlo do širenja upotrebe ove konstrukcije.

3. PARTICIP U SREDNJEENGLESKOM PERIODU

U glagolskom sistemu ranog SrE odigrali su se značajni jezički događaji koji su usloveli opštu redukciju fleksije i vidne morfološke i sintaksičke promene engleskog participa. S morfološkog gledišta, oba oblika SrE participa, sadašnji i prošli, svela su se na nepromenljivu osnovu koju imaju i danas, a njihova morfološka struktura odrazila se i na sintaksičke funkcije. Druga glavna promena u SrE bila je pojava novih strukturnih tipova participa, poput analitičkog participa perfekta, od kojih gotovo nijedan nije bio posvedočen u staroengleskom.

Naredna dva poglavlja daju sažet pregled forme SrE sadašnjeg i prošlog participa, kao i najznačajnijih morfofonoloških fenomena koji su ih svojim neposrednim uticajem formalno oblikovali.

3.1. FORMA SrE SADAŠNJEG PARTICIPA

Morfofonološke promene koje su usledile krajem StE i početkom SrE perioda kao i nezaustavljivi proces analogije koji ih je pratio podstakle su dalji razvitak engleskog participa. Jedan od najznačajnijih procesa koji je obeležio početak nove faze u evoluciji engleskog jezika u odnosu na staroengleski bilo je slabljenje i jednačenje vokala u neakcentovanim pozicijama. Naime, StE kratki vokali *a*, *o*, *u* koji su se nalazili u finalnim nenaglašenim slogovima ili flektivnim završecima analoški su se sjedinjavali odnosno jednačili sa vokalom *-e*²⁵⁰, kao u StE *helpan* > SrE *helpen* ('to help'). Na taj način, pod snažnim dejstvom analogije, došlo je do izjednačavanja flektivnih nastavaka koje je naročito pogodilo padeže imenica i prideva kao i glagolske završetke.

---

²⁵⁰ Ovaj fenomen jednačenja vokala u engleskom nosi naziv *levelling*.

Ovaj jezički fenomen koji je započeo u StE, a završio se u ranom SrE, izvršio je uticaj i na particip, pre svega na planu morfološke strukture.

SrE sadašnji particip karakteriše postepeno gubljenje nastavka **-ende** koji do kraja ranog SrE biva zamenjen nastavkom **-ing**. Već krajem StE perioda sadašnji particip je postao nepromenljiv oblik sa nastavkom **-end(e)**, čiji su vokali redukovani na [ə]. Povrh toga, krajem StE perioda nastavak **-end(e)** je često bivao oslabljen na **-ind(e)**, oblik koji je u južnim dijalektima postao dominantan već u XI i XII veku. Naporedo, na severu Engleske, koristio se i alomorf **-and(e)** nastao po analogiji sa skandinavskim **-andi**. Nastavak **-ind(e)** je i fonetski i ortografski bio sličan sufiksu **-ing(e)** < StE **-ung(e)** < PGms ***-ung-ā** koji se koristio za izvođenje imenica iz glagolskih osnova. Tokom XIII veka **-ing(e)** sa alomorfolom **-yng(e)** sve češće zamenjuje **-ind(e)** pri obrazovanju sadašnjeg participa u južnim i centralnim delovima Engleske²⁵¹. Ako ovome dodamo i činjenicu da se pod uticajem francuskog jezika javljao i nastavak za sadašnji particip **a(u)nt**²⁵², možemo da zaključimo da sadašnji particip u ranom SrE pokazuje veliku raznovrsnost forme, te se u zavisnosti od dijalekta uočava niz oblika i njihovih alomorfni varijacija: **-end(e)**, **-ind(e)**, **-and(e)**, **-ing(e)**, **-yng(e)**, **a(u)nt**. To se može videti na primeru SrE slabog glagola *luvien* ('to love') koji je imao sledeće oblike sadašnjeg participa: *luvand(e)*, *luvend(e)*, *luvind(e)*, *luring(e)*, *luyng(e)* ('loving'). Usled slabljenja vokala u nenaglašenim slogovima, preostalo finalno **-e** iz ovih nastavaka gubi svaku gramatičku funkciju, i najpre, u izgovoru, slabi u neutralan, bezbojni vokal [ə] da bi do kraja XV veka u potpunosti bilo potisnuto i iščezlo i u ortografiji²⁵³. Iako se u severnim dijalektima stariji oblik još dugo održao, nastavak **-ing** ulazi u standardni engleski jezik i u SvE on je jedini nastavak za obrazovanje sadašnjeg participa. Složena forma sadašnjeg participa tzv. analitički particip

---

²⁵¹ Mustanoja, 1960, 547.

²⁵² Ovaj nastavak, kao u *acordant*, *obeisaunt*, uobičajen je za Čoserov opus. Vidi u Literaturi.

²⁵³ Tako u *Sir Gawaine and the Green Knight* iz rukopisa iz XIV veka nalazimo 103 primera za sadašnji particip sa nastavkom **-yng(e)** i samo 3 za **-end(e)**.

perfekta *having ben* ('having been') pojavljuje se tek u XVI veku, delom i pod uticajem latinskog jezika.

Primeri (179) i (180) ilustruju formu SrE sadašnjeg participa:

(179) ''Dere dyn vp-on day **daunsyng** on nyhtes²⁵⁴''

(=Din of joyous voices by day, and **dancing** by night')

(180) ''**Driuende** to þe heȝe dece , dut he

no woþe danger²⁵⁵''

(='**Hastening** to the high dais, not

fearing danger')

S morfološkog gledišta, ova razvojna tendencija gubljenja flektivnih završetaka dovela je do ranog mešanja nastavaka sadašnjeg participa i drugih glagolskih i imenskih oblika, kao što su imenice ženskog roda sa nastavkom **-ung/-ing**, glagolska imenica odnosno gerund sa nastavkom **-ing/-yng** i flektivni infinitiv koji se u južnim i jugozapadnim dijalektima ne retko javljao sa nastavkom **-ende**, npr. *to flende* ('to flee'), kao i sa nastavcima **-inge/-ynge**, npr. *to doinge* ('to do') koji su se očuvali i u XIV veku²⁵⁶. Ovaj formalni sinkretizam bio je vezan i za sintaksičke funkcije, naročito SrE gerunda i sadašnjeg participa pri čemu ni semantička strana ovog problema nije bila isključena. O sinkretizmu nastavaka SrE sadašnjeg participa i gerunda raspravljaće se u poglavlju 4.1.

---

²⁵⁴ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, 1.47.

²⁵⁵ *Ibid.*, ll.222-3.

²⁵⁶ Mustanoja, 1960, 570.

3.2. FORMA SrE PROŠLOG PARTICIPA

Redukcija nenaglašenih vokala u SrE ukinula je i razlike u alomorfima sufiksa prošlog participa kod slabih glagola sve tri klase, a gubitak pridevske fleksije doveo je do formalnog izjednačavanja participskog i preteritskog sufiksa. Tako su nastali alomorfi prošlog participa slabih glagola **-ed, -t, -d**, što se prikazuje kao StE **-od/-ud** > SrE **-ed** [-**d**, -**t**]. Prošli particip ovih glagola izjednačio se sa preteritom indikativa koji je izgubio finalno **-e** iz nastavaka **-ede/ -ode** i bio teško prepoznatljiv. S morfološke strane, razlikovali su se po tome što SrE prošli particip slabih glagola nije prihvatao nastavak **-est** za drugo lice, *thou*, a često je ulazio u sastav sintagme sa drugim glagolima kao što su *be(n)* ('be') i *have(n)* ('have'). Primeri za SrE prošli particip slabih glagola su:

(181) ''Whan that Aprille with his shoures sote

The droghte of Marche hath **perced** to the rote²⁵⁷'

(='When that April with his sweet showers

The drought of March has **pierced** / pierces to the root')

(182) "Þe bit **burnyst** bryȝt, with a brod egge²⁵⁸"

(='the bit, **burnished** bright, and broad at the edge')

Nastavci SrE prošlog participa slabih glagola **-ed, -t, -d**, su opstali do danas i u SvE predstavljaju osnovne sufikse za obrazovanje prošlog participa velike većine glagola.

Sa gubitkom pridevske fleksije u ranom SrE nestaju i padežni nastavci

---

²⁵⁷ Chaucer, *CT, General Prologue*, ll.1-2.

²⁵⁸ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.212.

prošlog participa jakih glagola te on postaje nepromenljivi oblik koji se izvodi sufiksom **-en**, kao u *driven* ('driven'). Kod ovog postojanog oblika, retko je dolazilo do gubljenja **-n** prilikom progresivne tendencije gubljenja svakog finalnog **-n** iz flektivnog nastavka. Ipak, u nekim slučajevima **-en** se redukovao na **-e**, kao u *come* ('come') ili se sveo na nulti nastavak, kao u *put* ('put'), izjednačivši se tako sa formama SrE infinitiva, prezenta indikativa i indikativa preterita plurala. Međutim, SrE prošli particip jakih glagola se od ovih formi razlikovao jer mu nije prethodio infinitivni prefiks *to*, i nije prihvatao prezentsku fleksiju. Primeri za ovaj oblik su:

(183) "A stede ful stif to strayne,

In **brawden** brydel quik²⁵⁹"

(='A stallion stiff to quell,

in **broidered** bridle quick')

(184) "Þat þou schal seche me þi-self, where-so þou hopes

I may be **funde** vpon folde²⁶⁰"

(='that you will seek me yourself, where you hope

I may be **found** upon the Earth')

(185) "Bi preue poynte³ of þat prynce, **put** to hym-seluen²⁶¹"

(='Touching personal points of that prince, **put** to himself')

Sufiks **-en** opstao je kroz čitav SrE period sve do danas, ali ispoljava

---

²⁵⁹ Ibid., ll.176-7.

²⁶⁰ Ibid., ll.395-6.

²⁶¹ Ibid., 1.902.

tendenciju da nestane, pa se očuvao samo kod najfrekventnijih participa, npr. StE *writen* > SvE *written*. Zato se od XIII veka nadalje u svakom trenutku jezičkog razvoja mogu naći naporedni oblici sa i bez ovog sufiksa.

Prošli participi jakih i slabih glagola u SrE ponekad su se izvodili i prefiksom **y-** / **i-**, kao u *ichose* ('chosen). Naime, StE prefiks **ge-** opstao je i u SrE periodu, u redukovanom obliku **y-** / **i-**, ali mnogi StE glagoli sa ovim prefiksom nisu više u upotrebi pa je i njegova frekventnost bila znatno niža. Izuzetak su oblici SrE prošlog participa gde je toliko čest da uglavnom nije moguće utvrditi da li je reč o participu prostog ili izvedenog glagola. U severnim dijalektima prefiks **y-** / **i-** je nestao iz svih oblika već početkom XIII veka delom i zbog uticaja skandinavskog jezika koji ne poznaje ovaj prefiks, a u južnim i jugozapadnim dijalektima, u sastavu prošlog participa očuvao se do kraja XV veka. U savremenom engleskom, međutim, prefiks je potpuno nestao iz oblika prošlog participa, a od izvedenica su u upotrebi samo još retki oblici, kao SvE *afford* < StE *gefordian*, u kojima se prefiks **y-** / **i-** redukovao u oblik **a-** i više se u tom značenju ne može prepoznati.

U SrE prefiks **y-** / **i-** u poeziji često koristi Čoser (Geoffrey Chaucer), kod kojeg ovaj prefiks ima stilsku vrednost:

(186) "'and the yonge sonne

Hath in the Ram his halfe cours **y-ronne**²⁶²'

(='and the young sun

His half-course in the sign of the Ram has **run**')

Posledice razornog dejstva ovih fonetskih promena tokom stoleća bile su značajne i dalekosežne. Bogata fleksija StE jezika je znatno redukovana, a morfološki sistem pojednostavljen, što se u manjoj ili većoj meri odrazilo i na oba oblika participa. Tako se, u težnji za formalnim pojednostavljenjem, srednjeengleski jezik menjao i sve više bližio analitičkoj strukturi jezika.

---

²⁶² Chaucer, *CT, General Prologue*, ll.7-8.

3.3. SINTAKSIČKE FUNKCIJE SrE SADAŠNJEG PARTICIPA

Kroz čitav StE period razvitka engleskog jezika sadašnji particip je pretežno vršio funkciju adjektivala dok su njegove verbalne karakteristike bile nedovoljno razvijene. Krupne morfonološke promene koje su se odigrale u ranom SrE bile su presudne i za sintaksičke funkcije sadašnjeg participa. Adjektivalna strana StE sadašnjeg participa je u SrE periodu sve više bivala potisnuta u korist glagolske a to se najpre odrazilo na sadašnji particip koji je kao sastavni deo perifrastične konstrukcije sa kopulativnim glagolom formirao analitičko glagolsko vreme.

Naredna poglavlja opisuju sintaksičke funkcije SrE sadašnjeg participa, adjektivalnu, verbalnu i nominalnu, praveći upoređenje sa funkcijama koje je ovaj oblik imao u staroengleskom.

3.3.1. SrE SADAŠNJI PARTICIP KAO ADJEKTIVAL

Za razliku od StE sadašnjeg participa koji je obeležavao kategorije broja, roda i padeža, morfološka struktura ovog oblika u SrE nakon gubljenja pridevske fleksije odrazila se i na njegovu funkciju kao adjektivala, a posebno u predikativnoj upotrebi. Kao i u staroengleskom SrE sadašnji particip je imao atributivnu upotrebu gde se najčešće nalazio u funkciji nominalnog modifikatora i predikativnu upotrebu gde se između ostalog pojavljivao u kombinaciji sa kopulativnim i sa finitnim glagolom. Međutim, kopulativna konstrukcija u čiji je sastav ulazio kao komplement subjekta u StE, u SrE periodu postaje analitička glagolska konstrukcija u kojoj je SrE sadašnji

particip svojim aspekatskim značenjem uticao na nastanak glagolske kategorije vida. Ipak i u ovom periodu SrE sadašnji particip je zadržao neke pridevske osobine kao što je prihvatanje nastavaka za komparativ i superlativ ili modifikacija prilogom *very*.

3.3.1.1. ATRIBUTIVNA UPOTREBA SrE SADAŠNJEG PARTICIPA

Kao atributivni adjektival, SrE sadašnji particip se javlja u uglavnom identičnom okruženju kao u StE modifikujući nominal često u prepoziciji kada dominira njegova adjektivalna priroda, ali i u postpoziciji, naročito u poeziji usled zahteva metrike i rime. Tada je imao značenje slično apozitivnom participu, što se u nekim primerima teško moglo razlikovati. Ova upotreba je u SrE uobičajena²⁶³ i pokazuju je sledeći primeri:

(187) "A **lowande leder** of lede3 in londe hym wel seme³²⁶⁴"

(='An **illustrious leader** of liegemen in this land as befits him')

(188) "Þe ly3t of hem my3t no mon leuen,

Þe **glemande glory** þat of hem glent²⁶⁵"

(='The light of them no man might believe,

The **gleaming glory** that flashed from them')

---

²⁶³ U *Sir Gawaine and the Green Knight* od 135 participa u ovoj upotrebi, 73 su oblici sadašnjeg participa.

²⁶⁴ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.679.

²⁶⁵ *Pearl*, 1907, ll.69-70.

(189) “Fro seven dayez ben seyed I sende out bylyve

Such a **rowtande ryge** ²⁶⁶“

(=’Because in seven days time I shall summon

A **rioting** storm that will ever have been seen’)

(190) “a welle of **water spryngyng** **vp** ²⁶⁷”

(=a well of **water springing up**’)

(191) “the **fadir hym silf dwellyng** in me, doith the werkis ²⁶⁸”

(=’the **Father himself dwelling** in me, does the works’)

Atributivna upotreba u odnosu na prethodni period nije trpela velike izmene, ali je i ovde došlo do izvesnog širenja funkcija sadašnjeg participa. Tako je SrE sadašnji particip često ulazio u sastav prepozicione *of*-frazе koja je predstavljala komplement atributivnom ili predikativnom nominalu. Na primer:

(192) “to the contree of Ennopye hym dyghte, there as he had

a frende of his knowyng ²⁶⁹”

(=’and turned toward the land of Oenopia, where he had

a familiar friend’)

(193) “to my wyfe...**alle þe hay and corn of Þis 3here growyng** ²⁷⁰”

(=’to my wife...**all the hay and corn growing there**’)

---

²⁶⁶ *Purity*, 1920, ll.353-4.

²⁶⁷ *The Gospel of St. John*, 1906, 4, 1.14.

²⁶⁸ *Ibid.*, 14, 1.10.

²⁶⁹ Chaucer, *The Legend of Good Women*, 1.2155.

²⁷⁰ *Early English Wills*, 1886, 18, 1.14.

(194) ''A knyght vncowthe, of newe dubbyng²⁷¹''

(='A knight, unknown, newly-knighted')

SrE sadašnji particip je imao i ulogu poluadverbijala kada je služio kao modifikator pridevu, u prepoziciji, i tada je često imao alternaciju sa oblikom koji se završavao sufiksom **-ly**. Ova upotreba participa kao priloga intenzifikatora je bila uobičajena kada se particip završavao sufiksom **-inde**, **-ende** ili **-ande**, a vrlo retka kada je imao sufiks **-ing**, kao u (195):

(195) ''3owre love was so kene...and so brennyng hot²⁷²''

(='your love was so keen...and so passionately hot')

(196) "A mayden of menske ful debonere,

Blysnande whyt wat3 hyr bleaunt²⁷³"

(='A gentle maiden full debonair,

All **gleaming white** was her raiment')

Kao adjektival, SrE sadašnji particip zadržao je sposobnost da obrazuje stepen komparativa (197) i superlativa (198), kao u StE. Na primer:

(197) ''Thai that ere brennandere in luf²⁷⁴''

(='You that are more passionately in love')

(198) ''Ye loveres! For the konnyngeste of you...Hym tit

as often harm therof as prow²⁷⁵''

(='You lovers...The most cunning of you...it treats with woe as often as happiness')

---

²⁷¹ *Guy of Warwick*, l.10884.

²⁷² R.Rolle, *Medit. On the Passion*, 1884, 23, l.124.

²⁷³ *Pearl*, 1907, ll.162-3

²⁷⁴ R.Rolle, *Psalter*, 1884, 23, 6.

²⁷⁵ Chaucer, *Troilus & Criseyde*, i, l.331.

3.3.1.2. PREDIKATIVNA UPOTREBA SrE SADAŠNJEG PARTICIPA

U staroengleskom sadašnji particip je kao predikativni adjektival vršio funkciju direktnog objekta finitnog glagola i komplementa subjektu kada se između ostalog javljao u konstrukciji sa StE glagolom *beon/wesan*.

U SrE sadašnji particip se ponovo pojavljuje u funkciji komplementa subjektu kao i u kombinaciji sa finitnim glagolima, čineći sastavni deo AcP-konstrukcije. Međutim, pojava analitičkih glagolskih oblika u ovom periodu najviše se odrazila na njegovu sintaksičku funkciju komplementa subjektu.

3.3.1.2.1. SrE SADAŠNJI PARTICIP KAO KOMPLEMENT SUBJEKTU

StE sadašnji particip koji je prvobitno predstavljao imenski deo predikata redovno se javlja i u SrE periodu. Tako ga nalazimo uz kopulativni glagol *be(n)* ('be') i to uz oblike prezenta ili preterita indikativa ovog glagola. Sa istorijskog stanovišta, *be* + sadašnji particip nije bila retka konstrukcija u StE, a uslovno se može podeliti na dva tipa koje predstavljaju rečenice:

(1) *He is interesting.*

(2) *He is walking.*

U SrE se u ulozi adjektivala javlja samo prvi tip konstrukcije, u kojoj *be* + sadašnji particip ne implicira progresivnost već , kao i pridev, govori o osobinama i kvalitetu subjekta. Drugi tip konstrukcije *be* + sadašnji particip imao je veću frekventnost u SrE, ali obzirom da je u ovom periodu ova konstrukcija već počela da izražava karakteristike perifrastične konstrukcije u SvE koju Zandvoort (1962 : 37) definiše kao ''*an action or an activity in*

progress [...] implying an aspect of duration and continuity“, značilo je dominaciju njenih verbalnih karakteristika zbog čega nije deo teme ovog poglavlja.

Naredni primeri ilustruju prvi tip konstrukcije:

(199) ”Bot his wombe & his wast **were** worthily smale,
& alle his fetures **fol3ande**, in forme þat he hade²⁷⁶”
(=’both his paunch and his waist **were** properly slight,
and all his features **following** the form he had’)

(200) “a see þat **is** drovy and dym, and ded in hit kynde,
bluberande and black, ,vnblyþe to neþe²⁷⁷”
(=’a sea... that **is** murky and grey and completely lifeless,
dark and **seething**, unpleasant to be near’)

(201) “I **am** my selfde so lyttel **mistrusting**²⁷⁸”
(=’I **am** myself so little **mistrusting**’)

Primeri sadašnjeg participa, *fol3ande* i *bluberande* iz (199) i (200), stoje sa kopulama *were* i *is* u svojstvu imenskog dela predikata . Ovi participi takođe stoje u koordinaciji sa drugim pridevima u istoj rečnici sa kojima zajedno iskazuju osobine subjekta, što predstavlja test adjektivnog statusa sadašnjeg participa i pouzdano ukazuje na to da je SrE sadašnji particip u ovim primerima

---

²⁷⁶ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll.144-5

²⁷⁷ *Purity*, 1920, ll.1016-7.

²⁷⁸ St. Thomas More, *CW, Dialogues*, l.1

adjektival, a ne verbal. Karakteristike prideva poseduje i sadašnji particip *mistrustyng* u (201) kojeg modifikuje prilog intenzifikator.

3.3.1.2.2. SrE SADAŠNJI PARTICIP KAO DIREKTNI OBJEKAT

Od ranog StE perioda sadašnji particip kao prilagodljiv oblik pridruživao se različitim grupama glagola. Ovo bitno svojstvo sadašnjeg participa bilo je glavna prednost za formiranje participskih konstrukcija u SrE. Kao u staroengleskom sadašnji participi u SrE su i dalje objekti finitnih glagola mada u velikom broju slučajeva sa značajnim verbalnim potencijalom.

Ova upotreba je od najranijeg StE perioda bila usko povezana sa AcP-konstrukcijom²⁷⁹ koja se javljala nakon kompleksno tranzitivnih glagola percepcije i kauzalnosti. SrE sadašnji particip sve više zamenjuje *bare*-infinitiv koji je u ovoj konstrukciji dominirao u StE ali ne uspeva i da ga potisne²⁸⁰.

Još od StE perioda sadašnji particip je posvedočen u AcP-konstrukciji nakon perceptivnih glagola kao što su *see, hear, find, feel* i dr. U ranom SrE upotreba AcP-konstrukcije se značajno uvećava nakon ovih glagola jer su za razliku od statičnog *bare*-infinitiva iskaz činili življim i dinamičnijim. Na primer:

(202) ''Ðe apostel John **hym sy3...lesande** Ðe boke²⁸¹''

(='The Apostle John **beheld him...opening** the book')

---

²⁷⁹ Vidi poglavlje 2.4.1.2.2.

²⁸⁰ Mustanoja, 1960, 553.

²⁸¹ *Pearl*, 1907, II.836-7.

(203) ''whanne Jhesus **hadde seyn hym liggyng**²⁸²''

(='when Jesus **saw him lying**'')

(204) ''therfor whanne Jhesu **saiy hir wepyng**²⁸³''

(='therefore when Jesus **saw her weeping**'')

(205) ''I **herde goynge** both up and doune **men, horse, houndes**

and other thyng²⁸⁴''

(='I **heard men, horses, hounds, and other things**

going up and down')

SrE sadašnji particip je u ovoj konstrukciji i objekat kauzalnih glagola, koji izražavaju uzrok da se izvrši radnja iskazana sadašnjim participom u postpoziciji. To su najčešće glagoli *let*, *do*, *make*, *drive*, *stir* i sl., kao u:

(206) ''And in this wise I **lete hem fightyng** dwelle²⁸⁵''

(='And in this way I **let them [be] fighting** still')

U AcP-konstrukciji SrE sadašnji particip je proširio upotrebu i na mandatorne glagole, kao što su *bid*, *pray*, *command*, *beseech* i drugi, ponovo po analogiji sa *bare*-infinitivom. Na primer:

(207) ''Uortigerne...**bad hine hiȝinge** to Bisse londe²⁸⁶''

(='Vortigern **bade him hurry** to this land')

Kada je reč o poziciji objekta čiji je particip komplement u AcP-konstrukciji,

---

²⁸² *The Gospel of St. John*, 1906, 5, 1.6.

²⁸³ *Ibid.*, 11, 1.33.

²⁸⁴ Chaucer, RC, *The Book of the Duchess*, 1.348.

²⁸⁵ Chaucer, CT, *The Knightes Tale*, 1.1661.

²⁸⁶ Visser, 1973, ii, 1120.

može se uočiti da objekat upravnog glagola sve češće prati upravni glagol što reflektuje promenu reda reči u SVO koja se dogodila u ovom periodu.

SrE sadašnji particip se češće nego u StE periodu vezuje za glagole govorenja, kao na primer:

(287) ''Al **la3ande** þe lady **lanced** þo bourdeʒ²⁸⁷''

(='All **laughing** the lady thus lightly **jested**')

(288) ''Al **sykande** he **sayde**: 'Sir, wyth your leve'²⁸⁸''

(='All **sighing** he **said**: "Sir, with your leave"')

Glagoli kretanja, od kojih su najčešći *come, go, depart, fall, rise*, kao i glagoli mirovanja *sit, stand, lie* prihvatili su za svoj komplement ne samo oblike infinitiva već i SrE particip. Kao i u prethodnom periodu kada je u sastav ovih konstrukcija ulazio sadašnji particip glagola kretanja ili mirovanja, izražavale su veću progresivnost od kombinacija sadašnjeg participa sa drugim glagolima. To ilustruju sledeći primeri:

(289) ''Hit **wende** to þan kinge folk onimete

ridende and **gohinge**²⁸⁹''

(='Innumerable folk **went** to the king

riding and **going** on foot')

(290) ''this Pandarus **com lepyng** in at ones²⁹⁰''

(='this Pandarus **came leaping / leapt** in at once')

---

²⁸⁷ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.1212.

²⁸⁸ *Purity*, 1920, l.715.

²⁸⁹ *Layamon's Brut*, 1847, 140, ll.13-15.

²⁹⁰ Chaucer, *Troilus & Criseyde*, ii, l.939.

(291) ''thus he **rode sekyng** a grete whyle²⁹¹''

(='thus he **rode seeking** a great while')

(292) ''and she **sytte** aye **wepyng**²⁹²''

(='and she **sat weeping** constantly')

(293) ''as he **lay** upright **sleping**²⁹³''

(='as he **lay** upright **sleeping**')

(294) '' This sodeyn cas this man astoned so,...

al **quakyng** he **stood**²⁹⁴''

(='This sudden occurrence this man so astounded,...

all **trembling** he **stood**')

Zanimljivo je zapaziti da primeri sadašnjeg participa u (289) iz književnosti XIII veka imaju različite varijante nastavaka (**-ende** / **-inge**) ali stoje bez razlike u koordinaciji.

Glagoli kretanja i mirovanja su u konstrukciji sa sadašnjim participom tokom SrE perioda sve više gubili leksičko značenje i postajali 'semantički prazni', posebno u slučajevima kada im je sadašnji particip

---

²⁹¹ Malory, *Morte D'Arthur*, 1889, 678, 1.7.

²⁹² Chaucer, *The Legend of Good Women*, 1.1834.

²⁹³ Chaucer, *CT, The Monk's Tale*, 1.3762.

²⁹⁴ Ibid., *The Clerke's Tale*, ll.316-8.

neposredno sledio, kao u (290), (291) i (292). U tom slučaju, Mustanoja (1960:557) tvrdi: *''When the finite verb is short and has lost its emphasis and colour through frequent use, the participle tends to become the carrier of the main verbal idea.''* Ipak, ovo se dogodilo tek krajem srednjeg i početkom ranog modernog perioda. Smatramo da u SrE ove konstrukcije još uvek nisu postale perifrastične odnosno lični glagol nije u potpunosti izgubio svoje leksičko značenje da bi bio čvrsto povezan sa sadašnjim participom u postpoziciji i sa njim činio celinu. Primećujemo da u ovoj upotrebi sadašnjem participu često prethodi prilog *all*, kao u (287), (288) i (294), koji je zapravo intenzifikator prideva. U ovoj analizi SrE sadašnji particip je još uvek pretežno predikativni adjektival mada sa većom progresivnom snagom nego u StE. Ovakav stav ne odnosi se na glagol *go* u konstrukciji sa SrE sadašnjim participom, o čemu će biti reči u narednom poglavlju.

3.3.2. SrE SADAŠNJI PARTICIP KAO VERBAL

Granicu između adjektivne i verbalne prirode sadašnjeg participia u staroengleskom nije bilo lako utvrditi jer je ovaj oblik udružen sa StE kopulativnim glagolom *beon* često vršio funkciju predikativnog adjektiva, ili imao apozitivnu upotrebu u rečenici, ali je ponekad iskazivao i značenje trajnosti karakteristično za analitičku konstrukciju progresiva u SvE. Upravo je ovo značenje nesvršenosti radnje doprinelo stavu da je StE *beon + V-ende* konstrukcija uticala na nastanak sadašnjeg i prošlog progresiva u SvE. Sa morfofonolškim i sintaksičkim promenama koje je donelo SrE doba, sadašnji particip je izmenio fleksiju postavši tako oblik sličan flektivnom infinitivu i glagolskoj imenici, gerundu. Morfološke promene su podstakle i razvoj složenih oblika sadašnjeg participia, ali i konkurentskih konstrukcija koje su pojedini lingvisti počeli smatrati pretkom SvE progresiva.

U narednom poglavlju razmotrićemo funkcije i novonastale forme SrE konstrukcije *be + sadašnji particip* a osvrnućemo se i na pitanje porekla i razvoja SvE progresiva.

3.3.2.1. SrE KONSTRUKCIJA *BE + SADAŠNJI PARTICIP*

Kada je sadašnji particip u SrE posredstvom fonetskih promena i dejstva analogije izgubio promenljivost izmenivši pritom StE sufiks **-ende** u **-ing**, a staroengleske se kopule *beon* i *wesan* stopile u jedinstven glagol *be(n)* ('be'), stekli su se uslovi za nastanak perifrastrične konstrukcije ekvivalentne progresivu u savremenom engleskom jeziku. Međutim, u kom trenutku jezičke istorije je do toga došlo i da li je baš ovaj analitički oblik bio predak progresivnog vremena u SvE zavisi od mnogo činilaca.

3.3.2.1.1. RAZVOJ SrE KONSTRUKCIJE *BE* + SADAŠNJI PARTICIP

U ranom SrE frekventnost konstrukcije *be* + sadašnji particip²⁹⁵ je neuobičajeno veoma niska, a njena distribucija u dijalektima je prilično neravnomerna. Upotreba ove konstrukcije u XIII veku je znatno veća u tekstovima severnih dijalekata i u kentskom dok u južnim i istočnim dijalektima gotovo da ne postoji nijedan primer²⁹⁶. Do kraja XIV veka redovno se koristila u centralnim i istočnim delovima Engleske kao i u Londonu, da bi u XV veku ova perifraza postala uobičajena u svim dijalektima a njena upotreba, gotovo udvostručena, tada krenula uzlaznom putanjom. Ovakav neravnomeran razvoj SrE *be* + sadašnji particip podstakao je temeljna proučavanja i nedogledne diskusije među lingvistima koje do danas nisu dovele do jasnog zaključka. Daćemo sažet prikaz činilaca za koje se smatra da su najviše doprineli razvoju SrE konstrukcije *be* + sadašnji particip i kasnije progresiva u SvE:

1) Strang (1970:190-1) i Nickel (1966:255) su saglasni da potreba da se vid konstituiše kao nezavisna gramatička kategorija u StE nije stvarno postojala sve dok su se koristili raznovrsni glagolski prefiksi kao *ge-*, *a-*, *be-* i sl. sa kojima su se javljali glagoli sa inherentnim značenjem perfektivnosti. U SrE ovaj način iskazivanja aspekta putem afiksa se izgubio usled morfoloških promena i nestanka sistema prefiksacije, pa se stvorila potreba za drugačijim načinom izražavanja aspekta. Iz tog razloga, ova praznina je popunjena konstrukcijom koju u SrE čini već jedinstveni glagol *be* i sadašnji particip glagola sa ugrađenim značenjem trajnosti.

2) Lingvisti uglavnom ne dele mišljenje kada je u pitanju dijahronijski razvoj progresivne forme u SvE. Jedna grupa gramatičara smatra da je SvE progresivni oblik , kao u *He was writing*, sasvim prirodno postao od StE konstrukcije

---

²⁹⁵ Za SrE konstrukciju *be* + sadašnji particip koristiće se i skraćeni oblik SrE *be* + V-*ing* .

²⁹⁶ Pregled distribucije SrE *be* + sadašnji particip u dijalektima preuzet je od Mustanoje (1960:585) , koji pronalazi jedan primer za ovu konstrukciju u istočnom dijalektu.

beon/wesan + sadašnji particip, kao u *He wæs writende* ²⁹⁷, dok druga grupa tvrdi da se progresiv razvio iz StE *beon* + predlog *on* + deverbativ²⁹⁸. Konačno, postoji i mišljenje da je SvE progresiv hibridna forma, nastala spajanjem dve prethodno pomenute forme u SrE periodu²⁹⁹.

Da pojasnimo, u StE je postojala konstrukcija kopulativnog glagola *beon/wesan* sa predlogom *on* koji je prethodio deverbativnoj imenici sa nastavkom **-ung/-ing** (*beon/wesan* + *on* + *-ung/-ing*), a koja je formalno i semantički bila slična konstrukciji StE *beon/wesan* + sadašnji particip (*beon/wesan* + V-*ende*). Obe konstrukcije se mogu predstaviti kao:

A *He wæs on huntunge* ('He was at hunting')

B *He wæs huntende* ('He was hunting')

Konstrukcija tipa A nije bila uobičajena u StE³⁰⁰. Na primer:

(295) ''ac gyrstandæg ic **wæs on huntunge**³⁰¹''

(='but yesterday I **was at hunting**')

U SrE periodu, na morfofonološkom kao i na sintaksičkom planu, obe konstrukcije su pretrpele promene. Do XIII veka sve deverbativne imenice muškog i ženskog roda svele su se na nastavak **-ing/-yng**, i počele su da razvijaju glagolske osobine, odnosno sposobnost da prihvate imensku frazu u akuzativu kao direktni objekat, i da budu modifikovane priložima koji najčešće stoje uz glagole. Tako ovi nominali u SrE postaju verbalne imenice, tzv. gerundi, kao u StE *huntunge* > SrE *hunting/huntyng*. S druge strane, kao što smo više

---

²⁹⁷ Mossé, 1938; V. de Gaaf, 1930; Sweet, 1966; Nickel, 1966; Scheffer, 1975; Mitchell, 1985.

²⁹⁸ Jespersen, 1905; Dal, 1952.

²⁹⁹ Jespersen, 1949; Visser, 1973.

³⁰⁰ Denison, 1993, 387; Akerlund, 1914, 323.

³⁰¹ *Ælfric's Colloquy*, 1.68.

puta pomenuli³⁰², StE sufiks sadašnjeg participa **-ende** je u ovom periodu već postao **-inde** u južnim dijalektima, finalno 'schwa' /ə/ se procesom jednačenja izgubilo, a sufiks **-ind** je u istom dijalektu u XV veku zamenjen sufiksom **-ing** pa je forma sadašnjeg participa glasila StE *huntende* > SrE *hunting*. Tako usled fonoloških promena u SrE dolazi do mešanja oblika sadašnjeg participa i gerunda, sada identičnih po formi, a navedena dva tipa StE konstrukcija (A) i (B), postaju u SrE veoma slične. Predlog *on*, koji se u konstrukciji tipa A u SrE često javlja kao *in* ili *an*, kao u *He wes an-slætting* ili *He was in hontyng*³⁰³, sa istim značenjem ('He was at hunting'), slabi u *a*, kao u *He was a-hunting*³⁰⁴. Ovakvo izmenjeni tipovi StE konstrukcija se u SrE mogu predstaviti kao:

A1 He was *on / in / at / a hunting / huntynge*.

B1 He was *huntynge / huntynge*.

Pretpostavka Vissera (1973:1095) i Jespersena (1949:168-9) je da je potom već redukovani predlog *a* ispred glagolske imenice elidovan u 'schwa' /ə/ da bi krajem SrE potpuno nestao, sjedinivši tako konstrukcije tipa A1 i B1 u jedan tip, današnji progresiv, SvE *be + V-ing*³⁰⁵. Ovaj proces 'amalgamacije'³⁰⁶, Jespersen (1949:169) smatra odgovornim za nagli porast učestalosti ove konstrukcije od XV veka i dalje, kao i za preciznije značenje koje je od tada počela da iskazuje.

U našoj analizi složićemo se sa Fischer (1992:253) da ovakav hronološki razvoj nije lako utvrditi na primerima iz korpusa jer je konstrukcija *be + on/a + glagolska imenica* bila retka u StE i SrE periodu. Ovo potvrđuje i Mossé (1938:127-8) primetivši da njena frekventnost raste tek u XVI veku, a

---

³⁰² Vidi poglavlje 3.2.

³⁰³ *Layamon's Brut*, 1847, l.1205.

³⁰⁴ Visser, 1973, 1095.

³⁰⁵ Visser (1973:1095) daje grafički prikaz spajanja ovih konstrukcija.

³⁰⁶ Jespersenov (1949:169) termin *amalgamation*.

Denison (1993:387) dodaje da redukovani predlog *a* ispred gerunda nije iščezao već ga i danas čuvaju pojedini dijalekti u SvE, kao u *What've you been a-doing*. U ovom radu prihvatamo mišljenje tradicionalne škole lingvista da je engleski progresiv ipak postao od StE participske konstrukcije *beon/wesan* + sadašnji particip u upotrebi predikativnog adjektivala sa inherentnim značenjem trajnosti mada sa dopunom da nijedan gramatički oblik ne stoji izolovan već da konstantno prima uticaje iz svog okruženja. Zato smatramo da su dešavanja na morfofonološkom planu u SrE svakako doprinela velikoj ekspanziji funkcija obe forme koje su se završavale sufiksom **-ing**, a to se potom odrazilo i na porast učestalosti konstrukcije *be* + *-ing*. Obzirom da sama pretpostavka ne pruža dokaze, neophodno je najpre dokazati frekventnost konstrukcije *be* + *on/a* + glagolska imenica u korpusu iz StE i SrE perioda, a potom je i na semantičkom planu uporediti sa konstrukcijom *be* + sadašnji particip da bi se utvrdila eventualna sličnost.

3) Kada je reč o uticaju drugih jezika na razvoj engleskog progresiva, opšte je prihvaćeno mišljenje³⁰⁷ da je na nastanak StE *beon/wesan* + sadašnji particip najviše uticala konstrukcija iz latinskog jezika *esse* + sadašnji particip. Pored latinskog, Nickel (1966:390) pominje i uticaj StE kopulativnih konstrukcija sa sadašnjim participom kao predikativnim adjektivalom ili apozitivom, kao i tzv. *nomina agentis*: *''Hence in literal translations the use of expanded form is strongly influenced by the system of Latin whereas in other cases it represents an idiomatic, native grammatical category. This ambivalence is one of the most striking characteristics of the Old English expanded form.''*

Neki gramatičari³⁰⁸ prednost daju keltskom uticaju, a drugi³⁰⁹ starofrancuskom, ali ovo su tek hipoteze bez dokumentovanih dokaza.

Iako se čini verovatnom pretpostavka da je latinski jezik imao velikog udela u nastajanju StE *beon/wesan* + sadašnji particip, jer taj uticaj se

---

³⁰⁷ Mossé, 1938; Raith, 1951; Nickel, 1966; Visser, 1973; Scheffer, 1975; Mitchell, 1985.

³⁰⁸ Dal, 1952.

³⁰⁹ V. de Gaaf, 1930; Mossé, 1938.

oseća i u SrE prevodima sa latinskog, ipak sami prevodi nisu uvek bili dosledni jer se forma *be* + sadašnji particip koristila ne samo za prevod progresivnih već i prostih glagolskih oblika u latinskom. Zaključićemo, slično Nickelu (1966:390), da je StE *beon* + sadašnji particip delimično bila autohtona konstrukcija ali jednim delom konsolidovana sličnom konstrukcijom iz latinskog jezika³¹⁰.

3.3.2.1.2. FORMA SrE KONSTRUKCIJE *BE* + SADAŠNJI PARTICIP

U StE konstrukciji sadašnji particip (*V-ende*) je bio vezan za kopulativne glagole *beon*, *wesan* i sporadično *weorþan* kao imenski deo predikata i odnosio se na sadašnjost, kao u *is yrnende* ('is running') ili prošlost, kao u *wæs feohtende* ('was fighting'). U ranom SrE sufiks **-ende** pretrpeo je promene i ubrzo se sveo na **-ing**, zadržavši alomorfne varijacije, poput: **-end(e)**, **-ind(e)**, **-and(e)**, **-ing(e)**, **-yng(e)**, **a(u)nt**. Glagoli *beon* i *wesan* stopili su se u jedinstveni glagol *be*, koji je ostao najfrekventnija SrE kopula, ali je postao i značajan pomoćni glagol, a to je funkcija koja je upravo i proistekla iz njegove upotrebe kao glagola nepotpune predikacije. Glagol *weorþan* je tokom SrE perioda nestao iz jezika mada se povremeno sreće sve do ranog XIX veka³¹¹. Primeri za SrE *be* + sadašnji particip kada se odnosi na sadašnjost i prošlost su:

(296) '' The sayd kynge Alymodes **is** alwaye **kepyng** his siege
before her cyte of Tourmaday³¹²''

(='The said king Alymodes **is** still **keeping** [up] his siege
of her city of Tourmaday')

---

³¹⁰ O uticaju latinskog na StE *beon* + sadašnji particip vidi poglavlje 2.4.2.1.

³¹¹ Curme, 1931, 28.

³¹² *Caxton's Blanchardyn and Eglantine*, xxxiv, 129, 1.12.

(297) ''And he **was techynge** eureydai in the temple³¹³''

(='And he **was teaching / taught** every day in the temple')

Do XIV veka već se pod dejstvom analogije sadašnji particip javlja i u progresivnim perfekatskim oblicima, perfektu i pluskvamperfektu, ali njihova frekventnost raste tek od XVI veka³¹⁴. Prvi nedvosmisleni primer zabeležen je u Čoserovim (Geoffrey Chaucer) *Kenterberijskim pričama* (298) ali i u anonimnoj istorijsko-religioznoj poemi *Cursor Mundi* iz ranog XIV veka (299), gde takođe nalazimo i primer za prošli perfektivni progresiv (300):

(298) ''We **han ben waitynge** al this fourtenyght³¹⁵''

(='We **have been waiting** all this fortnight')

(299) ''if Bi parischen in sin lang **has ligand bene**³¹⁶''

(='if your parishioner **has long been lying** in sin')

(300) ''pof he thre dais **had fastand bene**
O mete and drinc³¹⁷''

(='for three days he **had been fasting**
without food or drink')

Do kraja SrE perioda progresivni oblici analoški su se proširili i na futur što je bilo u skladu sa tendencijom da se u okviru glagolskog sistema uspostavi potpuna simetričnost. SrE *be* + sadašnji particip pojavljuje se sa glagolom *shall (should)* i retko *will (would)*, kao npr.:

---

³¹³ *The Gospel of Luke*, 19, 1.47.

³¹⁴ Mustanoja, 1960, 590-1.

³¹⁵ Chaucer, *CT, The Knight's Tale*, 1.929.

³¹⁶ *Cursor Mundi*, 1.26292.

³¹⁷ *Ibid.*, ll.5256-7.

(301) ''thou **shalt be hauynge** power on ten citees³¹⁸''

(='you **shall be having** power in ten cities')

(302) ''but allwey he **wol be shotynge**, or **castynge** dartes,

and glad for to se batayles...³¹⁹''

(='but always he **will be shooting** or **throwing** spears,

and glad to see battles...')

(303) ''Þat heo **wolden**...faren into Flandre and **beo** þer **wuniende**³²⁰''

(='that they would... go to Flanders and **be** there **dwelling** /

be staying there')

Izraz '*be going to*' koji se u SvE koristio da iskaže značenje budućnosti odnosno značenje namere za budućnost i budućnost u prošlosti, prvi put se pojavljuje krajem XV veka³²¹. Na primer:

(304) ''thys onhappy sowle...**was goyng to** be broughte into helle³²²''

(='this unhappy soul...**was going to** be brought into hell')

Konstrukcija paralelna sa SrE *be* + sadašnji particip koja je takođe isticala značenje trajnosti bila je *go* + sadašnji particip. U ovoj perifrastičnoj konstrukciji leksičko značenje finitnog glagola *go* je u potpunosti izbledelo što je glagol *go* svelo na pomoćni, pa je stojeći uz sadašnji particip glagola kretanja a kasnije i drugih glagola, izražavao značenje trajnosti ili iterativnosti slično SrE

---

³¹⁸ *The Gospel of Luke*, 19, 1.17.

³¹⁹ Denison, 1993, 375.

³²⁰ *Layamon's Brut*, 1847, 1.3782.

³²¹ Mustanoja, 1960, 592.

³²² Ibid.

be + sadašnji particip, npr. SrE *He is ridyng* ≈ SrE *He goth ridyng*. Ova perifraza *go* + sadašnji particip imala je deskriptivnu snagu i po rečima Mustanoje (1960:558) ”*strengthened the position of the be + -ing periphrasis.*”

Na primer:

(305) ”Cesar **wende** in Flandres lond **wandrenge** bi see strond³²³”

(=’Cesar **went** to Flanders land **travelling** on the seashore’)

(306) ”**Goth** in the chambre **romynge** to and fro

And to hymself **compleynyng** of his wo³²⁴”

(=’**Goes** in the chamber **roaming** to and fro

And to himself **lamenting** his woe’)

(307) “For now **gooth** he ful faste **ymaginyng**³²⁵”

(=’For now he **goes** very fast **imagining**’)

Na samom kraju XVIII veka progresivni oblici šire se i na pasiv mada delimično, obzirom da su bili ograničeni samo na pasiv prezenta i preterita. Međutim, postojala je u XIV veku konstrukcija poput SvE *The house is building* koja je po formi bila aktivna ali je semantički bila slična pasivu³²⁶ :

(308) “men quen Þai Þam coms to scriue,

Þat Þere **er** dedis **doand** neu³²⁷”

(=’people that when they come to be shriven,

the deeds **are being done** there again’)

---

³²³ *Layamon’s Brut*, 1847, 1.309.

³²⁴ Chaucer, *CT, The Knight’s Tale*, ll.1071-2.

³²⁵ *Ibid.*, *The Clerk’s Tale*, 1.598.

³²⁶ Za ovu konstrukciju Visser (1973:1872) koristi naziv *passival*, a Strang (1970:441) *covert passive*.

³²⁷ *Cursor Mundi*, ll.26811-12.

Ovoj konstrukciji smatra se da je prethodila SrE *be + in/a + gerund*, npr. SrE *The house is in building/ a-building*³²⁸, kao u (309), dok su primeri u StE veoma retki³²⁹, kao u (310):

(309) ”and he ordeynede þat everiche man schulde stonde

while þe gospel **is in redynge**³³⁰”

(=’and he ordered that each and every man should stand

while the gospel **is in [the process] of reading/**

is being read’)

(310) “Nu ic wille æfter þysum areccan hu þæs mynstres

gesetnysse **healdende wæs**³³¹”

(=’Now I wish to tell after this how that minster’s

ordinance **was held**’)

Iako je frekventnost oblika progresiva u SrE (*be + sadašnji particip*) konstantno rasla, oni su ipak do XV veka ostali retki, a njihovo značenje ponekad dvosmisleno, i tek će od XVII veka početi da se koriste sa izvesnom sistematičnošću.

---

³²⁸ Vidi poglavlje 3.3.2.1.1.

³²⁹ Mitchell (1976:385-9) tvrdi da ova aktivna konstrukcija sa značenjem pasivnosti nije postojala u staroengleskom.

³³⁰ CHEL, 1992, 256.

³³¹ *Lives of Saints*, 1907, 23, 1.109.

3.3.2.1.3. FUNKCIJE SrE *BE* + SADAŠNJI PARTICIP

StE konstrukcija *beon/wesan* + sadašnji particip (*beon/wesan* + *V-ende*) ,videli smo³³², nije bila ekvivalentna savremenom analitičkom glagolskom obliku sa trajnim aspektom, ali je po formi i pojedinim značenjima koja je implicirala predstavljala početak razvojne faze SvE progresiva. Međutim, formalna sličnost ove konstrukcije i sa drugim oblicima, deverbativnom imenicom, predikativnim adjektivalom i apozitivnim participom, unosila je dodatnu zabunu.

U SrE periodu forma StE *beon/wesan* + *V-ende* izmenjena je u *be* + *V-inge* , perifrastičnu konstrukciju sa sadašnjim participom i sada već pomoćnim glagolom *be* , približivši se tako još više progresivu u SvE. Ipak, ni u SrE periodu nije uvek jasno da li je u ovoj konstrukciji sadašnji particip adjektival (311), apozitiv (312) ili poseduje verbalne karakteristike izražavajući progresivnost radnje (313). To se može videti u:

(311) ''What ladyes fairest **been** or best **daunsynge**³³³''

(='What ladies **are** fairest or best [**in**] **dancing**')

(312) ''Heere **is** the queene of Fayerye,

With harpe and pipe and symphonye,

Dwellynge in this place³³⁴''

(='Here **is** the queen of Fairyland,

With harp and pipe and hurdy-gurdy,

Dwelling in this place')

---

³³² Poglavlje 2.4.2.1.

³³³ Chaucer, *CT, The Knight's Tale*, l.2201

³³⁴ *Ibid.*, *Sir Thopas' Tale*, ll.814-16.

(313) ''whan the enemyes **weren** ferr **pursuyng** the chace³³⁵''

(='when the enemies were far pursuing the chase')

Verbalni karakter sadašnjeg participa u pojedinim slučajevima mogao je da potvrdi test glagolskog statusa koji, između ostalog, obuhvata test komplementacije i test supstitucije³³⁶. Glagolsku prirodu SrE sadašnjeg participa u perifrazi *be* + sadašnji particip, kao i u StE, moglo je da potvrdi prisustvo direktnog objekta kao njegovog objekatskog komplementa. U primeru (314) NP '*sum tydyng*' predstavlja objekat sadašnjeg participa:

(314) ''Ely sette hym...yn a chayre, and **was**

herkenyng fro þe batayle sum tydyng³³⁷''

(='Ely placed himself...in a chair, and **was**

listening for some news of the battle')

Test supstitucije takođe ukazuje na glagolsku osobinu ove perifraze tako što je u primeru (315) '*schul ben etynge & drynkyng*' u istoj rečenici zamenjeno oblikom '*diden*' ('did'). Ovaj primer pokazuje i test koordinacije na delu:

(315) ''Þei trowen þat after hire deth þei **schul ben etynge &**

drynkyng in þat oþer world...as þei **diden** here³³⁸''

(='they believe that after their death they **shall be eating and**

drinking in the other world...as they **did** here')

SrE konstrukcija *be* + sadašnji particip često je implicirala nesvršenost radnje jer je sadašnji particip pojedinih glagola unosio u nju konotaciju trajnosti radnje koju je izražavao. Međutim, ovo značenje trajnosti nije bilo primarno budući da je upotreba ove perifraze, slično kao u StE, bila

---

³³⁵ *Mandeville's Travels*, 1900, 148, l.23.

³³⁶ Detaljan prikaz testova adjektivalnog i verbalnog statusa daje Denison (1993:373-9).

³³⁷ Denison, 1993, 374.

³³⁸ *Ibid.*, 377.

opciona, i u mnogim slučajevima je imala tek deskriptivno ili emfatično značenje, čineći dati iskaz živopisnijim, dinamičnijim i samim tim zanimljivijim. Ova deskriptivnost se naročito ogledala u perifrazama koje su u svom sastavu imale sadašnji particip glagola kretanja i mirovanja. Na primer:

(316) ''For now **is** gode Gawayn **goande** ry3t here³³⁹''

(='For now **is** good Gawayn **going** right here')

(317) ''That al this ground on which we **been ridyng**³⁴⁰''

(='That all this ground on which we **are riding**')

(318) ''Ther is also ful many another thing

That **is** unto oure craft **apertenyng**³⁴¹''

(='There is also very many another thing

That **pertains** unto our craft')

Primer (318) pokazuje da ova perifraza nema trajni aspekt i da predstavlja stilističku varijantu prostog oblika bez promene u značenju. Ovo potvrđuje i primer (319) gde se analitički i prosti glagolski oblik pojavljuju u koordinaciji u istoj rečenici:

(319) ''The sayd kynge Alymodes **is** alwaye **kepyng** his siege before

her cyte of Tourmaday, **& wasteth & distroyeth** al the contrey³⁴²''

(='The said king Alymodes **is** still **keeping [up]** his siege of

her city of Tourmaday, and **wastes** and **destroys** all the country')

---

³³⁹ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.2214.

³⁴⁰ Chaucer, *CT, The Canon's Yeoman's Prologue*, l.623.

³⁴¹ Chaucer, *CT, The Canon's Yeoman's Tale*, ll.784-5.

³⁴² *Caxton's Blanchardyn and Eglantine*, xxxiv, 129, l.12-13.

Suprotno savremenom progresivu, SrE perifraza *be* + sadašnji particip označava i tvrdnju opšteg karaktera ili opšte istine i tada se ponekad javlja sa statičnim glagolima. Ova upotreba u SvE vezana je za tzv. bezvremeni prezent³⁴³. Naredni primer prikazuje ovu upotrebu iako glagol *'fighten'* nije statičan:

(320) “Arestotil sais þat þe bees **are feghtande** agaynes hym þat

will drawe þaire hony fra thaym³⁴⁴”

(= 'Aristotle says that the bees **fight** against those that

draw their honey from them')

Verbalni karakter i značenje progresivnosti naglašavala je upotreba adverbijala i adverbijalnih fraza. Naime, prisustvo adverbijalnih adjunkta za vreme uz perifrazu *be* + sadašnji particip, često je bilo presudno za razumevanje njenog značenja. Ova klasa adverbijala obuhvata adjunkte stalne frekvencije, kao što su *ay, always, ever, evermore, all the time, all (the) day, all the while* i sl. Na primer:

(321) “**Syngynge he was, or floytynge, al the day,**

He was as fressh as is the month of May³⁴⁵”

(= '**Singing he was, or fluting, all the day,**

He was as fresh as is the month of May')

(322) “Ther was a monk...that **ever in oon was drawing** to that place³⁴⁶”

(= 'There was a monk...who **continually was drawing** to that place')

---

³⁴³ Termin pozajmljen od Đorđević (1996:334).

³⁴⁴ CHEL, 1992, 255.

³⁴⁵ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.91-2.

³⁴⁶ Chaucer, *CT, The Shipman's Tale*, ll.25-7.

(323) ''The water **is euermore boyllynge** for the gret hete³⁴⁷''

(='The water **is for ever boiling** because of the great heat')

U formi preterita ili istorijskog prezenta SrE *be* + sadašnji particip je imala konotaciju ograničenog trajanja određenih okolnosti i označavala je istovremenost ili delimičnu istovremenost dve radnje. Tada je često jedna radnja služila kao okvir ('frame-time³⁴⁸') drugoj radnji:

(324) ''**As** Canacee **was pleyyng** in hir walk,

Ther sat a faucon over hire heed ful hye³⁴⁹''

(='**As** Canacee **was amusing** herself in her walk,

There sat a falcon over her head full high')

(325) ''he speke with wemen which **were mylkand** kye³⁵⁰''

(='he spoke with women who **were milking** cows')

Usko povezano sa idejom trajnosti je i značenje iterativnosti kada SrE *be* + sadašnji particip implicira kontinualnost odnosno ponavljanje radnje. Povremeno ovaj iterativni aspekt naglašava prisustvo adverbijala poput *often*, *continually*, *ever*, kao i glagoli *will* i *would*:

(326) ''Demetrius, which **ofte** aboute **ridende was**,

stod that time oute³⁵¹''

(='Demetrius, who **was often riding** about,

stood that time out')

---

³⁴⁷ *Mandeville's Travels*, 1900, 96, l.11.

³⁴⁸ Jespersenov termin (1949:178-180).

³⁴⁹ Chaucer, *CT, The Squire's Tale*, ll.410-11.

³⁵⁰ Mustanoja, 1960, 594.

³⁵¹ *Ibid.*, 595.

(327) ''And þat alle manere of melody of musyk and of
 mynstralsy,...**war continuely** þare-in **sownand**³⁵²''
 (= 'and that all kinds of music melodies and
 minstrelsy,...**were continually sounding** in there')

Navedeni primeri funkcija upućuju na zaključak da SrE konstrukcija *be* + sadašnji particip, slično StE *beon/wesan* + *V-ende*, nije u potpunosti bila ekvivalentna progresivu u savremenom engleskom jeziku. Primarna funkcija ove perifraze bila je da svojom formom pripovedanje učini koloritnim i dinamičnim pa se prvenstveno koristila kao stilski deskriptivni izraz prostog glagolskog oblika bez pravog značenja trajnosti radnje. Osim toga, nejasno određene funkcije kao i nedosledna i neobavezna upotreba SrE *be* + sadašnji particip udaljile su ovu perifrazu od progresiva u SvE.

S druge strane, na planu forme, usled morfofonolških promena, SrE sadašnji particip je izgubio pridevsku fleksiju i čvršće se vezao za glagol *be* koji je u SrE periodu dobio status pomoćnog glagola. Na taj način, za razliku od StE *beon/wesan* + *V-ende* u kojoj je sadašnji particip u ranoj etapi razvoja bio flektivni oblik u funkciji adjektivala i nezavisni rečenični konstituent, u SrE je postao deo perifrastične konstrukcije, čija se distribucija u engleskim dijalektima ustalila krajem XV veka.

Na planu sintakse, videli smo, u mnogim slučajevima jasno se oseća progresivnost radnje izražene SrE sadašnjim participom. Jedan od razloga je inherentna ideja trajnosti sadašnjeg participa izvedenog prevashodno od glagola kretanja i mirovanja, a kasnije i tranzitivnih glagola. Primećujemo, takođe, da SrE perifraza *be* + sadašnji particip izražava čitavu lepezu značenja nesvršene radnje uključujući aspekte trajnosti, kontinualnosti i iterativnosti radnje iz kog razloga je ovaj oblik potencijalno mogao da se stavi u opoziciju sa prostim glagolskim oblikom i na taj način konstituiše vid kao nezavisnu gramatičku kategoriju. Ovo upućuje na zaključak da je proces gramatikalizacije, koji je

---

³⁵² R.Rolle, *The Pricke of Conscience*, 7, ll.8913-16.

započet u StE, nezaustavljivo delovao u SrE da bi do 1700. godine³⁵³ konstrukcija *be* + sadašnji particip postala pokazatelj aspekta trajnosti uprkos činjenici da njene funkcije još uvek nisu bile postojane.

SrE period predstavlja značajnu epohu u istoriji razvoja progresiva jer je većina značenja, osnovnih i pomerenih, koje izražava progresiv u SvE, nesumnjivo bila prisutna u SrE. Sistem progresivnih oblika i njihovih funkcija kakav danas poznajemo uspostavljen je tek u XIX veku.

3.3.3. SrE SADAŠNJI PARTICIP KAO NOMINAL

Sadašnji particip je još od StE imao funkciju deadjektivnog nominala, kada je ovaj oblik bilo teško razlikovati od deverbativnih imenica, tzv. *nomina agentis*³⁵⁴ koje su se završavale sufiksom **-end** i označavale vršioca radnje, npr. StE *scieppend* ('creator'). Sa nestankom padežne fleksije u SrE ovaj oblik se formalno izjednačio sa sadašnjim participom, ali se razlikovao po značenju.

U nominalnoj funkciji SrE sadašnji particip kao i ranije označava imenice koje pokazuju osobine ljudi pri čemu može da se odnosi na celu klasu (328), (329), (330) ili na određenu grupu i broj ljudi (331) i (332). U slučaju da se odnosi samo na jednu osobu, kao u ''*Jhesu...my comfortyn*³⁵⁵'' ('Jesus...my comforter'), tada je u pitanju deverbativna imenica a ne sadašnji particip.

---

³⁵³ Vidi Strang (1970:429).

³⁵⁴ Vidi poglavlje 2.4.3.

³⁵⁵ Visser, 1973, ii, 1110.

Participu kao deadjektivnom nominalu u SvE prethodi određeni član dok se u SrE on često izostavlja. U narednim primerima primećujemo da član uglavnom stoji uz particip koji ima opšte značenje i nosi stariji sufiks, **-and**. Obe upotrebe pokazuju sledeći primeri:

(328) ''Grete brynnynge of **þe sufferand** here es sene³⁵⁶'

(='Great burning of **the suffering** here is seen')

(329) ''**þe mistruand** he tok to teche³⁵⁷'

(='**The mistrusting** he took to teach')

(330) ''**þe standand** fall, **þe falland** rise³⁵⁸'

(='**The standing** fall, **the falling** rise')

(331) ''**þai** sall be shynand as the sun, that now semes **outkastynge**³⁵⁹'

(='**Those** will be shining as the sun, that now seem **outcasts**')

(332) ''Jhesus...kest out of the temple alle **sellynge** and **byinge**³⁶⁰'

(='Jesus...cast out of the temple **all [those] selling** and **buying**')

Sadašnji particip u supstantalnoj funkciji javlja se i danas, u savremenom jeziku, ali je ova njegova upotreba kroz istoriju bila marginalna budući da je sadašnji particip prvenstveno adjektivno-verbalni oblik.

---

³⁵⁶ R.Rolle, *Psalter*, 1884, 11, 1.24.

³⁵⁷ Visser, 1973, ii, 1110.

³⁵⁸ Ibid.

³⁵⁹ R.Rolle, *Psalter*, 1884, 46, 1.4.

³⁶⁰ *The Gospel of Matthew*, 21, 1.12.

3.4. SINTAKSIČKE FUNKCIJE SrE PROŠLOG PARTICIPA

Promene velikih razmera na sva tri nivoa, fonetskom, morfološkom i sintaksičkom, koje su u SrE redukovale i pojednostavile morfološki sistem i uslovile prelazak iz sintetičke u analitičku strukturu jezika, omogućile su dalju ekspanziju sintaksičkih funkcija prošlog participa. Kao formalno pojednostavljen i nepromenljiv oblik SrE prošli particip je sve više razvijao glagolski karakter mada je i dalje posedovao adjektivne i druge osobine. U ovom periodu verbalna priroda SrE prošlog participa ogleda se u činjenici da je sa pomoćnim glagolima konstituisao analitičke pasivne i perfektivne forme među kojima su i nove strukture predloškog i indirektnog pasiva. U ovim perifrazama svojim aspekatskim značenjem SrE prošli particip uticao je na razvoj glagolske kategorije stanja.

Paralelno sa prethodnim poglavljima, daćemo pregled sintaksičkih funkcija SrE prošlog participa kao adjektivala, verbala i nominala, analiziraćemo ovaj oblik kao konstituent u perifrastičnim konstrukcijama pasiva i perfekta, a razmotrićemo i upotrebe SrE apozitivnog i apsolutnog participa.

3.4.1. SrE PROŠLI PARTICIP KAO ADJEKTIVAL

Adjektivna strana SrE prošlog participa postepeno je uzimala pred njegovim brojnim nadolazećim glagolskim osobinama. Budući nepromenljiv, ovaj oblik prestao je da obeležava kategorije roda, broja i padeža koje je imao u ranoj etapi razvoja. Međutim, i u ovom periodu SrE prošli particip poseduje sintaksičke osobine prideva kao što su mogućnost komparacije, u primerima

---

learneder writer ('more learned writer') i *the learnedst ladie* ('the most learned lady'), afiksacije, kao u *blessidly* ('blessedly'), i modifikacije prilogom *very*, npr. *verry valewed* ('very valued').

Kao adjektivni, SrE prošli particip upotrebljava se atributivno i predikativno i izražava kvalitet koji je rezultat glagolske radnje.

3.4.1.1. ATRIBUTIVNA UPOTREBA SrE PROŠLOG PARTICIPA

U atributivnoj upotrebi SrE prošli particip pokazuje relativno visoku frekventnost kao i u StE periodu³⁶¹. Ovaj oblik izveden od tranzitivnog glagola mogao je da modifikuje imenicu ili imensku frazu najčešće u prepoziciji. Tada je do izražaja dolazila njegova ne samo pridevska već i glagolska strana jer se imenica koju je opisivao smatrala objektom radnje iskazane participom. Ova upotreba je kasnije postala arhaična, kao npr. u *the aforesaid Mr. Jones*. Upotrebu SrE prošlog participa kao nominalnog premodifikatora ilustruju sledeći primeri:

(333) "Of smale houndes hadde she that she fedde

With **rosted flessch**, or milk and wastel-breed³⁶²"

(='She had some small hounds that she fed

With **roasted meat**, or milk and fine white bread')

(334) "Boþe þat on & þat oþer, myn **honoured ladye**³⁶³"

(='Both to her and to the other, my **honoured ladies**')

---

³⁶¹ Irvine, 1929, 23-4.

³⁶² Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.146-7.

³⁶³ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.2412.

(335) ''Ne no man shal unto his felawe ryde
 But o cours with a sharpe **ygrounde spere**³⁶⁴''
 (= 'And no man shall ride at his opponent
 More than one course with a sharply **honed spear**')

(336) "As **bornyst syluer** þe lef onslydeȝ,
 Ðat þike con trylle on vch a tynde³⁶⁵''
 (= 'The leaves did as **burnished silver** slide,
 That thick upon twigs there trembling grew')

SrE prošli particip neprelaznih glagola koji je implicirao dinamično značenje takođe se mogao naći u ulozi modifikatora imenice kojoj je prethodio, ali su primeri ovih glagola u SrE retki:

(337) "He was also a **lerned man**, a clerk³⁶⁶''
 (= 'He was also a **learned man**, a clerk')

(338) "This **dronke Millere** spak ful soone ageyn³⁶⁷''
 (= 'This **drunken Miller** spoke very quickly in reply')

Prenominalni SrE prošli particip često su modifikovali prilozima i pridevima u ulozi priloga, kao u prethodnom primeru (335), koji su stajali u prepoziciji u odnosu na particip. Na primer:

(339) ''A **bettre envyned man** was nowher noon³⁶⁸''
 (= 'Nowhere was there any **man better stocked** with wine')

---

³⁶⁴ Chaucer, *CT, The Knight's Tale*, ll.2548-9.

³⁶⁵ *Pearl*, 1907, ll.77-8.

³⁶⁶ Chaucer, *CT, The General prologue*, l.480.

³⁶⁷ *Ibid.*, *The Miller's Prologue*, l.3150.

³⁶⁸ *Ibid.*, *The General prologue*, l.342.

(340) ”**Gold-hewen helmes**, coats of mail, cote-armures³⁶⁹”

(=’**Gold-colored helms**, coats of mail, tunics with heraldic devices’)

SrE prošli particip je, kao i u StE, mogao da stoji i iza nominala kojeg modifikuje. Ova postnominalna pozicija prošlog participa bila je uobičajena u aliterativnoj poeziji i imala je stilsku vrednost ali su ponekad primeri bili dvosmisleni zbog apozitivne upotrebe participa. SrE prošli particip kao postnominalni modifikator stoji u sledećim primerima:

(341) ”Of fustian he wered a **gypon**

Al **bismoterred** with his habergeon³⁷⁰”

(=’He wore a **tunic** of coarse cloth

All **stained [with rust]** by his coat of mail’)

(342) ”And on that oother syde a gay **daggere**

Harneised wel and sharp as point of spere³⁷¹”

(=’And on that other side an elegant **dagger**

Well ornamented and sharp as the point of a spear’)

(343) “So mony **pynakle payntet** wat3 poudred ay quere³⁷²”

(=’So many a **painted pinnacle** was peppered about’)

U postpoziciji SrE prošli particip uvek je bio naglašen. Kao atributivni adjektival u SvE, prošli particip može da stoji ispred i iza nominala koga modifikuje.

---

³⁶⁹ Ibid., *The Knight’s Tale*, l.2500.

³⁷⁰ Ibid., *The General prologue*, ll.75-6.

³⁷¹ Ibid., ll.113-14.

³⁷² *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.800.

3.4.1.2.PREDIKATIVNA UPOTREBA SrE PROŠLOG PARTICIPA

Kao predikativni adjektival StE prošli particip je posedovao prvenstveno pridevske osobine, i sa kopulativnim glagolima *beon, wesan, i weorPan* javljao se u funkciji komplementa subjektu.

SrE prošli particip je u konstrukciji sa glagolom *be(n)* ('be') u pojedinim slučajevima zadržao pridevske osobine koje se ogledaju u mogućnosti koordinacije prošlog participa sa pridevima, njihovom modifikovanju prilozima za prideve, i u derivaciji iz glagola sa statičnim značenjem. S druge strane, SrE prošli particip je bio čvršće vezan za glagol *be* koji je u međuvremenu prerastao u pomoćni glagol, te je sa njim formirao perifrastičnu pasivnu konstrukciju. Takva pasivna perifraza bila je odraz verbalnog karaktera SrE prošlog participa pa će o njoj biti više reči u poglavlju 3.4.2.1. U predikativnoj upotrebi, kao u StE, SrE prošli particip je služio kao objekatski komplement nekoliko klasa glagola.

3.4.1.2.1. SrE PROŠLI PARTICIP KAO DIREKTNI OBJEKAT

Prošli particip je i u SrE vršio funkciju objekatske dopune finitnim glagolima, ali lični glagoli koji su ga prihvatili nisu bili brojni. Glavni predstavnici su:

- a) perceptivni glagoli
- b) kauzalni glagoli
- c) glagoli kretanja
- d) glagoli mirovanja

Pomenućemo i druge glagole koji su prihvatili SrE prošli particip kao dopunu,

---

a koji ne pripadaju datim glagolskim grupama.

Sa glagolima percepcije , npr. *see, hear, find, feel* i glagolima kauzalnosti, kao *let, make, cause*, prošli particip je gradio, kao i u StE, konstrukciju akuzativ sa participom (AcP), po analogiji sa sličnom infinitivnom konstrukcijom. Particip je ovde, tipično, adjektival u funkciji komplementa objektu ličnog glagola. U ovoj upotrebi, SrE prošli particip je, za razliku od StE, počeo da se udružuje i sa glagolima pozicije, kao *put*, i sa glagolima slanja, kao *bring*³⁷³. Sledeći primeri prikazuju AcP-konstrukciju sa SrE prošlim participom:

(344) ''She wolde wepe, if that she **saugh a mous**

Kaught in a trappe, if it were deed or bledde³⁷⁴''

(='She would weep, if she **saw a mouse**

Caught in a trap, if it were dead or bled')

(345) ''He sette nat his benefice to hyre

And **leet his sheep encombred** in the myre³⁷⁵''

(='He did not rent out his benefice

And **leave his sheep encumbered** in the mire')

(346) ''Whan ðei han eten ðei **putten hire dissches unwasschen**

into the pot³⁷⁶''

(='When they had eaten they **put their dishes unwashed**

into the pot')

---

³⁷³ Beth Levin (1993) daje detaljnu klasifikaciju više od 3000 glagola u engleskom jeziku.

³⁷⁴ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.144-5.

³⁷⁵ *Ibid.*, ll.507-8.

³⁷⁶ *Mandeville's Travels*, 1900, 165, l.27.

(347) ''And **bringuth him...faste i-bounde** to me³⁷⁷''

(='And **brings him... fast-bound** to me')

Glagoli kretanja i mirovanja su od najranijeg perioda u razvitku engleskog jezika prihvatili za komplemente *bare*-infinitiv, sadašnji particip i prošli particip. U SrE periodu, prošli particip je bio semantički čvrsto vezan za glagole mirovanja, kao npr. *sit, lie, stand, live, dwell*, upravo zbog njihovog inherentnog značenja statičnosti. Sa ovom grupom glagola prošli particip je označavao stanje kao posledicu prethodno završene radnje, pri čemu je prava priroda participa dolazila do punog izražaja. Na primer:

(348) ''His table dormant in his halle always

Stood redy **covered** al the longe day³⁷⁸''

(='In his hall his dining table always

Stood covered [with table cloth] and ready all the long day')

(349) ''Thus **stant** this lady **justefied**³⁷⁹''

(='Thus this lady **stands justified**')

(350) ''there **lay** an armed knyght **bounden**³⁸⁰''

(='An armed knight **lay bound** there')

(351) ''Ich **dwelled trubled**³⁸¹''

(='I **dwelled / lived troubled**')

---

³⁷⁷ Visser, 1973, 1249.

³⁷⁸ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.353-4.

³⁷⁹ Gower, *Confessio Amantis*, 1857, III, 1.317.

³⁸⁰ Malory, *Morte D'Arthur*, 1889, 193, 1.19.

³⁸¹ Visser, 1973, 1249.

SrE prošli particip je ovu upotrebu proširio i na glagole pozicije, npr. *hang*, kada je izražavao slično značenje:

(352) ''Ful many a bow **y-broke heng** on the wall³⁸²''

(='Great many bows **hung broken** on the wall')

U konstrukcijama sa glagolima mirovanja i glagolima pozicije SrE prošli particip je još uvek predikativni adjektival sa izraženim pridevskim osobinama. U pojedinim slučajevima, naročito kada stoji direktno uz lični glagol kao u (348) i (351), stiče se utisak da particip prenosi verbalnu ideju. Međutim, ove konstrukcije se i pored velike ekspresivnosti pasivnog značenja i oslabljenog leksičkog značenja glagola mirovanja i glagola pozicije ipak ne mogu smatrati pasivnim perifrazama obzirom da ovi lični glagoli nisu bili semantički potpuno transparentni. SrE prošli particip nije bio frekventan sa glagolima kretanja i uglavnom se udruživao sa glagolom *go*. U SrE periodu pojavila se konstrukcija sa glagolom *go*, predlogom *a* i oblikom nalik na prošli particip, npr. *to goon a begged* (SrE *go a-begging*). Visser (1973:1248) smatra da predlog *a* potiče od oslabljenog StE predloga *on* koji je nekada stajao sa glagolom *go*, a ispred deverbativnih imenica sa nastavkom -ađ i -eþ/ -eđ, npr. *faređ on hunteþ* ('go on hunting'). Slično SrE *be + a + gerund*, ova fraza je izražavala ideju trajnosti:

(353) ''But forth she wole, er any day be dawed,

To shewe hir skin, and **goon a-caterwawed**³⁸³''

(='But forth she will [go], before any day be dawned,

To show her skin and **go caterwauling**')

(354) ''Though that hir soules **goon a-blakeberyed**!³⁸⁴''

(='Though their souls **go picking blackberries!**')

---

³⁸² Chaucer, RC, 2008, *The Parliament of Fowles*, 1.282.

³⁸³ Chaucer, CT, *The Wife of Bath's Prologue*, ll.353-4.

³⁸⁴ Chaucer, CT, *The Pardoner's Prologue*, 1.406.

Paralelno u SrE postojala je i konstrukcija *go* + prošli particip u kojoj je semantički prazan glagol *go* sa prošlim participom glagola kretanja formirao perifrazu sa progresivnim aspektom, kao u:

(355) 'His felawe **was go walked** into toun³⁸⁵'

(='His fellow **went walking** into town')

(356) 'I **was go walked** fro my tree

And as I wente, ther cam by me a whelp³⁸⁶'

(='I **was walking away** from my tree

and as I went, there came near me a puppy')

Prošli particip je u navedenim primerima '*was go walked*' imao pomeno značenje i prenosio je verbalno značenje progresiva. U pojedinim slučajevima sa glagolom *go* prošli particip je vršio funkciju predikativnog adjektivala pokazujući promenu stanja ili osobine kao rezultat radnje izražene glagolom *go*:

(357) 'he **wente away alle forlore**³⁸⁷'

(='he **went away all forlorn**')

---

³⁸⁵ Chaucer, *CT, The Summoner's Tale*, l.1778.

³⁸⁶ Chaucer, *RC, The Book of the Duchess*, ll.387-8.

³⁸⁷ Visser, 1973, 1249.

3.4.2. SrE PROŠLI PARTICIP KAO VERBAL

Verbalno-adjektivalni status prošlog participa u ranim etapama jezičkog razvoja manje je jasan nego danas jer se često ne može napraviti oštra razlika između prošlog participa kao verbala i adjektivalnog participa. U StE periodu prošli particip prelaznih glagola kao oblik sa pasivnom konotacijom javljao se u konstrukciji sa subjektom i kopulativnim glagolima koja je bila formalno slična pasivu u SvE ali nije imala sve semantičke odlike. StE prošli particip u ovoj konstrukciji nije konstituisao stanje kao gramatičku kategoriju obzirom da nijedna od StE kopula nije predstavljala pomoćni glagol, pa su tako kod ovog oblika preovladavale osobine prideva.

U SrE periodu, pretpostavka je da su promena statusa leksičkog glagola *be* u pomoćni i gubljenje pridevske fleksije uticali na to da prošli particip postane nepromenljiv oblik sa dominantim glagolskim osobinama i da zajedno sa glagolom *be* formira analitički oblik pasiva. Tokom SrE perioda, usled promene reda reči i jednačenja padežnih nastavaka stvorili su se i uslovi za nastanak dve nove pasivne konstrukcije, tzv. indirektni i predložki pasiv. S druge strane, iz funkcije StE prošlog participa kao komplementa objektu glagola *habban* ('have') razvila se i perifrastična konstrukcija perfekta.

U nastavku ovog rada daćemo pregled opštih karakteristika obe perifrastične konstrukcije kao i analizu novih formi i struktura sa naglaskom na značenju SrE prošlog participa koji ih je konstituisao. Neophodno je ustanoviti da se u SrE periodu ove perifraze mogu smatrati ekvivalentima pasiva odnosno perfekta u savremenom engleskom jeziku.

3.4.2.1. SrE KONSTRUKCIJA *BE* + PROŠLI PARTICIP

Pasivni tip glagolske fraze u engleskom jeziku predstavlja kombinaciju vremena, aspekta i pasivnog stanja³⁸⁸. U pasivnoj rečenici, po pravilu, objekat aktivne rečenice postaje subjekat pasivne rečenice, koji nije vršilac radnje, *agens*, već nosi naziv *paciens*, odnosno onaj koji 'trpi' radnju. Siewierska (1984:256) daje sličnu definiciju: "*The passive has a coreresponding active the subject of which does not function as the passive subject.*" Subjekt aktivne rečenice postaje pasivni vršilac radnje koji u SvE stoji sa predlogom *by*. U površinskoj strukturi aktivni i pasivni tip rečenice se mogu shematski prikazati kao:

$$\text{NP1} + \text{V}_{\text{ACTIVE}} + \text{NP2} \Rightarrow \text{NP2} + \text{V}_{\text{PASSIVE}} (+ \text{NP1}_{\text{AGENT}})$$

Termin pasiv ili pasivno stanje (*'passive voice'*) u engleskom jeziku se uobičajeno odnosi na konstrukciju *be* + prošli particip međutim pasiv u SvE mogu da formiraju različite konstrukcije od kojih su neke polupasivne, pseudopasivne ili formalno aktivne ali sintaksički i semantički pasivne. Smatra se da engleski pasiv vodi poreklo od statične, adjektivalne konstrukcije StE *beon/wesan/weorþan* + prošli particip³⁸⁹. Međutim, postojali su i alternativni načini za iskazivanje pasiva u StE kao što je sintetički flektivni oblik pasiva, *hātan* ('be called') kao i neodređena zamenica *man*. StE *hātan* se u SrE izmenio u *hate / hote*, i očuvao u obliku preterita *hight*, a kao književni arhaizam zadržao se i u ranom modernom periodu. Primer nalazimo kod Čosera (Chaucer) :

(358) "**That highte** the Tabard, faste by the Belle³⁹⁰"

(='That **was called** the Tabard, close by the Bell')

S druge strane, StE konstrukcija sa neodređenim subjektom *man* izgubila se iz

---

³⁸⁸ Vidi Đorđević 1996, 604.

³⁸⁹ Vidi poglavlje 2.5.1.2.1.1. u ovom radu.

³⁹⁰ Chaucer, *CT, The General prologue*, 1.719.

SrE do kraja XV veka.

Po osobinama prvenstveno predikativni adjektival, StE prošli particip tranzitivnih glagola još uvek nije formirao perifrastričnu pasivnu konstrukciju sa kopulama *beon*, *wesan* i *weorþan*. Ipak, njegovo inherentno značenje pasivnosti i sposobnost prihvatanja direktnog objekta u akuzativu približili su ga analitičkom pasivnom obliku koji će se formirati u SrE periodu.

Jedna od najvažnijih promena u razvoju engleskog pasiva je aspekatska promena glagola *be*. StE kopulativni glagoli *beon* i *wesan* spojili su se u SrE u jednistveni glagol sa infinitivnom formom *be(n)* ('be') koji semantički sve više bleđi i postaje značajan pomoćni glagol. StE kopula *weorþan* odnosno SrE *wurthe* se nakon XI veka retko sreće u pasivnim konstrukcijama a do kraja XIV veka iščezava iz engleskog jezika³⁹¹. U narednom primeru SrE *wurthe* stoji sa u neličnoj pasivnoj konstrukciji sa prošlim participom koji ima adjektivalno značenje:

(359) ''[N]u **hit** shal w[u]rþe wel **isene**
þat þu hauest muchel iloze³⁹²''
(='Now **it** will **become** very **clear**
that you have lied a lot')

Pomoćni glagol *be* i prošli particip prelaznih glagola sa verbalnim karakterom obrazovali su u SrE perifrastričnu konstrukciju pasiva (SrE *be* + prošli particip). Međutim, ni u SrE nije lako razlučiti prošli particip sa statičnim značenjem od prošlog participa sa dinamičnim aspektom koji formira pravi pasiv. Adjektivalne konstrukcije *be* + prošli particip se javljaju i u SrE, npr.:

(360) "And wel we **weren esed** atte beste³⁹³"
.
(='And we **were** well **accommodated** in the best way')

---

³⁹¹ Mustanoja, 1960, 439.

³⁹² *The Owl and the Nightingale*, 1922, ll.846-7.

³⁹³ Chaucer, *CT, The General prologue*, 1.29.

- (361) “**Embrouded was** he, as it were a meede
 Al ful of fresshe floures, whyte and reede³⁹⁴”
 (=’He **was embroidered**, as if it were a mead
 All full of fresh flowers, white and red’)
- (362) “At mete wel **ytaught was** she with alle
 She leet no morsel from hir lippes falle³⁹⁵”
 (=’At meals she was **well-mannered** indeed
 She let no morsel fall from her lips’)

SrE prošli particip sa dinamičnim karakterom ilustruju sledeći primeri:

- (363) ’’At Lyeyys was he and at Satalye,
 Whan they **were wonne**, and in the Grete See³⁹⁶’’
 (=’He was at Ayash and at Atalia,
 When they **were won**, and in the Mediterranean’)
- (364) “And bathed every veyne in swich licour
 Of which vertu **engendred is** the flour³⁹⁷”
 (=’And bathed every vein [of the plants] in such liquid
 By whose power the flower **is created**’)
- (365) “His berd **was shave** as ny as ever he kan³⁹⁸”
 (=’His beard **was shaved** as close as ever he can’)

---

³⁹⁴ Ibid., ll.89-90.

³⁹⁵ Ibid., ll.127-8.

³⁹⁶ Ibid., ll.58-9.

³⁹⁷ Ibid., ll.3-4.

³⁹⁸ Ibid., l.588.

SrE prošli particip istog glagola je u različitim kontekstima mogao imati dinamično i statično značenje. Primer (365) pokazuje dinamično, a primer (366) statično značenje participa 'shave':

(366) "'As smothe it was as it **were** late **shave**³⁹⁹'"

(='It [his face] was as smooth as if it **were** recently **shaven**')

Kao test glagolskog statusa prošlog participa u pasivnoj konstrukciji mogao se koristiti i test agentivnosti, kao u (364), koji nije bio uvek pouzdan. U SvE subjekat aktivne rečenice postaje pasivni vršilac radnje, i ističe se predlogom *by*. Izražavanje agensa različitim predlozima bilo je uobičajeno još od StE kada je agens najčešće uvodio predlog *fram* ('from'). Od SrE predloga koji su iskazivali agentivnost⁴⁰⁰ najfrekventniji je bio *of*, kao u (364) i (367). Nedvosmisleni primeri agentivne fraze sa predlogom *by* zabeleženi su tek u XIV veku, npr. (368):

(367) "For **of** his ordre he **was licenciat**⁴⁰¹"

(='For he **was licensed by** his order')

(368) "How **wonnen was** the regne of Femenye

By Theseus and **by** his chivalrye⁴⁰²"

(='How the reign of Femenye **was won**

By Theseus and **by/with** his chivalry')

Kada je reč o paradigmi SrE konstrukcije *be* + prošli particip, ova perifraza je mogla da se javi nakon modala, npr.:

---

³⁹⁹ Ibid., 1.690.

⁴⁰⁰ Mustanoja (1960:442) navodi i predloge koji su u SrE uvodili agentivnu frazu: *of, with, from, mid, through, by*, a ponekad *at* i *to*.

⁴⁰¹ Chaucer, *CT, The General prologue*, 1.220.

⁴⁰² Chaucer, *CT, The Knight's Tale*, ll.877-8.

(369) ’’And we **wol reuled been** at his devys

In heigh and lough⁴⁰³’’

(=’And we **will be ruled** as he wishes

In every respect’)

(370) ’’As Austyn bit? How **shal** the world **be served**?⁴⁰⁴’’

(=’As Augustine commands? How **shall** the world **be served**?’)

(371) ’’For in his purs he **sholde ypunysshed be**⁴⁰⁵’’

(=’For in his purse he **would be punished**’)

SrE prošli particip je takođe mogao da se javi sa to-infinitivom glagola *be*, formirajući pasivni infinitiv, npr:

(372) ’’And **to ben holden** digne of reverence⁴⁰⁶’’

(=’And **to be considered** worthy of reverence’)

(373) ’’her was þe gylt **to ben forbarnd, to ben forswelt**⁴⁰⁷’’

(=’here was the guilt **to be burned up, to be destroyed**’)

Konačno, u XIV veku pojavljuju se oblici perifrastičnog pasiva sadašnjeg (374) i prošlog perfekta (375)⁴⁰⁸. Pojava progresivnog pasivnog oblika karakteristična je tek za XVIII vek.

---

⁴⁰³ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.816-17.

⁴⁰⁴ *Ibid.*, l.187.

⁴⁰⁵ *Ibid.*, l.657.

⁴⁰⁶ *Ibid.*, l.141.

⁴⁰⁷ Denison, 1993, 424.

⁴⁰⁸ Visser (1973:§2161) smatra da su ove perifraze postojale još u StE, ali njegove tvrdnje pobija Mitchell (1985:§753).

(374) 'how ofte tyme **hath** it **yknowen be**, the tresoun that
to women **hath ben do**⁴⁰⁹'

(='how often **has** it **been known**, that the treason
has been done against women')

(375) 'With many a tempest **hadde** his berd **been shake**⁴¹⁰'

(='His beard **had been shaken** by many a tempest')

Distinkcija između ličnog pasiva (*'personal passive'*) u kome je glagolsku dopunu činio objekat u akuzativu, i neličnog pasiva (*'impersonal passive'*) kod kojeg su objekatske dopune bile u dativu, još u StE se izražavala bezličnim subjektom *hit* ('it'). Međutim, bezlično *hit* je bilo opciono u StE jer su dativni objekti zadržavali oznaku za padež. U SrE, nakon gubljenja padežne fleksije i izmene reda reči u SVO, u sastavu konstrukcije neličnog pasiva *hit / it* postaje obavezno. U alternaciji sa subjektom *it* često se javljaju *there* i *that* naročito sa glagolima govorenja, npr. *speke* ('speak'), *seien* ('say'). Nelične konstrukcije pasiva u SrE pokazuju sledeći primeri:

(376) 'It is ful fair **to been ycleped** "madame,"⁴¹¹'

(='It is very fine **to be called** "my lady,"')

(377) "Noght o word spak he moore than was neede,

And **that was seyde** in forme and reverence⁴¹²"

(='He spoke not one word more than was needed,

And **that was said** with due formality and respect')

---

⁴⁰⁹ Chaucer, *Troilus and Criseyde*, ii, ll.792-3.

⁴¹⁰ Chaucer, *CT, The General prologue*, l.406.

⁴¹¹ Ibid., l.376.

⁴¹² Ibid., ll.304-5.

(378) ’’And thereon heng a brooch of gold ful sheene,

On which **ther was first write** a crowned A⁴¹³’’

(=’And thereon hung a brooch of very bright gold,

On which **there was first written** an A with a crown’)

(379) “In al the halle **ne was ther spoken** a word

For merveille of this knyght⁴¹⁴’’

(=’In all the hall **there was not spoken** a word

For marveling at this knight’)

Kao što je već pomenuto, samo glagoli koji su prihvatili objekat u akuzativu mogli su se pojaviti u StE *beon/wesan* + prošli particip obzirom da u StE nije postojao oblik ekvivalentan indirektnom pasivu u savremenom engleskom, npr. *He was sent a letter*. Međutim, sa gubitkom padežne fleksije u SrE izbrisale su se formalne distinkcije između akuzativa i dativa tako da su oba objekta, direktni i indirektni, mogla ravnopravno da se nađu na mestu subjekta u pasivnoj rečenici. Razvoj konstrukcije indirektnog pasiva u SrE omogućila je i promena reda reči u SVO, koji se u ser tokom stoleća ustalio i postao nepromenljiv⁴¹⁵. Prvi, mada sporadični i dvosmisleni primeri indirektnog pasiva datiraju iz XIV veka, kao u primeru (380), ali ovaj tip konstrukcije ulazi u upotrebu tek u XV veku⁴¹⁶, kao u primerima (381) i (382):

(380) “**Þe duke Myloun was geven** hys lyff⁴¹⁷’’

(=’**the duke Myloun was given** his life’)

---

⁴¹³ Ibid., ll.160-1.

⁴¹⁴ Chaucer, *CT, The Squire’s Tale*, ll.86-7.

⁴¹⁵ Denison (1993:109-19) pripisuje veliki značaj redu reči kao sintaksičkom fenomenu koji je najviše uticao na nastanak indirektnog pasiva u SrE.

⁴¹⁶ Mustanoja, 1960, 440; Denison, 1993, 110.

⁴¹⁷ Mustanoja, 1960, 440.

(381) ''tyll tyme þat **I be paied** fully my salary⁴¹⁸''

(='till the time that **I am paid** my reward in full')

(382) ''and whan **he was gyvyn** the gre be my lorde kynge Arthure⁴¹⁹''

(='and when **he was given** the prize by my lord King Arthur')

U Čoserovoj (Chaucer) poeziji nalazimo stari tip konstrukcije, u (383), sa subjektom, pronominalom 'me' u dativu:

(383) ''But **me was told** certeyn, nat longe agon is⁴²⁰''

(='But **to me it was told**, certainly, it is not long ago')

Pojavu konstrukcije predloškog pasiva u ranom SrE takođe su usloveli sinkretizam padeža i promena reda reči, ali i promena u distribuciji predloga u relativnim *þe-* i *þæt-*klauzama krajem StE. U ovim klauzama je predlog koji je do tada uobičajeno prethodio glagolu, počeo da se javlja u postpoziciji, nakon glagola. Kada su predlozi bili distribuirani iza glagola a ispred imenice ili imenske fraze tada je oblik nominala predstavljao komplement ili objekat predloga. Ovakav red reči pojavio se i u pasivnoj konstrukciji u okviru relativne klauze u kasnom StE:

(384) ''eac swilce þa gewæda **þe heo bewunden wæs mid**

wæron swa ansunde swylce hi eall niwe wæron⁴²¹''

(='likewise the linen clothes **that she had been wound in**

were as fresh as they had been all new')

Primer (384) pokazuje da je usled pasivizacije došlo do transformisanja predloškog komplementa u subjekat pasivne rečenice pri čemu je predlog ostajao iza glagola. Ovo je bilo moguće usled izvesne idiomatske povezanosti

---

⁴¹⁸ Denison, 1993, 111.

⁴¹⁹ Ibid.

⁴²⁰ Chaucer, *CT, The Wife of Bath's Prologue*, l.9.

⁴²¹ *Lives of Saints*, 1907, 438, ll.95-6.

glagola sa predlogom, slično fraznim glagolima u SvE, ili kada je predlog imao lokativno značenje i bio deo adverbijala za mesto⁴²². Predložki pasiv se u SrE retko sreće van konteksta relativne klauze sve do kraja XIV veka. Naredni primeri datiraju iz perioda c.1400.godine:

(385) ''**He schall be** lenede and louede and **lett of** a while⁴²³''

(='He will **be** listened to and loved and **thought of** a while')

(386) ''how worthy it es **to ben wondrid uppon**⁴²⁴''

(='how worthy it is **to be wondered at**')

(387) ''ʒif þe wardeyns of þat ʒeer **ben sent after**⁴²⁵''

(='if the Wardens for that year **are sent for**')

Poput perifrastičnih pasivnih konstrukcija, u SrE su pojedini neprelazni glagoli imali aktivni oblik, a pasivno značenje. Ova upotreba aktiva u pasivnom značenju u SvE se naziva pojmovni pasiv⁴²⁶, kao u *The book sells well*. Primer za SrE glasi:

(388) ''Wherof the povere schulden **clothe**

And ete and drinke and **house** bothe⁴²⁷''

(='Whereof the poor should **be clad**

And eat and drink and **be housed** together')

Navedene karakteristike i sintaksički aspekti SrE konstrukcije *be* + prošli particip pokazuju da je process gramatikalizacije u SrE bio u toku.

---

⁴²² Uporedi Denison (1993:140-1) i Đorđević (1996:600)

⁴²³ Denison, 1993, 126.

⁴²⁴ Ibid.

⁴²⁵ Ibid.

⁴²⁶ Termin pozajmljen od Đorđević (1996:615).

⁴²⁷ Gower, *Confessio Amantis*, 1857, *Prologue*, ll.317-18.

Prošli particip iz konstrukcije StE *beon/wesan/weorPan* + prošli particip koji je sa subjektom izražavao slaganje u rodu, broju i padežu, prvobitno je predstavljao predikativni adjektival.

U SrE prošli particip u kombinaciji sa pomoćnim glagolom *be* teži da izgubi adjektivalni karakter i da formira glagolsku perifrazu kojom se označava pasivno stanje. Fonetske promene u ranom SrE i promene u pozicionoj sintaksi kao što je izmenjen red reči utrele su put razvoju pasivne perifraze. Gubljenje pridevske fleksije prošlog participa, pojava pasivnih oblika perfekta i pluskvamperfekta kao i početak razvoja predloškog i indirektnog pasiva ukazuju na to da je SrE prošli particip bio više verbal nego adjektival. S druge strane, semantičko slabljenje i promena statusa glagola *be* u pomoćni omogućilo je čvršću povezanost glagola *be* sa prošlim participom čije leksičko značenje pasivnosti tada postaje dominantno i utiče na značenje cele pasivne perifrastične konstrukcije. Kao analitički oblik, SrE pasiv je sada mogao da se stavi u opoziciju sa aktivnim oblikom i da tako konstituiše stanje kao gramatičku kategoriju.

3.4.2.2. SrE KONSTRUKCIJA *HAVE* + PROŠLI PARTICIP

StE konstrukcija *habban* + prošli particip, u kojoj je prošli particip prelaznih glagola kao dominantno adjektivalni oblik vršio funkciju komplementa akuzativnom objektu, vremenom je počela da iskazuje značenje perfekta. StE glagol *habban* je oslabio u pomoćni glagol, a prošli particip je postepenim gubljenjem fleksije težio ka nepromenljivosti. Budući bez fleksije, particip je počeo da prihvata sve vrste objekata, a sa glagolom *habban* koji je gubio svojstvo tranzitivnosti sve češće se javljao i prošli particip neprelaznih glagola. Krajem StE perioda, *habban* + prošli particip dobija status perfekatskog analitičkog oblika.

Izmenom forme glagola *habban*, ova konstrukcija u SrE ima oblik perfekta *have* + prošli particip, kao u (389) i pluskvamperfekta kada stoji sa preteritom glagola *have(n)*, kao u (390):

(389) ''Whan that Aprill with his shoures soote

The droghte of March **hath perced** to the roote⁴²⁸''

(='When April with its sweet-smelling showers

Has pierced the drought of March to the root')

(390) ''This ilke worthy knyght **hadde been** also

Somtyme with the lord of Palatye⁴²⁹''

(='This same worthy knight **had** also **been**

At one time with the lord of Balat')

Oba primera ukazuju na distribuciju glavnih konstituenata perfekatske konstrukcije, glagol *have*, prošli particip i objekat, koja je ovde ekvivalentna

---

⁴²⁸ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.1-2.

⁴²⁹ *Ibid.*, ll.64-5.

formi SvE perfekta i pluskvamperfekta. Nakon promene reda reči u SVO, prošli particip je sve češće stajao u postpoziciji u odnosu na glagol *have*, naročito u proznim delima. U poeziji zbog zahteva stila i rime, SrE prošli particip nekad prethodi glagolu *have* (391), ili ga od njega razdvajaju subjekat (392), objekat (393) i različiti adverbijali (393):

(391) ''Whan Zephirus eek with his sweete breeth

Inspired hath in every holt and heeth

The tendre croppes ⁴³⁰''

(='When the West Wind also with its sweet breath,

In every wood and field **has breathed** life into

The tender new leaves')

(392) ''So **hadde I spoken** with hem everichon

That I was of hir felaweshipe anon⁴³¹''

(='I **had** so **spoken** with everyone of them

That I was of their fellowship straightway')

(393) ''...and the yonge sonne

Hath in the Ram his half cours **yronne**⁴³²''

(='...and the young sun

Has run half its course in Aries')

Još od StE konstrukcija *have* + prošli particip kolocira sa modalnim

---

⁴³⁰ Ibid., ll.5-7.

⁴³¹ Ibid., ll.31-2.

⁴³² Ibid., ll.7-8.

glagolima (394) u hipotetičnoj funkciji, a javlja se i u infinitivnoj formi (395):

(394) ’’And certes, if it nere to long to heere,

I **wolde have toold** yow fully the manere⁴³³’

(=’And certainly, if it were not too long to hear,

I **would have told** you fully the manner’)

(395) “ich...schulde bi rihte beo mare scheomeful

to habben ispeken as ich spec⁴³⁴”

(=’I...should by rights be more shameful

to have spoken as I spoke’)

Osim sa prelaznim, *have* + prošli particip se od ranog StE mogla koristiti sa neprelaznim, mutativnim glagolima, koji su označavali promenu datog stanja. Primeri su u ranom periodu bili retki ali u SrE *have* kao pomoćni glagol sve više prihvata prošli particip neprelaznih glagola implicirajući radnju a ne stanje:

(396) “Er we **had ridden** fully fyve myle, ...us gan atake a man⁴³⁵”

(=’Before we **had ridden** a good five miles,

...overtook us a man’)

(397) “Mo ferlyes on þis folde **han fallen** here oft

þen in any oþer þat I wot⁴³⁶”

(=’More marvels **have** often **happened** here in this domain

than in any other that I know of’)

---

⁴³³ Chaucer, *CT, The Knight’s Tale*, ll.875-6.

⁴³⁴ Denison, 1993, 354.

⁴³⁵ Chaucer, *CT, The Canon’s Yeoman’s Prologue*, ll.555-7.

⁴³⁶ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll.23-4.

Osnovna funkcija perfekta je da poveže prošlost sa sadašnjim trenutkom te je SrE konstrukcija *have* + prošli particip označavala prošlu radnju ili stanje koji su relevantni i u trenutku govora, dakle, u sadašnjosti⁴³⁷. Povezanost prošlog i sadašnjeg trenutka u ovoj perifrazi naglašavali su adverbijali poput *now* i *today*, kao u (398), ili adverbijalne fraze, kao u (399). Uz adverbijal frekvencije *often* ova konstrukcija je ukazivala na iterativnost radnje (400) :

(398) ’’**Now have I toold** you soothly, in a clause,

Th' estaat, th' array, the nombre, and eek the cause⁴³⁸’

(=’**Now have I told** you truly, briefly,

The rank, the dress, the number, and also the cause’)

(399) “**I have been** his folwar **al Bis fifty wyntre** ⁴³⁹”

(=’**I have been** his follower **all these fifty years**’)

(400) “patriarkes and prophetes **han preched** herof **often**⁴⁴⁰”

(=’patriarches and prophets have often preached henceforth’)

Funkciju perfekta i pluskvamperfekta je u ranim etapama razvoja engleskog jezika ne retko vršio preterit⁴⁴¹ jer funkcionalne razlike između ovog oblika s jedne strane, i perfekta i pluskvamperfekta sa druge, nisu bile oštre i jasno određene. Zato je perfekt stajao i sa adverbijalima za prošlo vreme, npr.:

---

⁴³⁷ Đorđević, 1996, 447; Mustanoja, 1960, 503; Fischer (CHEL), 1992, 258.

⁴³⁸ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.715-16.

⁴³⁹ Langland, *The Vision of Piers Plowman*, 1978, 5, l.549.

⁴⁴⁰ Ibid., 18, l.138.

⁴⁴¹ Mustanoja (1960:505) smatra da i pored uvećane frekventnosti SrE perfekta i pluskvamperfekta u odnosu na StE period, preterit ostaje dominantan oblik u ovoj funkciji do kraja SrE perioda.

(401) '' And homward he shal tellen othere two,

Of adventures that **whilom han bifalle**⁴⁴²''

(='And on the homeward trip he shall tell two others,

About adventures that **in old times have happened**')

Ova upotreba ukazuje na emfatičnu funkciju 'istorijskog perfekta'⁴⁴³ kojom je SrE *have* + prošli particip poput istorijskog prezenta opisivala događaje koji su u potpunosti pripadali prošlosti. Ovo je pripovedački stil činilo živopisnim i raznovrsnim:

(402) "This roial markys, richely arrayed,

Lordes and ladyes in his compaignye...

Unto the village... In this array the righte wey **han holde**⁴⁴⁴''

(='This royal marquis, richly arrayed,

Lords and ladies in his company...

Unto the village...In this splendid array the direct route **held**')

(403) "And Custance **han** they **take** anon, foot-hoot,

And in a ship al steerelees,... They **han** hir **set**⁴⁴⁵''

(='And Custance **did** they **take** right then, immediately,

And in a ship entirely without a rudder,...They **had** her **set**')

Drugo pomereno značenje SrE *have* + prošli particip bilo je značenje budućnosti koje se ispoljavalo uglavnom u zavisnoj vremenskoj ili uslovnoj klauzi. Primer (404) govori o predvidljivosti situacije zbog ponavljane radnje:

---

⁴⁴² Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.794-5.

⁴⁴³ Više o ovoj upotrebi Mustanoja (1960:506-7).

⁴⁴⁴ Chaucer, *CT, The Clerk's Tale*, ll.267-73.

⁴⁴⁵ Chaucer, *CT, The Man of Law's Tale*, ll.438-40.

(404) “wane þu **hauest** aniȝt **igrad**,

men boþ of þe wel sore ofdrad⁴⁴⁶”

(=’when you **have screeched** during the night,

people are really afraid of you’)

SrE pluskvamperfekat se obrazuje od preterita glagola *have* i prošlog participa, i kao u SvE, izražava radnju koja se završila u prošlosti pre početka neke druge prošle radnje koju obično pokazuje preterit⁴⁴⁷. Ovaj perfekatski oblik se u SrE često javljao u zavisnim vremenskim klauzama, ponekad modifikovan adverbijalima za vreme poput: *(Per)biuoren* (‘long before’), *ear* (‘ere’) i sl. Implicirao je i rezultat radnje, kao u (408) i (409), naročito sa prilogom *yet*. Osnovnu upotrebu SrE pluskvamperfekta pokazuju sledeći primeri:

(405) “And whan that he **had herd** Arcites tale,...

He stirte hym up out of the buskes thikke⁴⁴⁸”

(=’And when he **had heard** Arcite's tale,...

He leaped up out of the thick bushes’)

(406) “He let forbonne þene kniȝt,

þat **hadde idon** so muchel unriȝt⁴⁴⁹”

(=’He ordered the banishment of the knight
who **had committed** so many wrongdoings’)

---

⁴⁴⁶ *The Owl and the Nightingale*, 1922, ll.1149-50.

⁴⁴⁷ Đorđević, 1996, 455; Mustanoja, 1960, 507; Fischer (CHEL), 1992, 259.

⁴⁴⁸ Chaucer, *CT, The Knight's Tale*, ll.1577-9.

⁴⁴⁹ *The Owl and the Nightingale*, 1922, ll.1093-4.

(407) “When þay **had waschen**, worþyly þay wenten to sete⁴⁵⁰”
(=’When they **had washed**, they mannerly went to their seats’)

(408) “That in hir coppe ther was no ferthyng sene
Of grece, whan she **dronken hadde** hir draughte⁴⁵¹”
(=’That in her cup there was seen no tiny bit
Of grease, when she **had drunk** her drink’)

(409) “For he **hadde geten** hym **yet no** benefice⁴⁵²”
(=’For he **had not yet obtained** an ecclesiastical living’)

Pomereno značenje SrE pluskvamperfekta vezuje se za hipotetično izražavanje nerealnosti, neostvarene radnje ili zamišljenih događaja u prošlosti⁴⁵³. Poput preterita konjunktiva može se javiti sa glagolima želje i namere, a naročito sa glagolom *would*:

(410) “I **wolde** that day ... that I, Aurelius,
Hadde went ther nevere I sholde have come agayn⁴⁵⁴”
(=’I **wish** that day ... that I, Aurelius,
Had gone from where I should never have come back’)

SrE pluskvamerfekta u ovom značenju stoji i u ranom nerealnom prošlom kondicionalu kada ukazuje na hipotetični uslov ili govori o neostvarenoj radnji. Na primer:

---

⁴⁵⁰ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, 1.72.

⁴⁵¹ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.134-5.

⁴⁵² *Ibid.*, 1.291.

⁴⁵³ Đorđević, 1996, 457; Mustanoja, 1960, 508; Fischer (CHEL), 1992, 259.

⁴⁵⁴ Chaucer, *CT, The Franklin's Tale*, ll.969-71.

(411) “hwa se **hefde iseid** to eue...’A eue went te awei...’,
 hwet **hefde** ha **iondsweret**?⁴⁵⁵’
 (=’If anyone **had said** to Eve...’O Eve, turn away...’,
 What **had** she **answered** / **would** she **have answered**?’)

(412) ’’**Hadde** neuere infirmite **haue asailed** Job & Tobye: here
 holinesse **hadde not** 3it **be fully opened**⁴⁵⁶’
 (=’If infirmity **had** never **assailed** Job and Tobias, their
 holiness **had not** yet **been fully revealed** / **would not** yet
have been fully revealed’)

Za izražavanje perfektivnosti u StE , osim *habban* + prošli particip, koristila se i konstrukcija kopulativnih glagola *beon*, *wesan* i *weorþan* sa prošlim participom neprelaznih mutativnih glagola, *beon/wesan* + PP_{INTR}⁴⁵⁷. Početkom SrE *beon* i *wesan* sjedinjeni u pomoćni glagol *be* formirali su sa prošlim participom mutativnih, ali i drugih neprelaznih glagola⁴⁵⁸, analitički oblik perfekta, SrE *be* + PP_{INTR}. Ovaj oblik označavao je stanje ali i rezultat radnje izražene participom, npr.:

(413) ’’At nyght **was come** into that hostelrye
 Wel nyne and twenty in a compaignye⁴⁵⁹’
 (=’At night **had come** into that hostelry
 Well nine and twenty in a company’)

---

⁴⁵⁵ Denison, 1993, 355.

⁴⁵⁶ Ibid., 356.

⁴⁵⁷ Vidi poglavlje 2.5.2.2.

⁴⁵⁸ Mustanoja (1960:501) nalazi primere i za prošli particip tranzitivnih glagola.

⁴⁵⁹ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.23-4.

- (414) "For he **was** late **ycome** from his viage⁴⁶⁰"
 (= 'For he **was** recently **come** [**back**] from his expedition')
- (415) "In termes hadde he caas and doomes alle
 That from the tyme of kyng William **were falle**⁴⁶¹"
 (= 'He had in Year Books all the cases and decisions
 That from the time of king William **have occurred**')
- (416) "Whan we **were** in that hostelrie **alyght**⁴⁶²"
 (= 'When we **had arrived** in that hostelry')
- (417) "Duc Theseus **was** at a wyndow **set**⁴⁶³"
 (= 'Duke Theseus **was seated** at a window')

Primeri za StE *weorþan* > SrE *worthe* ('become') u ovoj konstrukciji su retki da bi se ovaj glagol izgubio krajem SrE perioda. Naredni primer datira iz ranog SrE:

- (418) "*An was oferd þat hire answere*
 And was afraid that her answer
*Ne wrþe noȝt ariȝt ifare*⁴⁶⁴ "
Not become not right **gone**
 (= 'And was afraid that her answer
Was not going to go right')

I pored pokušaja pojedinih gramatičara⁴⁶⁵ da uspostave funkcionalnu distinkciju

---

⁴⁶⁰ Ibid., 1.77.

⁴⁶¹ Ibid., ll.323-4.

⁴⁶² Ibid., 1.722.

⁴⁶³ Ibid., *The Knight's Tale*, 1.2528.

⁴⁶⁴ *The Owl and the Nightingale*, 1922, ll.399-400.

⁴⁶⁵ Mustanoja, 1960, 502; Visser, 1973, 1898.

između SrE *have* + prošli particip i SrE *be* + PP_{INTR} bilo je jasno da striktno određena dihotomija između ove dve perifraze nije mogla da postoji budući da su često jedna drugoj zadirale u domen. Prikazali smo do sada da je glagol *be* imao višestruku ulogu u SrE. Kao pomoćni glagol služio je da formira pasiv i progresiv, odnosno perifraze sa pasivnim i progresivnim aspektom. Iz ovog razloga i zbog dvosmislenosti koja je ponekad nastajala u značenju, glagol *be* počinje da se povlači iz SrE perfekatske konstrukcije *be* + PP_{INTR} i da prepušta svoju ulogu glagolu *have*, koji postepeno preuzima njegove funkcije u perfektu i pluskvamperfektu. Ipak, većina mutativnih neprelaznih glagola opstaje u konstrukciji *be* + PP_{INTR} i u ranom modernom periodu.

Proces gramatikalizacije *have* + prošli particip koji je započeo u staroengleskom, nije se okončao u SrE. Na to ukazuje alternacija perfekta i pluskvamperfekta sa preteritom u izražavanju primarnih funkcija, kao i paralelno postojanje *be* + PP_{INTR} sa sličnim značenjem sve do kraja ovog perioda. Međutim, *have* + prošli particip je prešla dug put u istorijskom razvoju i iz kopulativne konstrukcije sa prošlim participom kao predikativnim adjektivalom u ulozi komplementa objektu, već krajem StE prerasla je u analitički oblik sa aspekatskim značenjem perfekta u kojoj je prošli particip imao preovlađujući verbalni karakter.

3.4.3. SrE PROŠLI PARTICIP KAO NOMINAL

Od ranog StE perioda prošli particip je vršio funkciju nominala ali je sve do danas njegova supstantivna priroda u poređenju sa adjektivnom i verbalnom bila znatno manje izražena. U ovoj upotrebi StE prošli particip se javljao kao flektivni oblik dok se u SrE njegova pridevska fleksija izgubila.

U funkciji deadjektivnog nominala SrE prošli particip je, kao i ranije, označavao karakteristike ljudi iz cele klase (419) (420) (421), određene grupe (422) (423), ili se odnosio samo na jednu osobu (424). Ove upotrebe pokazuju sledeći primeri:

(419) "at such houre schal he despoyle the world & lede **thane chosene**⁴⁶⁶"

(='at that moment he will destroy the world and lead **the chosen**')

(420) "Nat to **lered** onely, but eke to lewed⁴⁶⁷"

(='Not only to **the learned** but also to the ignorant')

(421) "Þe liȝte Ðat...blewe **Þi blisse** in-to the blisse of paradise⁴⁶⁸"

(='The light that...drove **the blessed** into the bliss of paradise')

(422) "Þen **þo wery for-wroȝt** wust no bote⁴⁶⁹"

(='**Those worn out from overwork** saw no remedy')

---

⁴⁶⁶ *Mandeville's Travels*, 1900, 77, 1.4.

⁴⁶⁷ Visser, 1973, 1280.

⁴⁶⁸ Ibid.

⁴⁶⁹ *Patience*, 1864, 1.163.

(423) ''Wheþer þay wern worþy, oþer wers, wel wern þay stowed,

Ay þe best byfore & **bryȝtest atyred**⁴⁷⁰''

(='Whether they were worthy or not they were seated in comfort,

The brightest attired had the best place')

(424) ''Þaȝ I forloyne **my dere endorde**⁴⁷¹''

(='That I forsake **my adored one**')

Primer (422) u kojem prošli particip stoji nakon prideva 'wery' ('weary') i dopunjuje ga pokazuje visok stepen nominalizacije participa, i nije se javljao u staroengleskom⁴⁷².

SrE prošli particip je kao nominalizovani adjektival pored ljudskih osobina ponekad izražavao i karakteristike životinja, biljaka, stvari, hrane, apstraktnih imenica i sl.⁴⁷³, kao u primeru:

(425) ''**Alle þisse forseyde** are werkys of ydelnesse⁴⁷⁴''

(='All of the above mentioned are works of idelness')

Upotreba određenog člana sa deadjektivalnim imenicama je bila sporadična dok je u SvE ona obavezna.

---

⁴⁷⁰ *Purity*, 1920, II.113-14.

⁴⁷¹ *Pearl*, 1907, I.368.

⁴⁷² Mustanoja (1960:560-2) daje detaljnu analizu konstrukcije sa pridevom *weary*.

⁴⁷³ Radi upoređenja vidi poglavlje 2.5.3.

⁴⁷⁴ Visser, 1973, 1284.

3.5. KONSTRUKCIJE SrE PARTICIPA SA SUBJEKTOM

Oblici sadašnjeg i prošlog participia su se još od StE perioda upotrebljavali u tzv. apozitivnim i apsolutnim konstrukcijama. Za obe konstrukcije karakterističan je odnos subjekta i participia. U slučaju gramatičke i semantičke povezanosti subjekta glavne klauze i participia nastajala je konstrukcija apozitivnog participia⁴⁷⁵. Ukoliko je particip bio nezavisan od subjekta glavnog glagola i drugih elemenata glavne klauze, tada se nazivao apsolutnim participom⁴⁷⁶. U SrE se sporadično javljala i konstrukcija tzv. nevezanog participia ('dangling participle'⁴⁷⁷) ali obzirom da postaje frekventnija od ranog modernog perioda, ona neće biti deo ove analize. O razvoju apozitivne i apsolutne konstrukcije tokom SrE biće reči u naredna dva poglavlja.

3.5.1. SrE APOZITIVNI PARTICIP

Kao u StE, glavna karakteristika SrE apozitivnog participia jeste povezanost i semantička kompatibilnost SrE sadašnjeg ili prošlog participia i (pro)nominala koji predstavlja subjekat upravnog glagola. Subjekt je u rečenici najčešće bio izražen. Tokom SrE apozitivna upotreba participia postaje uobičajena, a u poeziji je frekventniji oblik prošlog participia⁴⁷⁸. Primeri za oba oblika SrE participia u apozitivnoj upotrebi su sledeći:

---

⁴⁷⁵ Vidi poglavlje 2.6.1.

⁴⁷⁶ Vidi poglavlje 2.6.2.

⁴⁷⁷ Termin koriste Đorđević (1996:425), Visser (1973:1140), Curme (1931:158).

⁴⁷⁸ Mustanoja, 1960, 504.

(426) ''Of smal coral aboute hire arm she bar

A peire of bedes, **gauded** al with grene⁴⁷⁹''

(='About her arm she bore of small coral

A set of beads, **adorned** with large green beads')

(427) ''His eyen stepe, and **rollynge** in his heed,

That stemed as a forneys of a leed⁴⁸⁰''

(='His eyes were prominent, and **rolling** in his head,

Which gleamed like a furnace under a cauldron')

U odnosu na subjekat upravnog glagola particip je uobičajeno stajao u postpoziciji, ali se u pojedinim slučajevima javlja i u prepoziciji, npr.:

(428) ''& he **3arrande** hym 3elde, & 3edoun þe water⁴⁸¹''

(='and **snarling** he succumbed, and was swept down the water')

SrE apozitivni particip je od ranog StE razvijao dve upotrebe⁴⁸², adjektivalnu i adverbijalnu. SrE apozitivni adjektivalni particip označava radnju ili stanje, a ekvivalentan je savremenoj redukovanoj relativnoj klauzi. Oba oblika participa u ovoj upotrebi mogla su imati objekatsku dopunu ili drugi komplement. Primeri za sadašnji particip u ovoj konstrukciji su:

(429) ''SHIPMAN was ther, **wonynge** fer by weste⁴⁸³''

(='A SHIPMAN was there, **dwelling** far in the west')

---

⁴⁷⁹ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll.158-9.

⁴⁸⁰ Ibid., ll.201-2.

⁴⁸¹ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.1595.

⁴⁸² Uporedi klasifikaciju koju daje Callaway (1901:268-9).

⁴⁸³ Chaucer, *CT, The General prologue*, l.388.

(430) “I haue a hauberghe at home & a helme boþe,
A schelde, & a scharp spere, **schinande** bry3t⁴⁸⁴”
(=’I have both a hauberk and a helm at home,
A shield and a sharp spear, **shining** brightly’)

(431) “Wyth a starande ston, **stondande** alofte,
Pat bere blusschande beme3 as þe bry3t sunne⁴⁸⁵”
(=’With a stone like a star, standing up clear,
that bore brilliant beams as bright as the sun’)

Slede primeri za SrE apozitivni prošli particip u adjektivalnoj upotrebi:

(432) ’’And palmeres for to seken straunge strondes,
To ferne halwes, **kowthe** in sondry londes⁴⁸⁶’
(=’And professional pilgrims to seek foreign shores,
To distant shrines, **known** in various lands’)

(433) “Wel nyne and twenty in a compaignye
Of sondry folk, by aventure **yfalle**⁴⁸⁷”
(=’Well nine and twenty in a company
Of various sorts of people, by chance **fallen**’)

(434) “& clene spures...Of bry3t golde, vpon silk bordes, **barred** ful ryche⁴⁸⁸”
(=’and clear spurs...of bright gold on silk broideries banded most richly’)

---

⁴⁸⁴ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll. 268-9.

⁴⁸⁵ *Ibid.*, ll.1818-9.

⁴⁸⁶ Chaucer, *CT, The General prologue*, ll. 13-14.

⁴⁸⁷ *Ibid.*, ll.24-5.

⁴⁸⁸ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll.159-60.

Callaway (1901:298) napominje da je upotreba sadašnjeg participa kao adjektivnog apozitiva latinskog porekla dok je prošli particip u ovoj funkciji Gms porekla. Međutim, ovu hipotezu neophodno je dokazati.

SrE apozitivni adverbijalni particip, kao u StE, izražava adverbijalne odnose vremena (435), načina (436a) (436b), uzroka (437), namere (438), koncesije (439) i uslova (440). U ovoj upotrebi znatno je frekventniji sadašnji particip⁴⁸⁹. Obzirom da se ova značenja ponekad preklapaju, ovakva klasifikacija je nužno subjektivna i često zavisi od lingvističkog osećaja i kontekstualnog tumačenja. Naredni primeri ilustruju adverbijalna značenja apozitivnog participa:

(435) “O my Custance, wel may thy goost have feere,
And, **slepyng**, in thy dreem been in penance⁴⁹⁰”
(=’O my Custance, well may thy spirit have fear,
And, **sleeping**, in thy dream to be in suffering’)

(436a) “and he...cam out, **boundun** the hondis and feet⁴⁹¹”
(=’and he...came forth **bound** hand and foot’)

(436b) “He singeth, **brokkyng** as a nightingale⁴⁹²”
(=’He sings, **trilling** like a nightingale’)

(437) “She **gessyng** that he was a gardynere, seith to him⁴⁹³”
(=’She supposing him to be the gardener, says to him’)

---

⁴⁸⁹ Mustanoja, 1960, 555.

⁴⁹⁰ Chaucer, *CT, The Man of Law’s Tale*, ll.803-4.

⁴⁹¹ *The Gospel of John*, 11, 1.44.

⁴⁹² Chaucer, *CT, The Miller’s Tale*, 1.3377.

⁴⁹³ *The Gospel of John*, 20, 1.15.

(438) “Save that to Crist I seyde an orison,
Thankynge hym of his revelacion⁴⁹⁴”
(=’Except that to Christ I said a prayer,
Thanking him for his revelation’)

(439) “O bussh unbrent, **brennyng** in Moyses sighte⁴⁹⁵”
(=’Oh bush unburned, **burning** in Moses' sigh’)

(440) “**Havyng** reward only to my trouthe
My deere herte, have on my wo som routhe⁴⁹⁶
(=’**Having** regard only for my truth,
My dear heart, for my sorrow show some ruth’)

Za razliku od StE , adverbijalni apozitivni particip je u SrE razvio upotrebu ekvivalentnu zavisnoj adverbijalnoj rezultativnoj klauzi (*consecutive clause*⁴⁹⁷), kao u primeru:

(441) ’’**Considerynge** the beste on every syde⁴⁹⁸’’
(=’**Considering** what would be best in every respect’)

U konstrukciji SrE adverbijalnog apozitiva participu povremeno prethode predlozi ili veznici. Tako u vremenskoj apozitivnoj konstrukciji počinje da se javlja *after* (442), a u klauzi namere predlog *for* (‘with a view to’)

---

⁴⁹⁴ Chaucer, *CT, The Summoner's Tale*, ll.1867-8.

⁴⁹⁵ Ibid., *The Prioress' Tale*, l.468.

⁴⁹⁶ Chaucer, RC, 2008, *The Parliament of Fowls*, ll.426-7.

⁴⁹⁷ Mustanoja, 1960, 556.

⁴⁹⁸ Chaucer, *CT, The Franklin's Tale*, l.1521.

kao u primeru (443). Primeri datiraju iz XV veka :

(442) “Thes wordes outred the kyng of Cipriens,

After demaunding vriens ful sad⁴⁹⁹”

(=’These words uttered the king of Cypriots,

After demanding friends sadly’)

(443) “I byleve that God hathe sente them to vs **for** our **savyng**⁵⁰⁰”

(=’I believe that God has sent them to us **for** our **saving** /

to save us’)

Konačno, od StE konstrukcije apozitivni particip u SrE se razlikuje i po vezniku *and* koji je povremeno prethodio sadašnjem ili prošlom participu kako u adjektivalnoj tako i u adverbijalnoj upotrebi. Pojava veznika *and* je za Vissera (1973:1139) zbunjujuća, i uglavnom se objašnjava slabljenjem veze između participa i subjekta glavne klauze. Ovo objašnjenje može biti tačno, ali u pojedinim slučajevima smatramo da je *and* vršilo ulogu intenzifikatora i takođe stilsku ulogu u aliterativom stihu. Ovo pokazuju primeri (427) i (444):

(444) “How watz þou hardy þis hous for þyn unhap neʒe

In on so ratted a robe **and rent** at þe sydez?⁵⁰¹”

(=’ What made you so brave as to come near this house

in such a ragged robe, **all torn** at the sides?’)

---

⁴⁹⁹ Visser, 1973, 1136.

⁵⁰⁰ Ibid., 1139.

⁵⁰¹ *Purity*, 1920, ll.143-4.

3.5.2. SrE APSOLUTNI PARTICIP

Na razvoj konstrukcije apsolutnog participa u engleskom jeziku izvršila je veliki uticaj konstrukcija latinskog ablativa apsolutnog u čiji sastav su ulazili (pro)nominal u ablativu i sadašnji ili prošli particip u ulozi predikata. Tako je StE apsolutni particip imao izražen sopstveni subjekat u obliku imenice ili zamenice u dativu ili nominativu, koji je sa participom funkcionisao nezavisno od ostalih delova rečenice.

U ranom SrE konstrukcija apsolutnog participa je bila izuzetno retka⁵⁰², i tek od XIV veka postaje frekventna. Sinkretizam padeža uticao je na jednačenje dativa i nominativa, ali je do te promene, smatra Ross (1893:302), došlo tek kasnije: "[the change] *began to take place before the close of the thirteenth century and was finally effected during the second quarter of the fifteenth century.*" Ovo je značilo da su i dativna i nominalna apsolutna konstrukcija paralelno postojale u SrE, ali su padežne razlike bile vidljive samo u zameničkim oblicima koji su predstavljali subjekat participa, dok se nominalna fleksija usled fonetskih promena u SrE izgubila. Sledeći primeri prikazuju SrE apsolutni particip sa zamenicom i imenicom u funkciji subjekta participa:

(445a) ''**hym thenkyng**e these thingus, lo! the angel of the Lord aperide⁵⁰³''

(='As he was **thinking** of these things, behold, the angel of the Lord appeared')

(445b) ''**hem goynge away**, Jhesus biganne for to seye⁵⁰⁴''

(='as they went away, Jesus began to speak')

---

⁵⁰² Mustanoja, 1960, 559; Ross, 1893, 260-1.

⁵⁰³ *The Gospel of Matthew*, 1, 1.20.

⁵⁰⁴ *Ibid.*, 11, 1.7.

(446a) "Bifel that Chauntecleer..., **His seven wyves walkynge** by his syde,

Caste up his eyen to the brighte sonne⁵⁰⁵"

(='Befell that Chauntecleer..., **His seven wives walking** by his side,

Cast up his eyes to the bright sun')

(446b) "& layte as lelly til þou me, lude, fynde,

As þou hat3 hette in þis halle, **herande þise kny3tes**⁵⁰⁶"

(='and as faithfully seek till you find me, good sir,

As you have promised in this hall, **in the presence**

of these knightes')

SrE konstrukcija apsolutnog participa mogla je da izrazi adverbijalne relacije vremena (447a) (447b), uzroka (448), uslova (449), načina, i retko koncesije i namere:

(447a) "**The service doon**, they soupen al by day.⁵⁰⁷"

(='**The service done**, they sup all day long.')

(447b) "**Pilat of Pounce kepinge** Judee,...

the word of the Lord is maad on John⁵⁰⁸"

(='**Pontius Pilate being** governor of Judaea,...

the word of God came unto John')

---

⁵⁰⁵ Chaucer, *CT, The Nun's Priest's Tale*, ll.4380-2.

⁵⁰⁶ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll.449-50.

⁵⁰⁷ Chaucer, *CT, The Squire's Tale*, 1.297.

⁵⁰⁸ *The Gospel of Luke*, 3, ll.1-2.

(448) “**The cause yknowe**, and of his harm the roote,

Anon he yaf the sike man his boote⁵⁰⁹”

(=’**The cause known**, and the source of his [patient's] harm,

Straightway he gave the sick man his remedy’)

(449) “**For-yeven alle hir wikked dede**,

Than sul they come in to that blysfyl place⁵¹⁰”

(=’**Forgiven for their every wicked deed**,

Then shall they come unto that blissful place’)

Apsolutni particip su u SrE povremeno uvodili predlozi od kojih najčešće *with*, *at*, *without*. Predlog *with* se javljao već u StE periodu (StE *mid*)⁵¹¹. Na primer:

(450) “And in the floor, **with nose and mouth to-broke**,

They walwe as doon two pigges in a poke⁵¹²”

(=’And on the floor, **with nose and mouth badly broken**,

They wallow as do two pigs in a bag’)

(451) “For **at day set**, he on his wey is goon Toward Saluce⁵¹³”

(=’For **at the set day** he on his way is gone Toward Saluce’)

_____

⁵⁰⁹ Chaucer, *CT*, *The General Prologue*, ll.423-4.

⁵¹⁰ Chaucer, *RC*, 2008, *The Parliament of Fowls*, ll.82-3.

⁵¹¹ Mustanoja, 1960, 116-7.

⁵¹² Chaucer, *CT*, *The Reeve’s Tale*, ll.4277-8.

⁵¹³ *Ibid.*, *The Clerk’s Tale*, ll.774-5.

(452) “For al dares for drede, **with-oute dynt schewed!**⁵¹⁴”

(=’For all blench now abashed **ere a blow is offered!**’)

Veznik *and* je u SrE prethodio i apsolutnom participu i imao ulogu da dopuni i zaokruži iskaz:

(453) ’’What koude a sturdy housbonde moore devyse

To preeve hir wyfhod and hir stedefastnesse,

And he continuynge evere in sturdinesse?⁵¹⁵’

(=’What could a cruel husband more devise

To test her wifehood and her steadfastness,

And he continuing ever in cruelty?’)

Česta upotreba pojedinih sadašnjih i prošlih participa u konstrukciji SrE apsolutnog ali i apozitivnog participa, uticala je da se oni semantički i gramatički odvoje od ovih konstrukcija i poprime opšte karakteristike veznika odnosno predloga u rečenici. Najfrekventniji od njih u SrE bili su *considering*, *according / accordant to*, *during*, *excepting* i *outtaken*. Na primer:

(454) ’’...**considerynge** thy yowthe, So feelyngly thou spekest⁵¹⁶’

(=’**considering** your youth, With such feeling you speak’)

(455) “I have the power **durynge** al my lyf⁵¹⁷”

(=’I have the power **during** all my life’)

---

⁵¹⁴ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.315.

⁵¹⁵ Chaucer, *CT, The Clerk’s Tale*, ll.698-700.

⁵¹⁶ *Ibid.*, *The Squire’s Tale*, ll.675-6.

⁵¹⁷ *Ibid.*, *The Wife of Bath’s Prologue*, l.158.

Pojava anticipatornog *it* i *there* u konstrukciji apsolutnog participa postala je karakteristična tek za XVI vek i održala se sve do danas. Poput skraćene adverbijalne klauze apsolutni particip i u SvE pokazuje relacije vremena, uzroka, načina i sl. i prvenstveno se koristi u književnom jeziku.

4. ISTORIJSKI RAZVOJ GERUNDA U ENGLESKOM JEZIKU

Velika sintaksička promena koja se dogodila u istoriji engleskog jezika bila je razvoj verbalne imenice, odnosno, gerunda. StE predak gerunda, deverbativna imenica sa značenjem radnje koja je nastala dodavanjem sufiksa **-ung/-ing** na glagolsku osnovu, imala je sve karakteristike nominala dok njene glagolske osobine nisu bile razvijene. U ranom SrE pod dejstvom morfofonoloških promena nastavak **-ung** brzo slabi i nestaje, pa prepoznatljivi sufiks za ovu imenicu postaje **-ing**. Tokom SrE **-ing** imenice postepeno stiču verbalne karakteristike, kao što je npr. prihvatanje objekta u akuzativu i adverbijalnih komplementa, čime započinje razvoj verbalnih funkcija gerunda koje će se do SvE perioda konačno uobličiti i omogućiti gerundu da:

- a) upravlja objektom ili predikativnim komplementom
- b) prihvati adverbijalne modifikatore
- c) prihvati za subjekt posesivne i neposesivne oblike
- d) formira aspekatske i pasivne oblike

O ovoj sintaksičkoj promeni u engleskom jeziku vođene su značajne rasprave među lingvistima⁵¹⁸ koji su pokušavali da utvrde poreklo gerunda odnosno glavne činioce koji su uticali na to da deverbativna imenica poprimi karakteristike glagola i na taj način postane oblik sa dvostrukom, verbalno-nominalnom funkcijom.

---

⁵¹⁸ Curme, 1912; Einkenkel, 1913; Poutsma, 1923; V. der Gaaf, 1930; Callaway, 1929;

Mossé, 1938; Dal, 1952; Mustanoja, 1960 i dr.

4.1. POREKLO I FORMA GERUNDA

U staroengleskom su apstraktne ideje često izražavale deverbativne imenice ženskog roda koje su se formirale dodavanjem sufiksa **-ung** i ređe **-ing** na osnovu slabih glagola, npr. *leornung* ('learning') < *leornian* ('learn') ili *sceawung* ('observation') < *sceawian* ('observe'). Na sintaksičkom nivou, ovi deverbativni oblici nisu imali glagolske osobine i vršili su funkcije karakteristične za imenice, javljajući se u rečenici kao subjekat, imenski deo predikata, objekat, predikativni i atributivni adjunkt, i prihvatajući nominalne modifikatore u obliku člana, pokaznih i prisvojnih zamenica i sl. Međutim, ove imenice su mogle biti modifikovane imenicom ili imenskom frazom u genitivu, npr. *in leornunge haligra gewrita*⁵¹⁹ ('in studying the Holy Scriptures') gde nominalna fraza u genitivu '*haligra gewrita*' predstavlja objekat imenice '*leornunge*', dakle, deverbativa koji znači radnju. U ranom SrE ove sinkretičke nominalne fraze u genitivu zameniče perifrastični genitiv sa predlogom *of*. Osim toga, deverbativne **-ung/-ing** imenice su se u StE periodu javljale i sa objektom u akuzativu ali ti primeri, zabeleženi u glosama, bili su doslovni prevodi sa latinskog jezika. Sve je ovo ukazivalo na inherentni potencijal StE deverbativnih imenica da prihvataju karakteristike glagola.

Nastavak deverbativne imenice **-ung** se zadržao do početka XIII veka⁵²⁰ kada brzo nestaje i biva zamenjen sufiksom **-ing(e)/-yng(e)**, npr. *lerning* / *leryng*. Povremeno se kod ovog oblika javljaju i sufiksi **-and(e)**, **-ind(e)**, **-end(e)**, što je bila posledica mešanja forme verbalne imenice i sadašnjeg participa. Naime, gubljenje flektivnih nastavaka u SrE dovelo je do ranog mešanja nastavka **-ing** imenice sa nastavcima sadašnjeg participa⁵²¹ **-end(e)**, **-ind(e)**, **-and(e)**, **-ing(e)**, **-yng(e)**, i flektivnog infinitiva koji je u južnim

---

⁵¹⁹ Visser, 1973, 1066.

⁵²⁰ Mustanoja, 1960, 566.

⁵²¹ Vidi poglavlje 3.1.

dijalektima imao oblik **-ende**, **-inge/-ynge**. Sinkretizam forme uticao je na sinkretizam funkcije jer je u SrE, budući u formalnom kontaktu sa sadašnjim participom i infinitivom, **-ing** imenica postepeno zadobijala glagolske karakteristike, kao što je upravljanje akuzativnim objektom i prihvatanje adverbijalnih modifikatora, i tako postala glagolska imenica, koja se često naziva gerund⁵²². Kada je reč o poreklu glagolske prirode gerunda ima velikih odstupanja u mišljenju lingvista, zbog čega ćemo ukratko izložiti neka najbitnija stanovišta.

Curme (1912)⁵²³ tvrdi da gerund vodi poreklo od deverbativne imenice sa nastavkom **-ung/-ing** koja je osim karakteristika imenice imala i inherentnu glagolsku snagu te je već u X veku mogla da prihvati akuzativni objekat. Osim toga, razvoj gerunda je bio i pod analoškim uticajem forme i funkcija SrE sadašnjeg participa.

Callaway (1929) u svojoj kratkoj studiji o gerundu ističe uticaj latinskog jezika na sposobnost deverbativne **-ung/-ing** imenice da prihvati objekat u akuzativu ali i uticaj drugih činilaca na razvoj glagolskih karakteristika gerunda, kao što su forma i funkcija SrE sadašnjeg participa i gerunda u francuskom jeziku.

Jespersen (1926) potvrđuje da je na razvoj gerunda uticalo mešanje forme i funkcije deverbativne **-ing** imenice i sadašnjeg participa u SrE dok Einkenel (1913) zagovara uticaj normanskofrancuskog oblika gerunda.

Langenhove (1925), s druge strane, smatra da se glagolska imenica usled morfonoloških promena u SrE razvijala pod uticajem engleskog

---

⁵²² Naziv *gerund* potiče od latinskog termina za oblik koji je po formi i funkcijama sličan glagolskoj imenici u engleskom jeziku. Termin *gerund* se u savremenim engleskim gramatikama izbegava i zamenjuje se nazivom *-ing forma*. Obzirom da naš rad obuhvata i analizu sadašnjeg participa koji takođe predstavlja *-ing* formu, odlučili smo da zadržimo tradicionalni termin gerund.

⁵²³ Nazivi članaka i monografija ovih lingvista dati su u Bibliografiji na kraju rada.

flektivnog infinitiva, kada je došlo do mešanja završetaka i upotrebe ovih oblika.

Konačno, na osnovu prikupljenih dokaza, Mustanoja (1960) zaključuje da je gramatikalizacija gerunda započela u SrE periodu. Mustanoja (1960:572) daje kratak pregled porekla gerunda sa kojim ćemo se u ovom radu složiti:

''The first sporadic signs of the gerundial function of the noun in -ing appear in late OE [Old English]. They are slavish imitations of Latin but they do suggest that the noun in -ing is at least capable of acquiring verbal properties. The rise of the gerund seems to take place essentially within the ME period [Middle English] . One significant contributory factor is obviously the analogy of the English present participle, and the gerund no doubt receives several of its functions from the infinitive. The influence of the participle and the infinitive is evidently facilitated by the remarkable confusion between forms ending in -n, -nd, and -ng in ME.''

U narednom poglavlju razmotrićemo sintaksičke funkcije gerunda što podrazumeva posmatranje upotrebe ovog oblika kao nominala i verbala.

4.2. SINTAKSIČKE FUNKCIJE SrE GERUNDA

Navedene činjenice pokazuju da je razvoj verbalne prirode gerunda od StE deverbativne imenice do oblika koji ima danas veoma složen proces koji je podrazumevao promene na fonološkom, morfološkom i sintaksičkom planu. Kao što smo pokazali, gerund je originalno imao samo nominalne osobine pa tako najznačajniju etapu njegovog razvoja predstavlja period kada je ovaj oblik počeo da stiže i izvesne glagolske karakteristike. Ta tendencija je naročito bila izražena u XIV veku⁵²⁴ kada se gerund sve učestalije pojavljivao sa objekatskim i adverbijalnim komplementima.

Sledeća poglavlja opisuju sintaksičke funkcije gerunda kao nominala i kao verbalna mada u pojedinim slučajevima nije bilo moguće razdvojiti njegove karakteristike imenice od karakteristika glagola.

4.2.1. FUNKCIJE SrE GERUNDA KAO NOMINALA

Od ranog StE gerund je kao deverbativna imenica imao sva obeležja imenice i vršio funkcije tipične za imenice. Od SrE perioda gerund nastavlja da u rečenici funkcioniše kao:

- (1) subjekat
- (2) imenski deo predikata
- (3) objekat glagola
- (4) komplement predlogu
- (5) imenički atribut

---

⁵²⁴ Mustanoja, 1960, 569.

Gerund je pokazivao i druge karakteristike imenice kao što su prihvatanje morfeme množine (456) i genitiva, a slično obliku u SvE mogao je da formira i sintagmu sa *of*-genitivom (457a) :

(456) "Þay bikende hym to Kryst, with ful colde **sykyng**⁵²⁵"

(='They commend him to Christ, with grievous **sighs**')

(457) "Now know I wel þy cosses,...& **þe wowyng of** my wyf⁵²⁶"

(='Now I am aware of your kisses,...and **the wooing of** my wife')

Test imeničkog statusa gerunda koji u SvE podrazumeva da uz gerund u kombinaciji sa *of*-genitivom obavezno stoji određeni član, u SrE nije uvek bio pouzdan obzirom da je određeni član često odsustvovao iz SrE perifraze gerund + *of*-genitiv, kao u:

(457b) "For to be wise in **byyng of vitaille**⁵²⁷"

(='For how to be wise in **buying of victuals**')

SrE gerund je takođe mogao da prihvati određeni i neodređeni član (458) i (459), kao i atributivne modifikatore poput prisvojnih (460), neodređenih (461) i pokaznih (462) zamenica, i adjektivala (463) :

(458) "The murmure and **the cherles rebellyng,**

The groynyng, and the pryvee empoysonyng⁵²⁸"

(='The murmur and **the churls' rebelling,**

The grumblng, and the secret poisoning')

---

⁵²⁵ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.1982

⁵²⁶ *Ibid.*, ll.2360-1.

⁵²⁷ Chaucer, *CT, The General prologue*, l.569.

⁵²⁸ *Ibid.*, *The Knight's Tale*, ll.2459-60.

(459) “He wayned hem a **warnyng**⁵²⁹”

(=’He gave them a **warning**’)

(460) “**His purchasyng** myghte nat been infect⁵³⁰”

(=’**His purchasing** could not be invalidated’)

(461) ’’Per **such an askyng** is heuened so hyȝe in your sale⁵³¹’

(=’there **such asking** is exalted so high in your chamber’)

(462) “His swyn, his hors, his stoor, and his pultrye,

Was hoolly in **this Reves governynge**⁵³²”

(=’His swine, his horses, his livestock, and his poultry

Was wholly in **this Reeve's control**’)

(463) “With **smoȝe smylyng & smolt** ȝay smeten into merȝe⁵³³”

(=’With **sweet smiling** and **soft** they turned swiftly to mirth’)

Konačno, SrE gerund se sreće i u složenicama u kojima je mogao da prati imenicu (464) ili da joj prethodi (465):

(464) ’’Of **clooth-makyng** she hadde swich an haunt⁵³⁴’

(=’She had such a skill in **cloth-making**’)

---

⁵²⁹ *Purity*, 1920, 1.921.

⁵³⁰ Chaucer, *CT, The Knight's Tale*, ll.2459-60.

⁵³¹ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, 1.349.

⁵³² Chaucer, *CT, The General Prologue*, ll.598-9.

⁵³³ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, 1.1763.

⁵³⁴ Chaucer, *CT, The General Prologue*, 1.447.

(465) “For had I founded in fere, in **fe3tyng wyse**⁵³⁵”

(=’For had I set forth to fight in the **fashion of war**’)

4.2.1.1. SrE GERUND KAO SUBJEKAT

Imeničku funkciju u rečenici SrE gerund je vršio kao gramatički i povremeno kao logički subjekat. U ulozi gramatičkog subjekta mogao je da stoji bez komplementa (466) ili da prihvati objekatsku dopunu (467) i druge adjunkte (468) i (469), koji su ovde isticali i verbalne karakteristike gerunda. Na primer:

(466) ’’For neuer **lesyng** ne tale vnrwe

Ne towched her tonge for no dysstresse⁵³⁶’

(=’For no **lying [word]** nor tale untrue

Ever touched their tongues despite distress’)

(467) “**Sheding of blode**...al ys for noghte⁵³⁷”

(=’**The shedding of blood**...is all for nothing’)

(468) “**His wonyng** was ful faire upon an heeth⁵³⁸”

(=’**His dwelling** was very nicely situated upon an heath’)

---

⁵³⁵ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, 1.267.

⁵³⁶ *Pearl*, 1907, ll.897-8.

⁵³⁷ Visser, 1973, 1099.

⁵³⁸ Chaucer, *CT, The General Prologue*, 1.606.

(469) ” **...al my walkinge out by nighte**

Was for tespye wenches...⁵³⁹”

(=’... **all my walking out by night**

Was to spy out wenches...’)

Kao logički subjekat, SrE gerund se povremeno javlja u nominalnoj konstrukciji sa anticipatornim *there, there was* + gerund. Po rečima Mustanoje (1960:576) ova konstrukcija izražavala je neodređenog vršioca radnje: “*The construction ‘there was...-ing’ is frequently used in ME for the expression of indefinite agency.*” Naredni primeri pokazuju SrE konstrukciju gerunda sa anticipatornim *there*:

(470) ” **Ther wat3 lokyng** on lenþe, þe lude to beholde⁵⁴⁰”

(=’**There was gazing** for a long while, to behold that lord’)

(471) “**There wat3 blawyng** of prys in mony breme home⁵⁴¹”

(=’**There was blowing** of many a blaring horn for the prize’)

(472) “So greet **wepyng was ther noon**, certayn,

Whan Ector was ybrought,... To Troye.⁵⁴²”

(=’**There was no** such great **weeping**, certainly,

When Hector was brought,... To Troy.’)

Za razliku od SvE, SrE gerund se retko javljao u konstrukcijama sa anticipatornim *it* do kraja XIV veka.

---

⁵³⁹ Chaucer, *CT, the Wife of Bath’s Prologue*, ll.397-8.

⁵⁴⁰ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.232.

⁵⁴¹ *Ibid.*, l.1601.

⁵⁴² Chaucer, *CT, The Knight’s Tale*, ll.2831-3.

4.2.1.2. SrE GERUND KAO IMENSKI DEO PREDIKATA

U funkciji predikativa, SrE gerund nije bio frekventan, za razliku od SvE gerunda koji budući da ima ugrađeno i glagolsko značenje može da izrazi glagolske aktivnosti poput hobija, profesije, sporta, umetnosti i sl⁵⁴³, kao u *Her hobby is dancing*. U SrE nalazimo sledeće primere za ovu upotrebu:

(473) ''And but the first leef **be lesyng**, leve me nevere after!⁵⁴⁴''

(='And when the first leaf **is lying down / falls**, leave me never again')

(474) ''**Of prikyng** and **of huntynge** for the hare

Was al his lust,...⁵⁴⁵''

(='**Of tracking** and **of hunting** for the hare

Was all his pleasure,...')

4.2.1.3. SrE GERUND KAO OBJEKAT GLAGOLA

Nominalni karakter SrE gerunda ogleda se i u njegovoj funkciji kao objekta ličnog glagola i ređe infinitiva. Mnoge kolokacije koje su bile uobičajene u SrE vremenom su zastarele, poput veoma popularne, *I saie louing to Pe* ('I give praise to you')⁵⁴⁶. SrE glagol wald ('would') je osim infinitiva za objekatsku dopunu podjednako prihvatao i gerund:

---

⁵⁴³ Vidi Đorđević, 1966, 410; Schibsbey, 1961, 178-9.

⁵⁴⁴ Langland, *The Vision of Piers Plowman*, 1978, 13, 1.95.

⁵⁴⁵ Chaucer, *CT, The General Prologue*, ll.191-2.

⁵⁴⁶ Više o ovim kolokacijama u Visser, 1973, 1123.

(475) ''I **wolde** yowre **wylnyng** worche at my my3t⁵⁴⁷''

(='I **would wish** your **will** to work, as I am able')

U funkciji objekta glagolu, SrE gerund su često modifikovali različiti atributivni adjunkti, kao u (476) , (477) i (478), ali je uz glagol mogao da stoji i bez pomenutih atributa, kao u (479) , (480) i (481):

(476) ''& he luflyly hit hym laft, & lyfte vp his honde,

& **gef** hym **Godde3 blessyng**⁵⁴⁸''

(='and he lovingly relinquished it, and lifting his hand

gave him **God's blessing**')

(477) ''Þat I may mynne on þe mon, **my mournyng to lessen**⁵⁴⁹''

(='that I may remember thee, dear man, **my mourning to lessen**')

(478) ''**Much longeyng haf** I for þe **layned**⁵⁵⁰''

(='**Much longing** I have **hid** for thee')

(479) ''...for he **3erned 3elpyng** to here

Tha3 hym worde3 were wane⁵⁵¹''

(='...for he **yearned to hear**

That he has done brave deeds')

---

⁵⁴⁷ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.1546.

⁵⁴⁸ *Ibid.*, ll.369-70.

⁵⁴⁹ *Ibid.*, l.1800.

⁵⁵⁰ *Pearl*, 1907, l.244.

⁵⁵¹ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll.491-2.

(480) ''And therefore sholde a man **flee stryvinge** as muchel as he mighte⁵⁵²''

(='And therefore a man should **flee striving** as much as he might')

(481) ''We Þurȝoutly **hauen cnawying**⁵⁵³''

(='We thoroughly **have knowledge**')

Primer (477) prikazuje gerund u funkciji objekta *to*-infinitiva, dok je u svim navedenim primerima gerund direktni objekat glagola.

4.2.1.4. SrE GERUND KAO KOMPLEMENT PREDLOGU

Najfrekventniju upotrebu SrE gerund je imao kao objekatska dopuna raznim vrstama predloga⁵⁵⁴, osim predlogu *to*. Sa predlogom *to* gerund je izražavao nameru ili cilj, po analogiji sa *to*-infinitivom, ali je u ovoj upotrebi infinitiv bio uobičajen jer je oblik *to* postao tipična oznaka za SrE infinitiv koja je omogućila razlikovanje infinitivne od drugih gramatičkih formi.

SrE gerund se najčešće javlja sa predlozima kao što su *of*, *in*, *at*, *on*, *for*, *with*, *to* i *by*. U pojedinim slučajevima SrE gerund modifikuje član ili prisvojni determinator, a predlog može biti vezan za pridev ili glagol. Naredni primeri ilustruju upotrebu SrE gerunda sa navedenim predlozima:

---

⁵⁵² Chaucer, *CT, The Tale of Melibeus*, 1.2674.

⁵⁵³ *Pearl*, 1907, 1.859.

⁵⁵⁴ Curme (1912: 378) tvrdi: ''the extensive development [of gerund] in this category gives English one of its most distinctive features.''

a) Predlog OF

(482) "That **of hir smylyng** was ful symple and coy⁵⁵⁵"

(=' Who was very simple and modest **in her smiling**')

(483) "She koude muchel **of wandrynge** by the weye⁵⁵⁶"

(='She knew much **about wandering** by the way')

b) Predlog IN

(484) "And **in his harpyng**, whan that he hadde songe⁵⁵⁷"

(='And **in his harping**, when he had sung')

(485) "But **in his techyng** discret and benygne⁵⁵⁸"

(='But **in his teaching** courteous and kind')

(486) "& as **in slomeryng** he slode, sle3ly he herde A littel dyn...⁵⁵⁹"

(='and as **in slumber** he strayed, he heard stealthily a soft sound')

c) Predlog AT

(487) "Ther koude no wight pynche **at his writyng**⁵⁶⁰"

(='So that no one could find a flaw **in his writing**')

---

⁵⁵⁵ Chaucer, *CT, The General Prologue*, l.119.

⁵⁵⁶ *Ibid.*, l.467.

⁵⁵⁷ *Ibid.*, l.266.

⁵⁵⁸ *Ibid.*, l.518

⁵⁵⁹ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll.1182-3.

⁵⁶⁰ Chaucer, *CT, The General Prologue*, l.326.

(488) “**At wrastlyng** he wolde have alwey the ram⁵⁶¹”

(=’**At wrestling** he would always take the the prize’)

(489) “Or breke it **at a rennyng** with his heed⁵⁶²”

(=’Or break it **by running** at it with his head’)

d) Predlog ON⁵⁶³

(490) “On bookes and **on lernynge** he it spent⁵⁶⁴”

(=’He spent on books and **on learning**’)

(491) “& I schal erly ryse, **On huntynge** wyl I wende⁵⁶⁵”

(=’I shall early rise, **On hunting** will I go’)

e) Predlog FOR

(492) “**For luf-longyng** in gret delyt⁵⁶⁶”

(=’For love-longing in great delight’)

(493) “Bot þat wat³ **for** no wylde werke, ne **wowyng** nauþer⁵⁶⁷”

(=’But that was for no artful wickedness, nor **for wooing** either’)

---

⁵⁶¹ Ibid., 1.548.

⁵⁶² Ibid., 1.551.

⁵⁶³ O SrE konstrukciji *be + on/in/a + gerund* (‘be on/in/a-hunting’) vidi poglavlje 3.3.2.1.1.

⁵⁶⁴ Ibid., 1.300.

⁵⁶⁵ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, ll.1101-2.

⁵⁶⁶ *Pearl*, 1907, l.1152.

⁵⁶⁷ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, l.2367.

f) Predlog WITH

(494) “Þen þe first cors come **with crakkyng** of trumpes⁵⁶⁸”

(=’Then came forth the first course **with the sound** of fanfares’)

(495) “For aftter mete, **with mournyng** he mele3 to his eme⁵⁶⁹”

(=’For after the meal, **with mourning / mournfully**
he speaks to his uncle’)

g) Predlog TO

(496) “[Þay] ferden **to þe fyndyng**, & freke3 hem after⁵⁷⁰”

(=’[They] fared **to the finding**, followed by hunters’)

(497) “Arayed to **þe weddyng** in þat hyl-coppe⁵⁷¹”

(=’Arrayed for the wedding in that summit’)

h) Predlog BY

(498) “He ossed hem **by vnnynge**s þat þay vnder-nomen⁵⁷²”

(=’He showed them **by signs** that they entrapped’)

(499) “**by receyvinge** worthily of the precious body of Iesu Crist⁵⁷³”

(=’**by receiving** worthily of the precious body of Jesus Christ’)

---

⁵⁶⁸ Ibid., 1.116.

⁵⁶⁹ Ibid., 1.543.

⁵⁷⁰ Ibid., 1.1433.

⁵⁷¹ *Pearl*, 1907, 1.791.

⁵⁷² *Patience*, 1864, 1.213.

⁵⁷³ Chaucer, *CT, The Parson’s Tale*, 1.385.

4.2.1.5. SrE GERUND KAO IMENIČKI ATRIBUT

Kao nominalni modifikator, SrE gerund je obično stajao ispred imenice, u prepoziciji (465), dok je u postpoziciji sa imenicom često formirao složenicu, kao u (466). U ovoj upotrebi nekada nije lako sagledati razliku između gerunda i SrE sadašnjeg participa. Obzirom da je gerund imenica on nema kategoriju aspekta poput sadašnjeg participa. Sledeći primeri prikazuju SrE gerund kao imenički atribut:

(500) ''And evere shal unto **myn endyng day**⁵⁷⁴''

(='And ever shall unto **my dying day**')

(501) ''**Blessynge halles**, chambres, kichenes, boures⁵⁷⁵''

(='**Blessing halls**, chambers, kitchens, bedrooms')

U primeru (500) fraza '*myn endyng day*' ne sadrži particip (= '*the day which is ending*') već gerund (= '*the day of my dying*'). Iz tog razloga i fraza '*blessynge halles*' iz primera (501) ima značenje '*halls for performing blessings*' gde *blessing* predstavlja gerund, a ne particip (= '*halls which are blessing someone*').

---

⁵⁷⁴ Chaucer, *CT, The Wife of Bath's Prologue*, l.507.

⁵⁷⁵ Ibid., *The Wife of Bath's Tale*, l.869.

4.2.2. FUNKCIJE SrE GERUNDA KAO VERBALA

Početak SrE perioda, tačnije od XIV veka⁵⁷⁶, gerund pored imeničkih sve više izražava karakteristike glagola, pa u književnosti postaje frekventan u kombinaciji sa objekatskim dopunama i adverbijalnim modifikatorima. Verbalna priroda SrE gerunda se ogleda upravo u činjenici da je ovaj oblik u rečenici poput glagola mogao da prihvati subjekat, akuzativni objekat i brojne adverbijalne adjunkte.

Krajem SrE perioda zabeleženi su i prvi primeri pasivnih i aspekatskih formi gerunda, međutim, kao u SvE, gerund nije imao vremensku kategoriju već je pokazivao radnju istovremenu sa vremenom glavnog glagola.

4.2.2.1. SUBJEKAT SrE GERUNDA

Subjektat StE deverbativne **-ung/-ing** imenice je bila imenica u genitivu koja je mogla da stoji u prepoziciji ili postpoziciji bez promene u značenju. Na primer:

(502a) ’’Pæt heo Maria æfter **Pæs engles bletsunga & halettunga**

lange smeade⁵⁷⁷’

(=’after **the blessing and salutation of the angel**, Mary

pondered for a long time’)

---

⁵⁷⁶ Mustanoja, 1960, 569.

⁵⁷⁷ *Blickling Homilies*, 1880, 7, 1.15.

(502b) ''**seo opening Þæs dæges** is swiþe egesfull eallum gesceaftum⁵⁷⁸''

(='the opening of the day will be so terrible for all the creatures')

Upotreba gerunda sa subjektom u genitivu nastavlja se i u SrE periodu kada u rečenici gerund često vrši funkciju subjekta ili objekta glagola. Genitiv je mogao da bude izražen sintetički, sa padežnim nastavkom, ili analitički kao of-genitiv kome su prethodili gerund i determinator mada upotreba determinatora u ovoj perifrazi nije bila dosledna. Sledeći primeri pokazuju sintetički (503) (504), i perifrastični subjekat gerunda (505):

(503) ''The murmure and **the cherles rebellyng**⁵⁷⁹''

(='The grumblng and **the rebelling of the peasants**')

(504) ''Was hoolly in **this Reves governynge**⁵⁸⁰''

(='Was wholly in **this Reeve's governing**')

(505) ''Wel wiste he by the droghte and by the reyn

The yeldynge of his seed and of his greyn⁵⁸¹''

(='He well knew by the drought and by the rain

[What would be] **the yielding of his seed** and of his grain')

(506) ''By **helping of a freend**, brak his prisoun⁵⁸²''

(='**With a friend's help**, [he] broke out of the prison')

Primeri (504) i (506) ukazuju na dvojni, verbalnu i nominalnu prirodu gerunda, kada se njegove karakteristike glagola i imenice nalaze u istom kontekstu, pa u ovim primerima zajedno sa svojim subjektom gerund ima i ulogu komplementa predlogu.

---

⁵⁷⁸ Ibid., 91, l.19.

⁵⁷⁹ Chaucer, *CT, The Knight's Tale*, l.2459.

⁵⁸⁰ Ibid., *The General Prologue*, l.599.

⁵⁸¹ Ibid., l.595.

⁵⁸² Ibid., *CT, The Knight's Tale*, l.1468.

4.2.2.2. OBJEKAT SrE GERUNDA

U staroengleskom je deverbativnoj **-ung/-ing** imenici mogao da prethodi nominal u genitivu koji je sintaksički funkcionisao kao objekat radnje izražene deverbativnom imenicom⁵⁸³. Na primer:

(507) ”ac þæt we gearnion þæt ece lif þurh **his weorces fremminge**⁵⁸⁴”

(=’but that we may earn eternal life by **the performance of his work**’)

U ranom SrE kao objekat gerunda sve se više javlja analitička konstrukcija *of*-genitiva ali je sintetički genitiv u ovoj funkciji i dalje prisutan. Naredni primeri prikazuju objekat gerunda u sintetičkom (508) (509) i analitičkom obliku (510) (511) i (512):

(508) “Ac þar is **Cristes heriyng**e, þar me grede and lude singe⁵⁸⁵”

(=’Where there is **the worship of Christ**, there is the place for praying and loud singing’)

(509) “whan a man sleeth another in **his defendaunt**⁵⁸⁶”

(=’when one man slays another in **self-defense/defending of the self**’)

(510) “ther be ful manye thinges that shul restreyne

yow **of vengeance-takyng**e⁵⁸⁷”

(=’there are a lot of things that should restrain

you **from taking vengeance**’)

---

⁵⁸³ Vidi poglavlje 4.1.

⁵⁸⁴ *Ælfric Homilies*, 1844, i, 8.

⁵⁸⁵ *The Owl and the Nightingale*, 1922, 1.981.

⁵⁸⁶ Chaucer, *CT, The Parson’s Tale*, 1.572.

⁵⁸⁷ *Ibid.*, *The Tale of Melibeus*, 1.2683.

(511) ''**Laykyng of enterlude3**, to la3e & to syng⁵⁸⁸''

(='The **liking of / to like** interludes, to laugh and to sing')

(512) ''They speken **of sondry hardyng of metal**⁵⁸⁹''

(='They speak **of various ways of hardening of metal**'')

Primer (510) prikazuje da je objekat u analitičkoj frazi mogao i da prethodi gerundu ali i upućuje na kontekst u kojem gerund pored glagolskih ima izražene i karakteristike imenice budući da sa objektom u prepoziciji formira složenicu 'vengeance-takyng'. S druge strane, u primeru (511) objekat u genitivu 'enterlude3', stoji u postpoziciji u odnosu na gerund i sintaksički je ekvivalentan direktnom objektu. U primeru (512) gerund prihvata objekat u postpoziciji što je izraz njegovog verbalnog karaktera, ali predlog 'of' i adjektivni modifikator 'sondry' svedoče i o nominalnoj prirodi gerunda.

Sa razvojem glagolskih karakteristika SrE gerund sve češće prihvata akuzativni objekat, bez predloga *of*, što predstavlja prominentnu ulogu gerunda kao glagola i u savremenom engleskom. U SrE objekat je često prethodio gerundu (513) (514), ali u pojedinim primerima, po pravilu, direktni objekat stoji u postpoziciji (515) (516) :

(513) ''Somme seyde it was long **on the fir makyng**⁵⁹⁰''

(='Some said it was due **to the making of the fire**'')

(514) ''**withouten wrong or harm doynge**⁵⁹¹''

(='**without doing harm or wrong**'')

---

⁵⁸⁸ *Sir Gawaine and the Green Knight*, 1869, 1.472.

⁵⁸⁹ Chaucer, *CT, The Squire's Tale*, 1.243.

⁵⁹⁰ *Ibid.*, *The Canon's Yeoman's Tale*, 1.922.

⁵⁹¹ *Ibid.*, *The Tale of Melibeus*, 1.2772.

(515) “**In lifyng up his hevy dronken cors**⁵⁹²”

(=’**In lifting up his heavy drunken body**’)

(516) “thus, **in getinge riches**, ye mosten flee ydelnesse⁵⁹³”

(=’thus, **by getting rich**, you will flee from idelness’)

U svim navedenim primerima (513 – 516), gerundu prethodi predlog koji pokazuje da su njegove karakteristike imenice nerazdvojive od glagolskih.

4.2.2.3. ADVERBIJALNI ADJUNKTI SrE GERUNDA

O verbalnoj prirodi SrE gerunda svedoče i različiti adverbijali koji su ovaj oblik modifikovali poput finitnog glagolskog oblika. Mustanoja (1960:575) smatra da je gerund prihvatao adverbijalne modifikatore od ranog SrE, dok Curme (1912:351) tvrdi da su se adverbijalni adjunkti u kombinaciji sa gerundom, odnosno deverbativnom imenicom, pojavili već u IX veku. Poutsma (1923:163) zaključuje da se prvi pravi primeri gerunda koje modifikuju adverbijali pojavljuju tek u XIV veku. Iz ovog veka datiraju i naredni primeri:

(517) ’’She koude muchel of **wandrynge by the weye**⁵⁹⁴’

(=’She knew much about **wandering by the way**’)

(518) “swich **cursinge wrongfully** retorneth agayn to him that curseth⁵⁹⁵”

(=’such **cursing wrongfully** returns again to him that curses’)

---

⁵⁹² Ibid., *The Manciple’s Prologue*, 1.67.

⁵⁹³ Ibid., *The Tale of Melibeus*, 1.2787.

⁵⁹⁴ Ibid., *The General Prologue*, 1.467.

⁵⁹⁵ Ibid., *The Parson’s Tale*, 1.620.

(519) “in **suffringe patiently** wronges that been doon to thee⁵⁹⁶”

(=’in **suffering patiently** the wrongs that have been done to you’)

U primerima (517) i (518) predlog *’of’*, odnosno, determinator *’swich’* ističu nominalnu prirodu gerunda, dok u primeru (519) objekat pojačava verbalni karakter gerunda.

Možemo da zaključimo da je SrE gerund verbalne karakteristike razvijao postepeno i pod uticajem forme i glagolskih funkcija SrE sadašnjeg participa i *to*-infinitiva jer je među ovim oblicima došlo do mešanja na morfološkom i na sintaksičkom planu usled velikih fonoloških promena u SrE periodu. S druge strane, i StE deverbativna **-ung/-ing** imenica, koju u ovom radu smatramo pretkom SvE gerunda, imala je unutrašnji potencijal da prihvati glagolske karakteristike, kao što je objekat u genitivu. Krajem SrE uloga gerunda kao verbala uvećava se pojavom gerunda pasiva a u ranom modernom periodu i pojavom složenih aspekatskih oblika.

Ne može se zanemariti ni istorijska situacija koja je uticala na promene nastale u engleskom jeziku. Na SrE gerund su u izvesnoj meri uticali i gerundivni oblici iz latinskog i normansko-francuskog jezika, obzirom da je engleski jezik od najranije etape razvoja bio u dodiru sa latinskim jezikom putem prevođenja i širenja pismenosti i hrišćanstva, pa se posredni ili neposredni uticaj latinskog nije mogao izbeći. Isto tako, u SrE periodu dolaskom Normana pozajmljenice iz francuskog ulaze u sastav engleskog jezika, uvode se promene u engleski pravopis i prevode francuska književna dela na engleski jezik. Iako u ovom radu smatramo da gerundivni oblici iz latinskog i francuskog ne predstavljaju izvor iz kojeg se razvijao SrE gerund, pretpostavka je da su, iz pomenutih razloga, svakako doprineli širenju upotrebe gerunda kao verbalne imenice.

---

⁵⁹⁶ Ibid., I.1056.

5. ZAKLJUČAK

Osnovni cilj i motiv rada bio je da se izvrši analiza morfološke strukture i sintaksičkih funkcija sadašnjeg participa, prošlog participa i gerunda kroz dve značajne etape engleskog jezika, kao i da se na osnovu date analize ustanove i prikažu promene nastale u formi i upotrebi ovih oblika u staroengleskom i srednjeengleskom periodu.

Rezultate ovog celokupnog istraživanja izložićemo u četiri celine.

5.1. RAZVOJ FORME PARTICIPA

1. StE sadašnji particip i prošli particip. U staroengleskom periodu izdvajaju se dva distinktivna morfološka tipa participa: a) sadašnji particip

b) prošli particip

a) *Sadašnji particip* se kroz ceo StE pravilno obrazuje dodavanjem sufiksa *-end-* na glagolsku osnovu u prezentu. Ovako nastaloj participskoj osnovi priključivani su odgovarajući padežni nastavci jake i slabe pridevske deklinacije od kojih je nastavak *-e* najrasprostranjeniji u paradigmi. Sufiks *-end-e* ima retke alomorfne varijacije u sufiksima *-nd-e*, i u nortambrijskom dijalektu *-and-e*. Svojim flektivnim nastavcima pored padeža StE sadašnji particip iskazuje i kategorije roda i broja. Oblik *-end-e* je imao tendenciju da preraste u opšti nepromenljivi sufiks sadašnjeg participa ali to ne uspeva, pa kroz ceo StE period sadašnji particip ostaje promenljiva reč.

b) *Prošli particip* se poput StE sadašnjeg participa menja u dva broja, tri roda i pet padeža po jakoj i slaboj pridevskoj promeni. Prošli particip, za razliku od sadašnjeg, pokazuje veliku raznovrsnost forme jer njegovo obrazovanje, u pogledu osnove i nastavaka, zavisi od različitih tipova glagola:

1) prošli particip jakih glagola formira se dodavanjem nastavka *-en* sa odgovarajućim flektivnim nastavcima na pridevsku osnovu

2) prošli particip slabih glagola obrazuje se dodavanjem sufiksa *-ed* uz padežne nastavke za pridev na pridevsku osnovu. Sufiks *-ed* se u zavisnosti od klase glagola pojavljuje u vidu nekoliko alomorfa:

- prošli particip slabih glagola I klase ima alomorfe *-t-*, *-d-*, *-ed-*.
- prošli particip slabih glagola II klase gradi se dodavanjem istih sufiksa ali na imeničku osnovu i sa veznim vokalima *o / u* pa se dobijaju alomorfi *-ud/-od*.
- prošli particip slabih glagola III klase nastaje dodavanjem participskog sufiksa *-d*, bez veznih vokala (*e, o, u*) na prezentsku osnovu.

3) prošli particip malobrojnih slabih glagola se po analogiji sa jakim glagolima formira dodavanjem sufiksa *-en* i odgovarajućih padežnih nastavaka na pridevsku osnovu.

2. Prefiks *ge-*. Kroz čitav StE period prefiks *ge-* vrši različite semantičke funkcije od kojih je i mogućnost da označi svršenost radnje izražene prošlim participom. Iako prefiks *ge-* nosi i perfektivno značenje, on nije gramatička morfema, već derivacioni prefiks koji ne konstituiše vid kao nezavisnu gramatičku kategoriju. Ovaj prefiks se do kraja SrE javlja u sastavu prošlog participa u redukovanom obliku *y-/i-* gde takođe nije formalni pokazatelj aspekta. U severnim dijalektima prefiks *y-/i-* nestaje početkom XIII veka.

3. SrE sadašnji particip i prošli particip. Tokom XI i XII veka morfofonološke promene udružene sa analoškim procesima, kroz nekoliko sukcesivnih etapa, uslovljavaju opštu redukciju fleksije u engleskom jeziku i vidno menjaju formu oba oblika SrE participa.

a) *Sadašnji particip* u SrE pokazuje veliku raznovrsnost forme za razliku od prethodnog perioda. Proces slabljenja i jednačenja vokala u neaccentovanim pozicijama utiče da nastavak *-ende* bude zamenjen nastavkom *-ing(e)* sa čestom ortografskom varijacijom *-yng(e)*, pri čemu opstaje i niz alomorfih varijacija, kao što su *-end(e)*, *-ind(e)*, *-and(e)* i *-aunt*. U kasnom SrE dolazi do progresivne tendencije gubljenja finalnog *-e* iz flektivnih nastavaka i do kraja XV veka ono u potpunosti iščezava iz nastavka za particip. Nastavak *-ing* tako ulazi u

standardni engleski jezik dok se na severu, u nortambrijskom dijalektu stariji oblik *-ande* još dugo održao. U SvE *-ing* je jedini nastavak za obrazovanje sadašnjeg participia. Složena forma sadašnjeg participia, analitički particip perfekta, pojavljuje se tek u XVI veku, u formi *having ben* ('having been').

b) *Prošli particip* jakih glagola sa gubitkom pridevske fleksije u SrE postaje nepromenljiv oblik koji se izvodi sufiksom *-en*. Ovaj sufiks je kod pojedinih glagola redukovano na *-e* ili sveden na nulti nastavak. S druge strane, redukcija nenaglašanih vokala ukida razlike u alomorfima sufiksa prošlog participia slabih glagola sve tri klase. Tako se sufiksi *-ud/-od* menjaju u *-ed*, sa alomorfima *-d* i *-t*. Nastavci SrE prošlog participia slabih glagola *-ed*, *-t*, *-d* opstaju do danas kao osnovni sufiksi za obrazovanje prošlog participia većine glagola u savremenom engleskom.

Praćenje razvitka forme sadašnjeg i prošlog participia u StE i SrE periodu ukazuje na činjenicu da su upravo u SrE periodu nastale korenite promene u morfološkoj strukturi oba oblika participia. Pod dejstvom dijahronijskih procesa, fonoloških promena i analogije, tokom više stoleća izmenjena je morfološka struktura engleskog participia koji je u ranom periodu razvoja imao punu fleksiju da bise u završnoj SrE epohi oba oblika participia svela na nepromenljivu osnovu koju imaju i danas.

5.2. RAZVOJ FUNKCIJA PARTICIPA

Od rane epohe razvoja engleskog jezika sadašnji i prošli particip vrše sintaksičke funkcije karakteristične za prideve. Međutim, oba participia u ovoj epohi poseduju i izvesne verbalne karakteristike koje pokazuju prihvatanjem objekata i adverbijala. Na osnovu dominantne funkcije u rečenici participi u StE perioda imaju izraženu adjektivalnu funkciju ali se pojavljuju i u verbalnoj i nominalnoj funkciji i koriste se u konstrukcijama apozitivnog i apsolutnog participia. Često se ne može sa sigurnošću potvrditi da li je u rečenici particip

adjektival ili verbal, naročito kada je reč o predikativnoj upotrebi participa sa kopulativnim glagolom. U takvim slučajevima klasifikacije su nužno subjektivne i zasnivaju se na lingvističkom osećaju.

1. Adjektivalna funkcija participa. U ranom periodu razvoja sadašnji i prošli particip ispoljavaju uglavnom adjektivalne osobine, kao što su prihvatanje afiksa i obrazovanje stepena komparativa i superlativa, i u rečenici vrše funkcije adjektivalnog atributiva i adjektivalnog predikativa.

a) Atributivna upotreba participa. U ovoj upotrebi tipičnoj za prideve, sadašnji i prošli particip nalazimo već u ranom StE u ulozi modifikatora imenice, imenske fraze u prepoziciji i postpoziciji, kao i postmodifikatora zamenice. Kao atributivni adjektival StE prošli particip je u poređenju sa sadašnjim participom znatno frekventniji oblik i pored adjektivalnog značenja primećuje se i glagolski karakter prošlog participa. U SrE ova upotreba ne pokazuje velike izmene osim što sadašnji particip proširuje neznatno svoju funkciju i javlja se u predložkoj *of*-frazi kao i u poluadverbijalnoj ulozi modifikatora prideva. Pozicija participa u odnosu na (pro)nominal nema gramatičku već stilsku vrednost mada u postpoziciji u pojedinim primerima značenje oba oblika participa može biti dvosmisleno zbog mešanja apozitivne upotrebe participa.

b) Predikativna upotreba participa. Sadašnji particip u ovoj upotrebi postaje frekventan tek u kasnom StE, a prošli particip ovde ima nižu frekventnost u odnosu na atributivnu upotrebu. U funkciji predikativnog adjektivala oba oblika participa još od StE javljaju se kao komplement subjektu i kao direktni objekat određenih grupa finitnih glagola.

1) Particip kao komplement subjektu. U staroengleskom u funkciji komplementa subjektu participi stoje kao imenski deo predikata uz kopulativne glagole *beon, wesān, weorþan*. Od StE perioda sadašnji particip povremeno u ovu konstrukciju unosi ideju trajnosti radnje, posebno naglašenu upotrebom adverbijala, ali u većini primera ne implicira progresivnost. U ovoj funkciji adjektivalna priroda StE sadašnjeg participa ogleda se u prihvatanju afiksa i pridevskih modifikatora kao i u javljanju u koordinaciji sa pridevima. U SrE

periodu kao imenski deo predikata uz glagol *be* sadašnji particip govori o osobinama i kvalitetu subjekta a potvrđen je testovima adjektivnog statusa.

StE prošli particip prelaznih glagola u ovoj upotrebi ima prvenstveno pridevsku vrednost i statično značenje. U kopalativnoj konstrukciji sa glagolom *beon* prošli particip se menja po jakoj pridevskoj deklinaciji ali se javlja i kao neflektivni oblik. S druge strane, StE prošli particip može da iskaže i značenje pasivnosti sa agensom ili bez njega, izražavajući stanja i uslove nastale kao posledica završene glagolske radnje. Ipak, promenljivost ovog participskog oblika i činjenica da u StE kopalativni glagol nije i pomoćni ukazuje na adjektivnu funkciju prošlog participa i na to da StE konstrukcija *beon/wesan* + prošli particip ne predstavlja perifrazu sa značenjem pasiva. U SrE periodu ulogu komplementa subjektu ima samo prošli particip sa statičnim odnosno adjektivnim značenjem.

2) Particip kao direktni objekat. U StE i SrE participski komplementi služe kao objekat ličnim glagolskim oblicima. Za razliku od fleksibilnog sadašnjeg participa, prošli particip u ovoj upotrebi nije frekventan. U funkciji direktnog objekta sadašnji i prošli particip vezuju se za sledeće grupe glagola:

- *glagoli kretanja i mirovanja* koji od ranog StE prihvataju oba oblika participa. StE sadašnji particip ne izražava progresivni aspekt sa ovim glagolima jer oni imaju leksičko značenje i ne funkcionišu kao pomoćni glagoli. U SrE glagoli kretanja i mirovanja sa sadašnjim participom takođe glagola kretanja i mirovanja doimaju se semantički praznijim i izražavaju veću progresivnost ali ne i progresivni aspekt. Sa glagolima mirovanja StE prošli particip izražava ideju pasivnosti ali obzirom da značenje ovih glagola nije bilo gramatikalizovano ove konstrukcije se ne mogu klasifikovati kao perifrastrične pasivne konstrukcije. Prošli particip u SrE i pored oslabljenog leksičkog značenja glagola mirovanja i kretanja, ne formira pasivnu perifrazu. U ovoj upotrebi u StE i SrE oba oblika participa su predikativni adjektivali.
- *glagoli govorenja* koji u StE i SrE prihvataju sadašnji particip.

- *glagoli nastavljanja* koji kao vrsta aspektualnih glagola stoje sa StE sadašnjim participom.
- *glagoli percepcije u AcP konstrukciji* koje modifikuju oba oblika participa u StE i SrE. Konstrukcija akuzativa sa participom (AcP), nastala po analogiji sa konstrukcijom akuzativa sa infinitivom (AcI), predstavlja direktni objekat finitnog glagola. Participi su ovde komplementi nominala tj. objekta u akuzativu i javljaju se nakon kompleksno tranzitivnih glagola fizičke percepcije.
- *kauzalni glagoli u AcP-konstrukciji* koji u StE i SrE prihvataju za objekatske komplemente oba oblika participa i izražavaju uzrok da se izvrši radnja participom koji sledi.
- *mandatorni glagoli u AcP-konstrukciji* koji u SrE prihvataju sadašnji particip po analogiji sa *bare*-infinitivnom.
- *glagoli pozicije i stanja u AcP-konstrukciji* sa kojima stoji prošli particip u SrE periodu.

2. Verbalna funkcija participa. Kada je reč o verbalnoj funkciji napomenuli smo da engleski particip nije mogao imati ovu funkciju u ranom StE. Tek od kasnog StE glagoli *be* i *have* postepeno prelaze u semantički izbledele pomoćne glagole čiji participski komplementi predstavljaju elemente glagolske perifraze. U SrE periodu sa mogućnošću participa da eksplicitno izraze glagolska obeležja aspekta i stanja adjektivna strana participa sve više biva potisnuta u korist glagolske.

1) **Razvoj konstrukcije *be* + sadašnji particip.** Od StE perioda javljaju se sporadični primeri u kojima sadašnji particip u konstrukciji sa kopulativnim glagolima *beon*, *wesan*, *weorþan* iskazuje značenje trajnosti karakteristično za analitičku konstrukciju progresiva u SvE. Posredstvom morfonoloških promena i dejstva analogije SrE sadašnji particip gubi promenljivost a sufiks *-ende* biva zamenjen sufiksom *-ing*. StE kopule *beon* i *wesan* spajaju

se u jedinstveni glagol *be* koji gubi leksičko značenje i postaje semantički izbledeo pomoćni glagol. Upotreba konstrukcije *be* + sadašnji particip je u ranom SrE neuobičajeno niska da bi se ona brže razvijala u XV veku. Smatra se da razvoju konstrukcije *be* + sadašnji particip u SrE i kasnije progresiva u SvE doprinose sledeći činioci:

- a) gubljenje sistema prefiksacije
- b) uticaj latinske konstrukcije *esse* + sadašnji particip
- c) formalna i semantička sličnost konstrukcije *beon/wesan* + *on/a* + glagolska imenica

U ovoj analizi smatramo da je engleski progresiv postao od StE participske konstrukcije *beon/wesan* + sadašnji particip u upotrebi predikativnog adjektivala sa inherentnim značenjem trajnosti. Ova konstrukcija u SrE nije u potpunosti ekvivalentna SvE progresivu već uglavnom predstavlja stilski deskriptivni izraz prostog glagolskog oblika. Nejasno određene funkcije i nedosledna odnosno neobavezna upotreba udaljuju ovu konstrukciju od progresiva u SvE. Međutim, gubljenjem fleksije SrE sadašnji particip biva čvršće vezan za pomoćni glagol *be* i postaje deo perifrastične konstrukcije sa značenjem trajnosti, kontinualnosti i iterativnosti radnje. Semantički prazan glagol *go* sa SrE sadašnjim participom takođe formira perifrastičnu konstrukciju sa progresivnim značenjem. Proces gramatikalizacije započet u StE, u SrE je još uvek u toku, a do kraja XVII veka ova konstrukcija postaje pokazatelj aspekta progresivnosti. U XIV veku javljaju se i konstrukcije perfekta i pluskvamperfekta progresiva, a krajem XVIII veka progresivni oblici šire se i na pasiv prezenta i preterita. Sistem progresivnih oblika i njihovih funkcija ekvivalentan savremenom engleskom uspostavlja se u XIX veku.

2) **Razvoj konstrukcije *be* + prošli particip.** StE prošli particip prelaznih glagola u konstrukciji sa kopulativnim glagolima *beon*, *wesan*, *weorþan* funkcioniše kao predikativni adjektival i ne može da se stavi u opoziciju sa aktivnim oblikom da bi tako konstituisao stanje kao gramatičku kategoriju. Ipak, formalna sličnost ove konstrukcije sa pasivom u SvE, ideja pasivnosti

koju često iskazuje, povremeno izražavanje StE agentivne fraze kao i prihvatanje objekta u akuzativu upućuje na zaključak da konstrukcija perifrastičnog pasiva ima svoj početak u StE *beon/wesan/weorPan* + prošli particip prelaznih glagola. U SrE periodu promena statusa leksičkog glagola *be* u pomoćni i gubljenje pridevske fleksije utiču na to da prošli particip postane nepromenljiv oblik sa dominantnim glagolskim osobinama i da zajedno sa glagolom *be* formira analitički oblik pasiva koji u tom periodu još uvek nije potpuno ekvivalentan pasivu u SvE. Promena reda reči u SVO i brisanje formalnih distinkcija između akuzativa i dativa omogućili su u SrE nastanak konstrukcija indirektnog pasiva i predložkog pasiva. Obe konstrukcije se u SrE javljaju sporadično. Početak razvoja ovih konstrukcija kao i pojava pasivnih oblika perfekta i pluskvamperfekta u XIV veku ukazuju na dominantnu verbalnu prirodu SrE prošlog participa. Pojava progresivnog pasivnog oblika karakteristična je za XVIII vek.

3) *Razvoj konstrukcije have + prošli particip.* Perifrastična konstrukcija perfekta razvija se iz funkcije StE adjektivalnog prošlog participa tranzitivnih glagola kao komplementa akuzativnom objektu glagola *habban* ('have'). Već krajem StE *habban* + prošli particip dobija status perfekatskog analitičkog glagolskog oblika jer objekat glagola *habban* postaje objekat prošlog participa. U SrE leksičko značenje i svojstvo tranzitivnosti glagola *have* u ovoj konstrukciji slabe pa *have* postaje pomoćni glagol za izražavanje perfektivnosti. SrE prošli particip gubljenjem fleksije postaje nepromenljiv oblik, prihvata različite vrste objekata i pojavljuje se u kombinaciji sa neprelaznim glagolima i na taj način postaje deo predikatora sa verbalnom funkcijom. U SrE ova konstrukcija nije u potpunosti gramatikalizovana i nastavlja razvoj umnožavajući funkciju i šireći upotrebu na neprelazne glagole.

Paralelno sa *habban* + prošli particip perfektivnost još od StE izražava konstrukcija kopulativnih glagola *beon/wesan/weorPan* + prošli particip neprelaznih mutativnih glagola, ali se ona povlači u ranom modernom periodu.

3. Nominalna funkcija. Oba oblika participa u StE i SrE vrše funkciju deadjektivalnog nominala ali ova njihova upotreba ostaje slabo izražena.

4. Konstrukcije participa sa subjektom. U zavisnosti od gramatičke i semantičke povezanosti subjekta glavne klauze i participa, oblici sadašnjeg i prošlog participa još od StE perioda ulaze u sastav apozitivnih i apsolutnih konstrukcija.

a) Apozitivni particip. Od StE perioda oba oblika participa imaju adjektivalnu i adverbijalnu apozitivnu upotrebu u kojima su vezani za subjekat glavne klauze. U adjektivalnoj upotrebi imaju značenje redukovane relativne klauze dok u adverbijalnoj ukazuju na različita značenja vremena, uzroka, načina, uslova, koncesije i namere. U ovoj funkciji sadašnji i prošli particip mogu da prihvate objekatsku dopunu, predloge, veznike i druge komplemente.

b) Apsolutni particip. Sadašnji i prošli particip u StE i SrE ulaze u sastav ove konstrukcije koja je nastala delom pod uticajem latinske konstrukcije ablativa apsolutnog. Stojeći u postpoziciji u odnosu na sopstveni subjekat participi pokazuju adverbijalne relacije vremena, uzroka, načina, uslova, i retko koncesije i namere.

5.3. RAZVOJ FORME GERUNDA

Glagolska imenaica, odnosno, gerund nastala je od StE deverbativne imenice ženskog roda sa značenjem radnje koja je obrazovana dodavanjem sufiksa *-ung* i ređe *-ing* na glagolsku osnovu. Početkom XIII veka pod dejstvom morfofonoloških promena nastavak *-ung* nestaje i biva zamenjen sufiksom *-ing(e)/-yng(e)*. U ovom periodu mešanja nastavaka gerunda, sadašnjeg participa i u izvesnoj meri flektivnog infinitiva gerund prihvata i sufikse sadašnjeg participa *-and(e)*, *-end(e)*, *-ind(e)*. Ipak, značajna je činjenica da je gerund već u ranom SrE imao nastavak *-ing*, ekvivalentan gerundu u SvE.

5.4. RAZVOJ FUNKCIJA GERUNDA

Na sintaksičkom nivou, StE deverbativna imenica vršila je sve funkcije karakteristične za imenice ali je posedovala inherentni potencijal da prihvati i pojedine karakteristike glagola, kao što je objekat u genitivu. Tokom SrE, ove imenice sa izmenjenim sufiksom u *-ing*, postepeno stiču verbalne karakteristike kao što je prihvatanje objekta u akuzativu i adverbijalnih komplementa čime započinje razvoj verbalnih funkcija gerunda.

1. Nominalni karakter gerunda. Od ranog StE gerund ima sva obeležja imenice i može da:

- a) prihvati morfemu množine
- b) prihvati morfemu genitiva
- c) formira sintagmu sa *of*-genitivom
- d) stoji sa određenim i neodređenim članom
- e) prihvati atributivne modifikatore, kao što su prisvojne, neodređene i pokazne zamenice, i adjektivali
- f) formira složenice u kombinaciji sa nominalom

2. Nominalna funkcija gerunda. Od SrE perioda gerund umnožava svoje nominalne karakteristike i vrši funkcije gramatičkog i logičkog subjekta, imenskog dela predikata, objekta finitnog i nefinitnog glagolskog oblika, komplementa predlogu i imeničkog atributa. U ulozi imenskog dela predikata SrE gerund nije frekventan dok najfrekventniju upotrebu gerund ima kao objekatska dopuna raznim vrstama predloga od kojih su uobičajeni *of*, *in*, *at*, *on*, *for*, *with*, a retki *to* i *by*. U ulozi nominalnog modifikatora nije lako uočiti razliku između gerunda i sadašnjeg participa.

Često nije moguće utvrditi kada dominira verbalna, a kada nominalna

priroda gerunda. Vršeci funkciju nominala gerund često modifikuju objekatske dopune i drugi adjunkti koji ističu njegove glagolske osobine.

3. Verbalna funkcija gerunda. Sinkretizam forme gerunda, sadašnjeg participa i flektivnog infinitiva u SrE utiče na razvoj verbalne sintaksičke funkcije gerunda kao što je upravljanje akuzativnim objektom i prihvatanje subjekta i adverbijalnih modifikatora. Ova tendencija je naročito izražena u XIV veku.

Od StE do danas gerund se upotrebljava sa subjektom u sintetičkom ili analitičkom, *of*-genitivu. StE deverbativna *-ung/-ing* imenica prihvatala je nominal u genitivu koji je sintaksički funkcionisao kao objekat radnje izražene datom imenicom. U SrE gerund prihvata objekat u sintetičkom i analitičkom obliku genitiva, ali sa razvojem verbalnih karakteristika gerund sve češće stoji sa akuzativnim objektom, bez predloga *of*. Ova karakteristika najviše ističe gerund kao verbal naročito kada direktni objekat stoji u postpoziciji u odnosu na gerund. Od XIV veka gerund sve češće prihvata razne vrste adverbijalnih modifikatora. Međutim, u mnogim slučajevima karakteristike imenice nerazdvojive su od glagolskih karakteristika SrE gerunda. Značaj gerunda kao verbala uvećava se pojavom gerunda pasiva krajem SrE perioda i složenih aspekatskih oblika u ranom modernom periodu.

* * *

Očigledno je dakle da su se sva tri oblika, sadašnji particip, prošli particip i gerund nalazili u stanju permanentnog kretanja od StE perioda do danas. Čitav StE i SrE period pokazuju složenu evoluciju forme i funkcija participa i gerunda. U relativno kratkom periodu burnih i dubokih gramatičkih promena morfološka redukcija i utvrđivanje reda reči transformisali su morfološku strukturu participa i gerunda, uticali na stvaranje novih konstrukcija i na širenje njihove upotrebe.

Engleski particip i gerund su do sada izučavani uglavnom u sinhronijskim studijama jezika i izuzetno retko su posmatrani u dijahronijskoj

perspektivi. Ovom analizom pokušali smo da pružimo skroman doprinos istorijskom proučavanju forme i funkcija participa i gerunda. Rezultati do kojih se došlo mogu biti podsticaj za širu i dublju dijahronijsku analizu koja bi upotpunila sliku o upotrebi participa i gerunda, i o poreklu gerunda. Participijski oblici su nedovoljno istraženi u srednjeengleskom i ranom modernom periodu a posebno u upotrebi u AcP-konstrukciji. Podaci dobijeni ovom analizom takođe mogu poslužiti kao osnova za neko detaljnije ispitivanje porekla sadašnjeg participa koje je semantički orijentisano.

LISTA SKRAĆENICA I SIMBOLA

JEZICI I DIJALEKTI

IE	indoevropski	StE	staroengleski
PIE	praindoevropski	SrE	srednjeengleski
PGms	pragermanski	SvE	savremeni engleski
ZGms	zapadnogermanski	StN	staronordijski
StSak	starsaksonski	StVN	starovisokonemački
Angl	anglijski	Got	gotski

GRAMATIČKI TERMINI

AcI	akuzativ sa infinitivom	NP	imenička fraza
AcP	akuzativ sa participom	NP1agent	agens
INF	infinitiv	NP1	subjekat upravnog glagola
S	subjekt	NP2	objekat upravnog glagola
O	objekt	NP2akuz	imenička fraza u akuzativu
V	upravni glagol	SOV	subjekat-objekat-glagol red reči
dat	dativ	SVO	subjekat-glagol-objekat red reči
akuz	akuzativ	PrP	sadašnji particip
PP	prošli particip	PPintr	prošli particip neprelaznih glagola
Vactive	aktivni glagol	Vpassive	glagol u pasivu

OSTALI SIMBOLI I SKRAĆENICE

*	hipotetički rekonstruisani oblik
>	postaje
<	nastaje od
/	u alternaciji sa
[ ]	izostavljena reč

CHEL The Cambridge History of the English Language

CT *Canterbury Tales*

LITERATURA

Primarna literatura:

Andreas, the Legend of st.Andrew, by Robert K.Root (1891), H. Holt New York

Aelfric's Lives of Saints, ed. by W. Skeat (1907), Trubner & Co., London.

Beowulf, edited by George Jack (1994), Oxford University Press, New York.

Confessio Amantis, by John Gower, ed. by R. Pauli (1857), Bell and Daldy Fleet Street, London.

Early English Wills in the Court of Probate in London, ed. by F. Furnival (1886), Teubnee & Co., London.

Elene, Phoenix, Physiologus, ed. by A.S.Cook (1919), Yale University Press, New Haven.

English prose Works of Richard Rolle, ed. by ann Arbour (1884), Michigan University Press, Michigan

Exodus and Daniel: Two Old English Poems, preserved in MS Junius 11 (1907), Heath, Boston.

Homilies of Aelfric, by Benjamin Thorpe (1844), Aelfric Society, London.

Judith, Phoenix and Other Anglo-Saxon Poems, by J.L.Hall (1889), Silver Burdett and CO., Boston.

Juliana, ed. by E.M.Brown & W.Strunk (1904), D.C.Heath and Co., Boston.

King Alfred's Old English Version of Boethius De Consolatione Philosophiae, ed. by J.W.Sedgefield (1899), Clarendon Press, Oxford.

King Alfred's Orosius, ed. by Paul Orosius (1883), Trubner & Co., London.

King Alfred's West-Saxon Version of Gregory's Pastoral Care (Cura Pastoralis) (1871), ed. by Henry Sweet, Trubner & Co., London.

Layamon's Brut, ed. by F. Madden (1847), London Society of Antiquaries, London.

Le Morte D'Arthur, by Thomas Malory, ed. by William Caxton (1889), University of Michigan, Michigan.

Old English Homilies of the Twelfth Century, ed. by R. Morris (1868), Trubner & Co., London.

Patience, a Middle English Poem, ed. by H. Bateson (1864), The University of Manchester, Manchester.

Purity, a Middle English poem, ed. by Robert J. Menner, Yale University Press, New Haven.

Sir Gawaine and the Green Knight, ed. by W.A. Neilson (1869), Houghton Mifflin, Boston.

The Anglo-Saxon Legends of St. Andrew and St. Veronica, by Ch.W. Goodwin (1851), Deighton, Cambridge.

The Blickling Homilies of the Tenth Century, by Richard Morris (1880), Trubner & Co., London.

The Christ of Cynewulf, edited by Albert S. Cook (1900), Yale University, Boston.

The Gospel of St. John, edited by J.W. Bright (1906), D.C. Heath, Boston.

The Gospel of St. Luke, edited by J.W. Bright (1906), D.C. Heath, Boston.

The Gospel of St. Mark, edited by J.W. Bright (1906), D.C. Heath, Boston.

The Gospel of St. Matthew, edited by J.W. Bright (1906), D.C. Heath, Boston.

The Owl and the Nightingale, (MS) Cotton (1922), Cambridge University Press.

The Pearl, an anonymous English poem of the 14th century, by Ch. Osgood (1907), The Riverside Press, Cambridge.

The Poetical Works of Geoffrey Chaucer, Vol. III, *The Canterbury Tales (CT)*, edited by W.W. Skeat (1930), Oxford University Press, London.

The Psalter, by Richard Rolle, ed. by H. Ramsden (1884), Clarendon Press, Oxford.

The Riverside Chaucer, (RC), ed. by L. Dean Benson (1988), Oxford University Press.

The Travels of Sir John Mandeville, ed. by David Price (1900), Macmillan & Co., London.

The Vision of Piers the Plowman, by William Langland, (1978), J.M.Dent, London.

The Voyages of Ohthere and Wulfstan, by king Alfred the Great, ed. by R. Hampson (1855), Longman, brown, green and Longmans, London.

Twelfth Century Homilies in MS Bodley, ed. by A. Belfour (1909), Kegan Paul, London.

Widsith, ed. by R.W. Chambers (1918), Cambridge University Press.

Opšta literatura:

Abbot, E. (1919) : A Shakespearian Grammar, Macmillan and Co., London.

Akerlund, A. (1911) : On the History of the Definite Tenses in English. Lund Dissertation.

Algeo, J & T. Pyles (1982) : Problems in the Origin and Development of the English Language, Harcourt Brace Jovanovich, Inc, New York.

- Baugh, A.C. (1963) : A History of the English Language, Routledge & Kegan Paul Ltd, London.
- Berndt, R. (1982) : History of the English Language, VEB, Leipzig.
- Bettelou, L. (2005) : The Rise of the To-infinitive, Oxford University Press.
- Bloomfield, L. (1929) : "Notes on the Preverb ge- in Alfredian English," Studies in English Philology, ed. Kemp Malone, Minneapolis.
- Bosworth, J. (1898) : An Anglo-Saxon Dictionary, edited and enlarged by T.N.Toller, Oxford University Press, London.
- Brunner, K. (1963) : An Outline of Middle English Grammar, Basil Blackwell, Oxford.
- Bynon, T. (1977) : Historical Linguistics, Cambridge University Press, Cambridge.
- Callaway, M. (1889) : The Absolute Participle in Anglo-Saxon, Press of I. Friedenwald, Baltimore.
- Callaway, M. (1901) : The Appositive Participle in Anglo-Saxon, The Modern Language Association of America, Baltimore.
- Callaway, M. (1913) : The Infinitive in Anglo-Saxon, Carnegie Institution of Washington, Washington DC.
- Campbell, A. (1959) : Old English Grammar, Clarendon Press, Oxford.
- CHEL* (The Cambridge History of the English Language), (1992), Vol. I-II, edited by R.M.Hogg & N.Blake, (E.Traugott, O.Fischer) Cambridge University Press, Cambridge.
- Curme, G.O. (1912) : "History of the English Gerund", Englische Studien, XLV, 348-80.
- Curme, G.O. (1931) : A Grammar of the English Language, Vol. III, *Syntax*, D.C.Heath & Co., Boston.

- Dal, I. (1952) : ''Zur Entstehung des englischen Participium Praesentis auf -ing'', Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap 16, pp.5-116.
- Denison, D. (1993) : English Historical Syntax: Verbal Constructions, Longman Publishing, New York.
- Djordjević, R. (1996) : Gramatika engleskog jezika, Čigoja štampa, Beograd.
- Einenkel, E. (1913) : ''Zur Geschichte des englischen Gerundiums'', Anglia 37.
- Fischer, O. (1990) : Syntactic Change and Causation, The University of Amsterdam.
- Frary, L.G. (1929) : ''Studies in the Syntax of the Old English Passive with Special Reference to the Use of 'wesan' and 'weorþan'', Baltimore.
- Gaaf V.der (1930) : ''Some Notes on the History of the progressive Form'', Neophilologus 15, pp.201-215.
- Grimm, J. (1829) : Deutsche Grammatik, vol. 1 & 2. rev. by Scherer, Berlin.
- Irvine, A.S. (1929) : ''The Participle in Wycliffe, with Especial Reference to His Original Works'', University of Texas Bulletin: Studies in English, 9, 5-68.
- Jespersen, O. (1926) : The Growth and Structure of the English Language, Basil Blackwell, Oxford.
- Jespersen, O. (1946): A Modern English Grammar on Historical Principles, Vol. I - IV, George Allen & Unwin Ltd, London.
- Jespersen, O.(1956): Essentials of English Grammar, George Allen & Unwin Ltd, London.
- Khomiakov, V.A. (1964) : ''A Note on the So Called 'Passive Participles with Active Meaning' in Old English'', JEGP, 63, pp.675-78.
- Korać, G. (1993) : An Outline of Old English Grammar, The Institute for Foreign Languages, Beograd.

Korać, G. (2002) : An Outline of Middle English Grammar, Filološki fakultet, Narodna knjiga, Beograd.

Langenhove, G. Ch. Van (1925) : On the Origin of the Gerund in English, Grand Van Rysselberghe & Rombaut, Paris.

Levin, B. (1993) : English Verb Classes and Alternations, The University of Chicago Press, Chicago.

Lindemann, J.W.R. (1970) : "Old English Pre-Verbal *ge-*", JEGP, Vol.XLIV, br.1, str.1-66.

Martens, H. (1863) : "Die Verba Perfecta in der Nibelundgendingung," KZ, xii, pp. 31, 41, 321-35.

Meje, A. (1965) : Uvod u uporedno proučavanje indoevropskih jezika, Naučna knjiga, Beograd.

Mitchell, B. (1965) : A Guide to Old English, Basil Blackwell, Oxford.

Mitchell, B. (1976) : "Some Problems involving Old English Periphrases with *beon/wesan* and the Present Participles", NM 77, pp.478-91.

Mitchell, B. (1985) : Old English Syntax, Vol. 1 and 2, Clarendon Press, Oxford

Mossé, F. (1952) : A Handbook of Middle English, The Johns Hopkins Press, Baltimore.

Mossé, F. (1938) : Histoire de la forme périphrastique *être + participe présent* en germanique, C.Klincksieck, Paris.

Mustanoja, T. (1960) : A Middle English Syntax, Part I, Société Néophilologique, Helsinki.

Nehls, D. (1988) : "On the Development of the Grammatical Category of Verbal Aspect in English", Essays on the English Language and Applied Linguistics on the Occasion of Gerhard Nickel's 60th Birthday, pp.173-98, Julius Groos Verlag, Heildeberg.

- Nickel, G. (1966) : Die expanded Form im Altenglischen: Vorkommen, Funktion und Herkunft der Umchreibung "Beon/Wesan" + Partizip Prasens, Neumunster: Karl Wachholtz Verlag.
- Nickel, G. (1967) : "An Example of a Syntactic Blend in Old English," IF LXXII, pp.261-74.
- Palmer, F. (1975) : A Linguistic Study of the English Verb, Longmans, Green and Co. Ltd, London.
- Pessels, C. (1896) : The Present and Past Periphrastic Tenses in Anglo-Saxon, K.J.Trubner, Strassburg.
- Poutsma, H. (1923) : The Infinitive, the Gerund and the Participles of the English Verb, P.Noordhoff, Groningen.
- Poutsma, H. (1926-1928) : A Grammar of Late Modern English, Part I-II, P.Noordhoff, Groningen.
- Prokosch, E. (1939) : A Comparative Germanic Grammar, University of Pennsylvania, Philadelphia.
- Quirk, R. (1985) : A Comprehensive Grammar of the English Language, Longman, London / New York.
- Quirk, R. & C.L.Wrenn (1957) : An Old English Grammar, Holt, Rinehart & Winston, Inc, New York.
- Raith, J. (1951) : Untersuchungen zum englischen Aspekt, I, Munchen.
- Ringe, D. & A. Taylor (2014) : The Development of Old English, Oxford University Press.
- Ross, Ch. H. (1893) : The Absolute Participle in Middle and Modern English, Modern Language Association of America.
- Samuels, M.L. "The ge- Prefix in the Old English Gloss to the Lindisfarne Gospels," Transactions of the Philological Society, London 1949, pp.62-114.

- Scheffer, J. (1975) : The Progressive in English, North-Holland Pub. Co., Amsterdam
- Scheurweghs, G. (1959) : Present-Day English Syntax, Longmans, Green and Co. Ltd, London.
- Schibsbye, K. (1961) : A Modern English Grammar, Oxford University Press, London.
- Siewierska, A. (1984) : The Passive: A Comparative Linguistic Analysis, Croom Helm, London.
- Strang, B. (1970) : A History of English, Methuen & Co. Ltd, London.
- Strang, B. (1974) : Modern English Structure, Edward Arnold Ltd, London.
- Streitberg, W (1971) : "Perfective und imperfective actionsart im Germanischen," PBB, xv, pp.70-178.
- Sweet, H. (1893) : A Primer of Historical English Grammar, Clarendon Press, Oxford.
- Sweet, H. (1905) : An Anglo-Saxon Primer, Clarendon Press, Oxford.
- Sweet, H. (1924) : A Short Historical English Grammar, Clarendon Press, Oxford.
- Sweet, H. (1966) : A New English Grammar, Logical and Historical, Parts I-II, Clarendon Press, Oxford.
- Thomson, A.J. & A.V. Martinet (1975) : Gerund, Infinitive and Participles, Oxford University Press, London.
- Visser, F.Th. (1973) : An Historical Syntax of the English Language, Parts I-III, E.J.Brill, Leiden.
- Wright, J. & E.M. Wright (1984) : Old English Grammar, Oxford University Press, Oxford.

Wright, J. & E.M.Wright (1928) : An Elementary Middle English Grammar, Oxford University Press, London.

Zandvoort, R.W. (1962) : A Handbook of English Grammar, Longmans, Green and Co. Ltd, London.

Elektronski izvori:

www.gutenberg.org

www.luminarium.org

www.archive.org

www.harvard.edu

www.quod.lib.umich.edu

www.d.lib.rochester.edu

Biografija autora

Dragana Petrašinović je rođena u Beogradu 1974.godine gde je završila osnovnu školu i gimnaziju. Na Filološkom fakultetu u Beogradu diplomirala je u martu 2000.godine, a zasnovala radni odnos u aprilu 2000.godine u Zadužbini Ilije M.Kolarca kao nastavnik engleskog jezika u Centru za nastavu stranih jezika gde i danas radi. Magistrirala je 2009.godine na temu *Infinitiv u engleskom jeziku od staroengleskog perioda do danas*, pod mentorstvom prof.dr. Gordane Korać, a zatim upisala doktorske studije na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Oblasti njenog užeg interesovanja su: istorija engleskog jezika, britanska istorija i kultura, i arheologija.

Bibliografija:

1. *Infinitiv u engleskom jeziku od staroengleskog perioda do danas*, neobjavljen magistarski rad, odbranjen 29.05.2009.g. na Filološkom fakultetu u Beogradu.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Драгана Петрашиновић

број уписа _____ / _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Дијахронијска анализа партиципа и герунда у

енглеском језику

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 15. 04. 2016. године

Драгана Петрашиновић

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Драгана Петрашиновић

Број уписа _____ / _____

Студијски програм _____ / _____

Наслов рада Дијахронијска анализа партиципа и герунда у енглеском језику

Ментор др Биљана Чубровић

Потписани Драгана Петрашиновић

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 15. 04. 2016. године

Драгана Петрашиновић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Дијахронијска анализа партиципа и герунда у
енглеском језику

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 15. 04. 2016. године

1. Ауторство - Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. Ауторство – некомерцијално. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. Ауторство - некомерцијално – без прераде. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. Ауторство - некомерцијално – делити под истим условима. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. Ауторство – без прераде. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. Ауторство - делити под истим условима. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.